

Signed by /
Podpisano przez:

Agnieszka Edyta
Sulecka

Date / Data:
2025-12-23 07:26

**UCHWAŁA NR XXI/165/2025
RADY MIEJSKIEJ W BARCINIE**

z dnia 18 grudnia 2025 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Barcin na
lata 2026 - 2029**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025 r., poz. 1153 ze zm.)^[1], art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1292 ze zm.)^[2], po uzyskaniu pozytywnej opinii Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Barcin na lata 2026 - 2029, stanowiący załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Barcina.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przewodnicząca
Rady Miejskiej

Agnieszka Sulecka

^[1] Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2025 r., poz. 1436.

^[2] Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2024 r., poz. 1907; z 2025 r. poz. 1168.

Załącznik do uchwały nr XXI/165/2025
Rady Miejskiej w Barcinie
z dnia 18 grudnia 2025 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026 - 2029

Urząd Miejski w Barcinie, ul. Artylerzystów 9, 88-190 Barcin

tel. 52 3834100

sekretariat@barcin.pl, www.bip.barcin.pl, www.barcin.pl

SPIS TREŚCI:

- Wstęp
- 1. Położenie i charakterystyka gminy
 - 1.1. Komunikacja
 - 1.2. Dane statystyczne dotyczące powierzchni Gminy
 - 1.3. Rys historyczny
- 2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
- 3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
- 4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
- 5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego
 - 5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 5.1.1. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030
 - 5.1.2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
 - 5.1.3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026
 - 5.1.4. Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030
 - 5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu żnińskiego
 - 5.2.1. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+
 - 5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego
 - 5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego
 - 5.2.4. Strategia Rozwoju Powiatu Żnińskiego na lata 2023-2033
- 6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
 - 6.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków
 - 6.2. Zabytki wpisane do ewidencji zabytków
 - 6.3. Zabytki archeologiczne
 - 6.4. Najważniejsze zabytki Gminy Barcin
 - 6.5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń
- 7. Dziedzictwo niematerialne
- 8. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

- 8.1. Strategia Rozwoju Miast i Gminy Barcin na lata 2021-2030
- 8.2. Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Barcin na lata 2016-2023
- 8.3. Lokalny Program Rozwoju Gospodarczego dla Gminy Barcin na lata 2021- 2030
- 8.4. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Barcin
- 8.5. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie Gminy Barcin
- 8.6. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych
9. Charakterystyka i ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków
10. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie
11. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami
 - 11.1. Gminna Ewidencja Zabytków (GEZ)
 - 11.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków
 - 11.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego
 - 11.4. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
 - 11.5. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać tworzenia np. tras turystycznych
12. Narzędzia realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami
13. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami
14. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami
 - 14.1. Dotacje gminne
 - 14.2. Dotacje powiatowe i wojewódzkie
 - 14.3. Wojewódzki Konserwator Zabytków
 - 14.4. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu
 - 14.5. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
 - 14.6. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego
 - 14.7. Programy unijne w ramach funduszy strukturalnych i pozostałe

Bibliografia

Literatura i wybrane dokumenty programowe

Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jest narodowym dobrem i powinno być istotnym elementem działalności społeczeństwa obywatelskiego jako dzieło człowieka ma charakter uniwersalny lub lokalny. W każdym z przypadków jest typowane do odegrania zasadniczej roli w polityce regionalnej państwa oraz działalności samorządowych regionów.

Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności każdego człowieka. Stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń jak i również dorobek naszych czasów. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, tym samym do poprawy jakości życia mieszkańców.

W celu tym sporządza się gminne programy opieki nad zabytkami. Podstawowym zadaniem gminnych programów opieki nad zabytkami jest określenie kierunków działań i zadań służących poprawie kondycji dziedzictwa kulturowego – zarówno stanu zachowania zabytków, jak i udziału zabytków w kształtowaniu rozwoju wizerunku gminy. Obowiązek sporządzenia przez gminy programu opieki nad zabytkami nakłada ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a konkretnie art.87 wspomnianej ustawy. Beneficjentem opracowanego dokumentu jest społeczność lokalna, która powinna bezpośrednio odczuwać wyniki jego realizowania. Zamierzone efekty powinny dotyczyć nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również cały ogół mieszkańców.

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym, który wyznacza cele i kierunki działań w zakresie ochrony zabytków oraz określa sposoby służące do ich osiągnięcia. Ma ostatecznie stać się narzędziem przy gospodarowaniu zasobem dziedzictwa kulturowego. Przyjęty przez Radę Miejską w formie uchwały, gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Będzie on wspierał decyzje podejmowane dla planowanych działań w sprawach inicjowania, wspierania koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na okres 4 lat. Sporządzane kolejne programy opieki powinny uwzględniać zmieniające się uwarunkowania prawne i administracyjne, nowe warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, modyfikacje w kryteriach oceny i aktualnego stanu zachowania zasobu kulturowego oraz okresową ocenę rezultatów wdrażania obowiązującego programu.

1. Położenie i charakterystyka gminy.

Gmina Barcin jest gminą miejsko wiejską położoną przy granicy Kujaw, etnograficznie należy do Pałuk. Jest jedną z 144 gmin Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Przynależy do Powiatu Żnińskiego - zlokalizowana jest w jego południowej części.

Herbem Gminy jest czerwona róża o sześciu płatkach na białym tle z zielonymi listkami i złotymi otokami” opis utrwalono w statucie gminy Barcin przyjętym uchwałą Nr XXVIII/250/2017 Rady Miejskiej w Barcinie z dnia 31 marca 2017 roku w sprawie Statutu Gminy Barcin.

Gmina od północy sąsiaduje z Gminą Łabiszyn i Żłotniki Kujawskie, od południowego wschodu z gminami Dąbrowa i Pakość, a od zachodu z gminą Żnin. Bardzo dobre połączenia drogowe przebiegające do miasta: powiatowego, wojewódzkiego jak również miast – stolic sąsiednich powiatów sprzyjają dobrej komunikacji i umożliwiają łatwe i szybkie przemieszczanie się. Gmina jest lokalnym ośrodkiem usługowym. Na terenie dobrze funkcjonuje przemysł materiałów budowlanych (zakład „Holcim” Polska, „Mapei”).

1.1. Komunikacja:

Najważniejsze ciągi komunikacyjne na terenie gminy stanowią drogi wojewódzkie:

- 1) droga Brzoza - Wylatowo (droga nr 254),
- 2) droga Kaliska - Inowrocław (droga nr 251).

Długość dróg w Gminie Barcin kolejno wynosi:

- 1) wojewódzkich 28 km co stanowi 13,6%,
- 2) powiatowych 47 km co stanowi 22,8 %,
- 3) gminnych 55 km co stanowi 26,9%
- 4) wewnętrznych 76 km co stanowi 26,0 %.

Przez Gminę **nie przebiegają** drogi krajowe, drogi ekspresowe oraz autostrady.

Z miejscowości Barcin do Bydgoszczy jest 35 km, do Torunia 50 km, do Inowrocławia 27 km, Mogilna 24 km, do Żnina 16 km, a do Poznania 103 km.

Szlaki rowerowe.

Przez Gminę Barcin przebiegają dwa szlaki rowerowe. Jeden to turystyczny szlak rowerowy z Barcina do Gołębek o długości 35 km. Szlak ten rozpoczyna się przy byłej stacji PKP w Barcinie i przebiega przez Wolice, Wójcin, Wiktorowo, Ostrówce, Chomiążę Szlachecką, Gąsawkę, Bełki do miejscowości Gołębki. Droga prowadzi przez teren Powiatu Żnińskiego, lasy Nadleśnictwa Gołębki, wzdłuż Foluskiej Strugi i Gąsawski oraz w pobliżu dziesięciu jezior. Przez Gminę Barcin przebiega 5 kilometrów trasy. Drugi to szlak rowerowy Pałuckie krajobrazy nr BY 70032 od Żnina poprzez: Podgórzyn, Wenecję, Mościszewo, Pniewy, Ostrówce, Annowo, Wiktorowo, Wójcin, Szczepanowo, Wolice, Barcin, Julianowo, Lubostroń, Oporowo, Łabiszyn, Zielonowo, Chomętowo, Wawrzynki, Redczyce, Dobrylewo, Wilczkowo do Żnina. Całość atrakcji dla cyklistów uzupełnia ścieżka rowerowa łącząca Barcin z Pakością o długości ok 10 km.

Długość dróg na terenie Gminy dla rowerów, ciągów pieszo-rowerowych i chodników, w tym przy:

► drodze wojewódzkiej nr 251 Kaliska -Inowrocław:

1. Knieja – Barcin – ciąg pieszo-rowerowy – istniejący – dł. 2,0 km,
2. Krotoszyn – Piechcin – droga dla rowerów – istniejąca - dł.5,9 km,
3. Piechcin – ul. Barcińska – chodnik – istniejący – dł. 0,6 km,
4. Piechcin – Pakość – droga dla rowerów – istniejąca – dł.0,8 km.

► drodze wojewódzkiej nr 254 Brzoza – Wylatowo:

1. Augustowo – Barcin – chodniki – istniejące – dł. 5,4 km,
2. Barcin – tzw. obwodnica – chodnik – istniejący – dł. 1,0 km.
3. Barcin – ul. Pakoska c.d. i ul. Mogileńska – chodniki – istniejące – dł. 0,9 km.

1.2. Dane statystyczne dotyczące powierzchni Gminy

Gmina Barcin zajmuje powierzchnię 12.088 ha z czego struktura użytkowania gruntów przedstawia się następująco:

8 020,47 ha - użytki rolne (66,6%),

1150,48 ha - grunty leśne (9,6 %),
533,24 ha łąki trwałe (4,4 %),
370,91 ha - grunty pod wodami płynącymi (3,1%),
318,25 ha - grunty pod drogami (2,6 %),
284,59 ha - nieużytki (2,4 %),
243,50 ha - tereny przemysłowe (2,0 %),
238,36 ha - pastwiska trwałe (2,0%),
215,6 ha - użytki kopalne (1,8%),
148,22 ha - grunty rolne zabudowane (1,2 %),
144,66 ha - tereny mieszkaniowe (1,2 %),
87,59 ha - tereny rekreacyjno-wypoczynkowe (0,7%),
69,29 ha - inne tereny (0,6%),
64,46 ha - tereny kolejowe (0,5%),
53,11 ha - grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych (0,4 %),
30,60 ha - grunty pod rowami (0,3%),
23,65 ha - użytki ekologiczne (0,2%),
19,54 ha - grunty pod stawami (0,2%),
13,42 ha - zurbanizowane tereny niezabudowane (0,1%),
5,23 ha - sady (0,0%),
3,46 ha - inne tereny komunikacyjne (0,0%),
2,50 ha - tereny różne (0,0%),
1,64 ha - tereny przeznaczone pod budowę dróg publicznych (0,0%),
0,99 ha - grunty zadrzewione i zakrzewione (0,0%),

Jednostki organizacyjne gminy:

Na terenie Gminy funkcjonują jednostki organizacyjne powołane przez miasto w celu wykonywania określonych zadań:

- ▶ szkoły podstawowe i ponadpodstawowe posiadające siedziby w miejscowościach: Piechcin, Barcin, Mamlicz,
- ▶ dwa żłobki,
- ▶ cztery przedszkola,
- ▶ Miejski Dom Kultury w Barcinie,
- ▶ Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Barcinie im. Jakuba Wojciechowskiego,
- ▶ Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Barcinie,
- ▶ Środowiskowy Dom Samopomocy w Barcinie,

- ▶ Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowe „Wodbar” sp. z o.o.,
- ▶ Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Barcinie,
- ▶ Barciński Ośrodek Sportu i Rekreacji sp. z o.o.

Miejsca przeznaczone dla mieszkańców na terenie których mogą spędzić czas uprawiać sporty, relaksować się, a także uczestniczyć w wydarzeniach kulturalnych:

Park w Barcinie i Piechcinie - obydwa obiekty posiadają bardzo dobrze wyposażone place zabaw i zaplecze umożliwiające organizację imprez. Mieszkańcy chętnie korzystają z potencjału obiektów zapewniających wypoczynek całym rodzinom.

W Barcinie – „Park Wolności” na terenie jego znajduje się pumtrack, skatepark, altana wypoczynkowa, place zabaw dla dzieci i młodzieży oraz teren, na którym możliwa jest organizacja imprez.

W Piechcinie (obecnie trwa inicjatywa społeczna mająca na celu nadanie parkowi nazwy - imienia Henryka Hałasa), posiada bardzo dobrze wyposażony plac zabaw i muszlę koncertową umożliwiającą organizację imprez. Mieszkańcy chętnie korzystają z możliwości obiektów.

W Barcinie mają siedziby kluby sportowe, funkcjonują trzy boiska „Orlik 2012”, w Piechcinie jedno boisko tego typu.

Możliwość uprawiania sportu w Gminie zapewnia kryta pływalnia oraz stadion z trybunami. Obiektami zarządza Barciński Ośrodek Sportu i Rekreacji (BOSiR).

Całość bazy rekreacyjno-wypoczynkowej dopełniają Strzelnica Piechcińskiego Bractwa Kurkowego, Trakt spacerowy nad Notecią, Aleja Harcerska, Place zabaw zlokalizowane na terenie miasta i sołectw.

Należy wspomnieć, że na terenie miasta funkcjonuje Miejski Dom Kultury, przy którym działają sekcje np. wokalne, fotograficzne, plastyczne itp. oraz media w formie Telewizji Lokalnej Barcin oraz pismo lokalne Pogłos Barcina.

Od 2018 roku w nowej siedzibie Miejskiego Domu Kultury znajduje się sala widowiskowa, co daje możliwość organizowania imprez o szerokim spektrum.

Biblioteka Miasta i Gminy Barcin powstała w 1947 roku, kiedy to Jakub Wojciechowski przekazał na ten cel 220 - tomowy księgozbiór zgromadzony w latach trzydziestych XX wieku. W formie samorządowej instytucji funkcjonuje od września 2005 roku. Biblioteka wraz z filiami w Barcinie, Mamliczu i Piechcinie jest to jednostka, która w 2010 roku otrzymała Doroczną Nagrodę Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej za 2009 rok. W latach 2014-2016 biblioteka zajęła 1 miejsce w ogólnopolskim Rankingu bibliotek Dziennika „Rzeczpospolita” i Instytutu Książki. W 2016 roku Fundacja Stefana Batorego przyznała bibliotece i władzom samorządowym Nagrodę Super Samorząd 2016. Wymienione jednostki organizacyjne przy

możliwości wykorzystania obiektów znajdujących się w Gminie Barcin odgrywają bardzo dużą rolę w realizacji zadań z zakresu dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika życia i działalności każdego człowieka.

Najciekawsze zabytki które znajdują się w Gminie Barcin, które warto zobaczyć to:

1. Kościół pw. św. Jakuba Większego z 1901 roku.
2. Dwór klasycystyczny z XIX w. – ul. Dąbrowiecka w Barcinie.
3. Cmentarz Parafialny w Barcinie przy ul. Żnińskiej (zabytkowe kapliczki cmentarne z XIX w.).
4. Cmentarz Żydowski przy ul. Podgórnej w Barcinie.
5. Zespół pałacowo-parkowy w Młodocinie.
6. Zespół pałacowo-parkowy w Krotoszynie.
7. Zespół pałacowo-parkowy w Piechcinie.

Barcin jest siedzibą władz samorządowych, położony jest centralnie w układzie obszaru gminy. W skład gminy wchodzi 22 miejscowości w tym: Barcin, Piechcin, Szeroki Kamień, Aleksandrowo, Zalesie Barcińskie, Sadłogoszcz, Bielawy, Wapienno, Krotoszyn, Wolice, Młodocin, Pturek, Knieja, Józefinka, Julianowo, Barcin Wieś, Kania, Augustowo, Gulczewo, Mamlicz, Złotowo, Dąbrówka Barcińska.

Dwie z wymienionych miejscowości: Wapienno i Bielawy należą do miejscowości niezamieszkałych.

Wiejską część osadniczą tworzy 20 miejscowości. Do największych wsi należą Piechcin, Wolice i Barcin Wieś – zamieszkuje je łącznie ponad 50% ludności wiejskiej. Wymienione miejscowości za wyjątkiem Barcina tworzą sołectwa w ilości 15, w tym: sołectwo Piechcin, Zalesie Barcińskie, Szeroki Kamień, Sadłogoszcz, Krotoszyn, Wolice, Młodocin, Pturek, Knieja, Józefinka, Barcin Wieś, Kania, Mamlicz, Złotowo, Dąbrówka Barcińska. Ustalony administracyjny podział Gminy umożliwia łatwość komunikowania się z mieszkańcami sołectw. Barcin jako miejscowość charakteryzuje się rozbiciem układu przestrzennego na dwie jednostki na część „starą” miasta i część „nową”. Stan taki ukształtowany został w procesie historycznym posiadający wielowiekowe zwyczaje. Przez Barcin przepływa rzeka Noteć, która powstała z połączenia dwóch cieków Noteci Wschodniej wypływającej z jeziora Przeddeckiego i Noteci Zachodniej. Rzeka kończy swój bieg w miejscowości Sanok jako największy dopływ Warty i połączona jest systemem kanałów umożliwiającymi dotarcie do Brdy i Prawiśły.

W Kronice Miasta Barcina zapisano: „Rzeka płynie w dużej części dawną doliną Prawiśły. W czasach wczesnohistorycznych tworzyła rozlewisko i bagna nie do przebycia, oddzielając Pomorze od reszty kraju. W rejonie ujścia uregulowano ją w II połowie XVIII wieku stwarzając

wielki trakt wodny Wisły, Kanału Bydgoskiego, Noteci i Odry. Posiadając połączenie z jeziorem Gopłem i rzeką Wartą, stanowi Noteć ważny fragment wodnego szlaku transportowego. Na 96 kilometrze przepływa przez miasto i dzieli Barcin na dwie części. Umocnione brzegi połączone są trzema mostami. Rzeka płynie tutaj równoleżnikowo, po terenie bagnistym, obfitującym w starorzecza, łąki i torfowiska”.

Nowa część od starej części miasta oddzielona jest łąkami doliny rzeki Noteć i jest jednostką mieszkaniowo-usługową utworzoną na potrzeby przemysłu cementowo-wapienniczego. Gminę zamieszkuje 14 680 osób, z czego największym skupiskiem ludności jest Barcin zamieszkiwany przez 7041 osób, a drugim z kolei Piechcin zamieszkiwany przez ok. 2668 osób.

Do atrakcji turystycznych związanych z historią w Gminie, które są godne polecenia należą między innymi:

Góra Św. Wojciecha w Barcinie – z nią związana jest legenda sięgająca 997 roku według której w drodze do Prus i Warmii pod wzgórzem zwanym dzisiaj Górą Św. Wojciecha zatrzymał się na odpoczynek biskup Wojciech. W drodze powrotnej konie wiozące jego ciało w tym samym miejscu zatrzymały się nie chcąc iść dalej.

Cmentarz rzymsko-katolicki parafii pod wezwaniem Św. Jakuba Większego w Barcinie - założony został w połowie XIX wieku, z tego okresu pozostała figura Matki Boskiej oraz dwa wolnostojące nagrobki. Do zabytkowych obiektów cmentarza należy kaplica - grobowiec rodziny Stankowskich.

Kościół pod wezwaniem Św. Jakuba Większego w Barcinie – wybudowany z cegły w latach 1901-1903 w stylu neogotyckim.

Pałac w Krotoszynie - jest to budynek murowany dwukondygnacyjny, otynkowany, frontem zwrócony na wschód. Właścicielem Krotoszyna była rodzina Krotoskich herbu Leszczyc. Obiekt budynku otoczony jest parkiem.

Zespół pałacowo-parkowy w Młodocinie – pierwszym jego właścicielem był Tytus Skarbek – Malczewski, kolejni właściciele to Brzescy. Budynek wybudowany w stylu architektonicznym klasycznym, budowa została ukończona w 1900 roku. Obecnie obiekt stanowi własność prywatną.

Zespół dworski - Dwór późnoklasycyczny w Barcinie – budynek parterowy, z dwuspadowym dachem pochodzący z połowy XIX wieku. W fasadzie budynku znajduje się ryzalit mieszczący wejście, do którego prowadzą schody oraz nad nimi znajduje się balkon. Pierwszym właścicielem obiektu byli Państwo Skrzypczyk, a kolejnymi Państwo Winieccy. Obiekt stanowi własność prywatną.

Zespół pałacowy - parkowy w Piechcinie – obiekt wybudowany w drugiej połowie XIX wieku. Pałac eklektyczny z elementami neorenesansowymi. Dach budynku czterospadowy. W fasadzie budynku znajduje się ryzalit ukoronowany półokrągłym frontem i okazałym gankiem. Nad którym znajduje się balkon. Obiekty towarzyszące o ciekawej architekturze to magazyn zbożowy, gorzelnia. Do zespołu przylega park z drugiej połowy XIX wieku o powierzchni 2,4 ha.

Układ architektoniczny starego miasta w Barcinie - budynki zlokalizowane przy ulicach: Wyzwolenia, Kościelnej, 4 Stycznia, Plac 1 Maja, Pałkiej, Św. Wojciecha, Żnińskiej i Dąbrowieckiej są objęte ochroną przez Konserwatora Zabytków.

Kurhan w Złotowie – obiekt zwiera ślady osadnictwa sprzed kilku tysięcy lat (szacowane ok. 4 tys lat) w tym grobowiec megalityczny z okresu kultur amfor kulistych z epoki kamienia gładzonego.

Gmina Barcin była miejscem, w którym żyli przedstawiciele wyznań: rzymsko - katolickiego, mojżeszowego i ewangelickiego. Przy ul. Podgórznej w Barcinie znajduje się cmentarz żydowski z tablicą upamiętniającą społeczność żydowską miasta.

Źródło: dokumentacja fotograficzna własna.

Przy ul. Żnińskiej w Barcinie znajdował się Kościół ewangelicki, który funkcjonował do 1945 roku, po wojnie utworzono w nim magazyn zbożowy. W końcu lat 60 XX wieku został wyburzony. W jego bliskim sąsiedztwie znajdują się pozostałości po cmentarzu ewangelickim. Wspólnoty wyznaniowe jakie możemy obecnie wyróżnić, to:

Kościół rzymsko-katolicki:

- parafia św. Jakuba Większego,
- parafia św. Maksymiliana Marii Kolbego.

Świadkowie Jehowy:

- zbór Barcin (Sala Królestwa, ul. Kościelna 17).

1.3. Rys historyczny - ważne wydarzenia

Barcin powstał w XII wieku jako osada. W 1390 roku pojawiła się pierwsza wzmianka o Barcinie, a w 1472 roku miasto uzyskało przywilej targowo-jarmarkowy. Na mapie Polski pojawił się w 1526 roku o nazwie Barcino. Pierwotne nazwy miasta brzmiały Barcini, Barczino, Barczyn, Bardzki, niemieckie: Bartzin, Barschin, Bartschen, Bartschini łacińska Bartinensis. Za datę nadania praw miejskich przyjmuje się dzień 12 czerwca 1541 roku. Miasto stanowiło własność rodziny Krotowskich. Michał Korybut Wiśniowiecki w 1671 roku odnowił przywileje miasta. Żydzi mieszkający na terenie miasta posiadali własny cmentarz obecnie obiekt znajduje się przy ul. Podgórnej i objęty jest ochroną przez Konserwatora Zabytków. W 1837 roku w Barcinie powstała synagoga, która została zamknięta w 1930 roku.

W 1919 roku w wyniku powstania wielkopolskiego Barcin powrócił do Polski. Przy ul. Wyzwolenia w Barcinie zarówno przed II wojną światową, jak i po jej zakończeniu mieściły się najważniejsze instytucje życia publicznego w mieście w tym również ratusz.

Ryc. 1 Mapa Barcina i okolicznych miejscowości

Źródło: dokumentacja fotograficzna Urzędu Miejskiego w Barcinie

21 stycznia 1945 roku Barcin został wyzwolony spod okupacji niemieckiej wówczas pierwszym Przewodniczącym Zarządu Miejskiego został Edmund Reinke. Tego samego roku ale 10 lipca powstał Miejski Ośrodek Zdrowia, którym kierował doktor Stanisław Krzyś – uznany w kolejnych latach za zasłużonego dla Gminy Barcin. Powstanie tego obiektu było ważnym elementem mającym wpływ na życie społeczności Barcina i okolic.

26 listopada 1946 roku burmistrzem został Władysław Kiliński.

W 1989 roku w wyniku zmiany systemowej nastąpiło odtworzenie samorządu terytorialnego - rozpoczęło się funkcjonowanie ustawy o samorządzie terytorialnym, na mocy której w wyborach samorządowych funkcję burmistrzów kolejno sprawowali:

Ewa Gołąb – od 20.06.1990 r. do 04.06.1997 r.

Wojciech Handke – od 04.06.1997 r. do 16.11.1998 r.

Marian Jachimowicz – od 10.11.1998 r. do 17.01.2001 r.

Stanisława Ciesielska – od 17.01.2001 r. do 18.11.2002 r.

Ewa Gołąb (Stankiewicz) – od 18.11.2002 r. – do 01.12.2006 r.

Michał Pęziak - od 01.12.2006 roku – do chwili obecnej.

W drugiej połowie XIX wieku odkryto w Wapienniu, kolejno w Bielawach złoża wapienia, w efekcie czego rozpoczęto w 1860 roku eksploatację tych złóż. Rok ten uznany został za początek zakładów wapienniczych w Gminie Barcin. W roku 1864 uruchomiono pierwszy piec kręgowy w Wapienniu, który umożliwiał wypalanie wapna w sposób

nieprzerwany. Kolejne piece kręgowe uruchamiano w latach 1882 – 1910 sześć sztuk w Piechcinie i dwa dalsze piece w Wapienniu. W 1882 roku odnotowywano znaczny wzrost zapotrzebowania na kamień wapienny, miało to związek z wybudowaniem w pobliskich Mątwach fabryki sody. W 1914 rok zakład wapienniczy w Piechcinie stał się największym zakładem w Polsce. Po odzyskaniu niepodległości, w 1922 roku powstała polska spółka akcyjna: Fabryka Wapna i Cementu Piechcin.

W 1945 roku, po wojnie zakład został przejęty przez ówczesne władze PRL. W 1948 roku powołano Pomorskie Zakłady Wapiennicze w Bielawach powstałe z połączenia zakładów w Wapieniu i Piechcinie, których dyrektorem został *inż. Henryk Hałas*.

Henryk Hałas – urodzony 16 lutego 1922 roku w Piechcinie, zmarł w wyniku wypadku samochodowego w dniu 31 stycznia 1980 roku pod Gąbinem. W latach 1948-1980 był dyrektorem Kombinat Cementowo-Wapienniczego Kujawy w Bielawach z przerwą w latach 1955-1956. Był posłem na sejm III, IV, V, VI i VII kadencji w latach 1961-1980.

W czasach, kiedy był dyrektorem Barcin i Piechcin odnotował największy rozwój gospodarczy. Wówczas na terenie Barcina powstała szkoła, przedszkole z oddziałem żłobka, ośrodek zdrowia, Restauracja „Kujawiak”, osiedle mieszkaniowe, w którym zamieszkali głównie pracownicy Kombinat Cementowo Wapienniczego „KUJAWY” (KCW Kujawy). Podobny rozwój odnotował Piechcin na jego terenie powstał park z piękną fontanną i muszlą koncertową, odkryty basen pływacki. Dyrektor Henryk Hałas do dnia dzisiejszego jest dobrze wspominany przez mieszkańców. Bez wahania można stwierdzić, że jest to postać, która w okresie sprawowania swojej funkcji wpisała się w powojenną historię Gminy Barcin. Obecnie powstała społeczna inicjatywa, aby patronem parku w Piechcinie został Henryk Hałas.

Warto dodać, że teren gminy związany jest z biografią wielu postaci, które swym postępowaniem wywarły wpływ na pokolenia Barcinian zostawiając trwały ślad w historii gminy np:

Jakub Wojciechowski - ludowy pisarz, który w 1924 roku po powrocie do ojczyzny najpierw osiadł w Łabiszynie, a następnie na stałe w Barcinie. W 1929 roku w Barcinie przy ul. Kościelnej wybudował niewielką czynszówkę. Był autorem wyróżnionego pierwszą nagrodą pamiątnika, nadesłanego na konkurs w 1922 roku przez Polski Instytut Socjologiczny w Poznaniu na pamiątniki robotników. W Jakubie Wojciechowskim wdziano klasyka literatury robotniczej. Promotorem jego twórczości został Tadeusz Boy Țeleński. W 1937 roku z wizytą do Barcinianina przyjechali Witold Gombrowicz, Jerzy Andrzejewski i Paweł Zdzichowski. Krótko przed śmiercią Wojciechowski napisał szereg opowiadań pt. „Ciąg dalszy mego

życiorysu już w kraju”. Zmarł w 1958 roku pochowany jest na cmentarzu parafialnym w Barcinie.

Józef Lemiesz – Wawrzynkiewicz - Honorowe obywatelstwo Gminy Barcin zostało nadane w dniu 5 września 1990 roku. Urodził się w 1920 roku w Bochum w Westwalii, tego samego roku przybył do Barcina i zamieszkał przy ul. Rynek nr 5. W 1935 roku wraz z rodziną przeniósł się do Łabiszyna, w kolejnych latach trafił jako ochotnik do wojska. Przeszedł przez obóz dla jeńców. W roku 1949 trafił do Australii, w której mieszkał do śmierci tj. do 2003 roku. W 1987 roku ufundował wieczystą Fundację Literacką swojego imienia dla dzieci pochodzenia polskiego w Australii. Józef Lemiesz-Wawrzynkiewicz dwukrotnie odwiedzał Barcin w 1990 roku pierwszy raz i drugi raz w 1993 roku na obchody stulecia szkoły w Barcinie.

Dobromira Czajkowska – honorowe obywatelstwo nadane zostało 9 października 1996 roku. Wymieniona jako żołnierz Armii Krajowej została odznaczona przez Prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego *Krzyżem Armii Krajowej*. Pani Dobromira Czajkowska urodziła się 7 marca 1926 roku w Pleszewie do Barcina przybyła w 1928 roku. Gdy miała 15 lat wstąpiła do Armii Krajowej i po złożeniu przysięgi ukończyła kurs łączności i zajmowała się kolportażem gazet. W 1944 roku podczas łapanek została aresztowana przez hitlerowców i wywieziona do więzienia w Radomiu, a kolejno do obozu koncentracyjnego w Ravensbruck, a następnie w Neubrandenburgu. Po wyzwoleniu obozu przez Rosjan w 1945 roku Pani Dobromiła wróciła do Barcina, w którym żyła do końca swych dni. Zmarła 5 sierpnia 2020 roku.

Czesław Cieślak - honorowe obywatelstwo zostało nadane 19 maja 2006 roku. Pan Czesław Cieślak urodził się 3 lipca 1931 roku w Barcinie. Założył przy Barcińskiej bibliotece Koło Przyjaciół Jakuba Wojciechowskiego, którego zadaniem było upowszechnianie kultury. 20 letnia działalność Koła przyczyniła się do popularyzacji postaci i jego twórczości, wystaw miejscowych artystów i hobbystów oraz powstaniem Gminnego pisma Lokalnego „Pogłos Barcina”. Czesław Cieślak był inicjatorem i opiekunem Izby Tradycji pierwotnie zlokalizowanej przy ul. Kościelnej, a od 1996 roku w ratuszu. Izba Tradycji wcześniej poświęcona miała być pamiętnikarzowi Jakubowi Wojciechowskiemu, ale szybko stała się wszechnicą wiedzy o gminie i jej historii. Był niestrudzonym ambasadorem i promotorem gminy. Zmarł 17 października 2023 roku.

Jerzy Krzys – honorowe obywatelstwo zostało nadane 27 czerwca 2008 roku. Urodził się 11 kwietnia 1928 roku w Muszynie. Medycynę ukończył w 1952 roku w Poznaniu, a w kolejnych

latach specjalizację z chirurgii ogólnej, kolejno z ginekologii i położnictwa. Dyplom doktora nauk medycznych uzyskał w 1978 roku. Pan Jerzy Krzyś pracował w szpitalu w Inowrocławiu, Grudziądzu i innych placówkach opieki zdrowotnej. Dr Jerzy Krzyś jest pierwszym, który odnalazł dokument potwierdzający, że Barcin został uznany za miasto w 1472 roku. Jest autorem wielu publikacji, artykułów między innymi w *Pogłosie Barcina*. Jego bardzo cennym wkładem w historię Barcina jest kalendarium historyczne „Kalendarz dat Barcina przez wieki”. Publikacje Pana Jerzego Krzysia mają duże znaczenia dla poznawania i szerzenia wiedzy historycznej o Barcinie. Zmarł 15 maja 2023 r.

Henryk Napieralski - honorowe obywatelstwo nadane zostało 28 listopada 2007 roku. Pan Henryk Napieralski urodził się 16 sierpnia 1923 roku w Barcinie. Z wykształcenia był magistrem nauk ekonomiczno-politycznych. W swoim życiu był nauczycielem, sportowcem, harcerzem, żołnierzem Armii Krajowej, uczestnikiem Października 1956 roku. Dyrektor Zakładów Wapienniczych „Wapienno” z ramienia Rady Robotniczej, Członek Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. Jest autorem wielu publikacji dzięki którym przybliżył historię Barcina nie tylko jego mieszkańcom. Zmarł 5 października 2013 roku.

Prof. Roman Ossowski - honorowe obywatelstwo zostało nadane 1 marca 2024 roku. Prof. Roman Ossowski wniósł duży wkład w zapoczątkowanie działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Barcinie wygłaszając wykład zatytułowany „Uniwersytet Trzeciego Wieku w życiu osoby w okresie później dorosłości”. Dzięki między innymi wsparciu Profesora na UTW w Barcinie wykładali specjaliści od prawa, historii, ekologii, medycyny, psychologii, psychiatrii, socjologii, ekonomii itp.

Zasłużeni dla Gminy Barcin są to osoby, które oznaczone zostały najwyższym wyróżnieniem za działalność społeczną i osobisty wkład na rzecz rozwoju gminy, do nich należą:

Czesław Michałek - Prezes i Naczelnik Ochotniczej Straży Pożarnej,

Czesław Michalski - Założyciel i Prezes Piechcińskiego Bractwa Kurkowego,

Leonard Palka – Prezes Lafarge Kujawy Wapno,

Janina Drązek – Prezes Stowarzyszenia Ekologicznego w Barcinie,

Alicja Przybyłowicz – lider środowiska harcerskiego.

Wiesław Wollandt – lekarz sprawujący opiekę zdrowotną kilku pokoleń Barcinian.

Miejsca Pamięci Narodowej (MPN) jako symbole realizacji celów upamiętniania osób i wydarzeń oraz funkcji historii.

Miejsca Pamięci Narodowej mają wielki potencjał edukacyjny w zakresie kształtowania pamięci o historii regionu i kraju. Jest to każde symboliczne upamiętnienie poświęcone osobom lub miejscom wydarzeń historycznych. Może to być pomnik, obelisk, głaz czy tablica pamiątkowa, które nie stanowią elementu cmentarza wojennego. Są materialnym świadectwem kluczowych wydarzeń z historii Polski, zwłaszcza działań obronnych, powstańczych, związanych z odzyskiwaniem niepodległości, a także materialne upamiętnienie osób i wydarzeń związanych z tymi miejscami.

Na terenie Gminy Barcin znajdują się następujące MPN:

1. Pomnik na cmentarzu w Barcinie zlokalizowany przy ul. Żnińskiej – zbiorowa mogiła 23 pomordowanych Polaków z Barcina i okolic. W mogile znajdują się zwłoki pomordowanych w latach 1939 – 1945 Polaków: Reinke Apolonia, Błażyński Kurt, Błotny Sylwester, Deja Władysław, Garstka Kazimierz, Graczyk Wacław, Kałuski Grzegorz, Kędziera Edmund, Kowalski Wacław, Kozłowski Jan, Markiewicz Józef, Napieralski Józef, Paliwoda Andrzej, Polzyn Michał, Rogowski Stanisław, Rychter Kazimierz, Wiśniewski Mieczysław, Witucki Stefan, Zarębski Józef, Strzyżewski Roman, Suszek Paweł, Tomczak Antoni, Walczak Władysław. Za datę upamiętnienia uznaje się rok 1952 r. przez Miejską Radę Narodową i społeczeństwo Barcina.
2. Pomnik – tablica w Mamliczu zbudowana ku czci poległych Powstańców Wielkopolskich oraz pomordowanych w okresie okupacji mieszkańców Mamlicza. Dużą rolę w powstanie pomnika wniósł Jan Sosobowski – kierownik Szkoły Podstawowej w Mamliczu. Za datę upamiętnienia uznaje się rok 1970 r. przez Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Barcinie.
3. Tablica pamiątkowa montowana na wkrety na ścianie szkoły podstawowej w Barcinie przy ul. Plac 1 Maja – upamiętnienie dnia 20 września 1939 roku, kiedy to Niemcy rozstrzelali pod szkołą w Barcinie trzy osoby: Markiewicza Jana z Pturka, Nowakowskiego Franciszka ze Słaboszewka, Rzepkę Franciszka z Barcina. Za datę upamiętnienia uznaje się datę 5 stycznia 1958 r. przez ZBOWiD koło Barcin.
4. Tablica pamiątkowa montowana na wkrety na budynku mieszkalnym nr 27 przy ul. 4 Stycznia w Barcinie w którym to Powstańcy Wielkopolscy przygotowali miejscowe plany Powstania Wielkopolskiego. Dnia 04.01.1919 roku wyruszyli do walki. Za datę upamiętnienia uznaje się styczeń 1949 r. przez Powstańców Wielkopolskich.

5. Pomnik – mogiła na cmentarzu parafialnym w Barcinie przy ul. Żnińskiej zamordowanego w dniu 20 września 1939 roku Franciszka Rzepka – za datę upamiętnienia uznaje się 1981 rok przez Miejsko Gminny Obywatelski Komitet Ochrony Pomników Walk i Męczeństwa w Barcinie. (Rodzina wykonała nową płytę nagrobną).
6. Pomnik na cmentarzu parafialnym przy ul. Żnińskiej w Barcinie Feliksa Wiśniewskiego powstańca wielkopolskiego, który poległ 08.05.1919 roku pod Jeżewem. Za datę upamiętnienia uznaje się 1984 rok przez Miejski Gminny Komitet Ochrony Pomników Walk i Męczeństwa w Barcinie. (Rodzina wykonała nową płytę nagrobną).

W ostatnich latach na terenie Barcina powstały dwa pomniki, obelisk oraz jeden mural na ścianie budynku bloku przy ul. Artylerzystów 15 upamiętniające ważne wydarzenia i osoby, w tym:

1. Na Placu 1 Maja powstał pomnik ku pamięci bohaterów powstania wielkopolskiego 1918-1919 na którym ulokowano orła z rozpostartymi skrzydłami jako symbol powrotu Barcina do Polski. Na pomniku widnieje napis: *"Wieczna chwała Bohaterom Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 z Barcina i okolic"*.

Źródło: dokumentacja fotograficzna własna.

W dniu 4 stycznia 2019 roku na Placu 1 Maja w Barcinie, na którym umieszczony został pomnik upamiętniający wydarzenia Powstania Wielkopolskiego odbyły się uroczystości uczczenia 100 rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego w Barcinie. Na rynku między innymi odczytano nazwiska Powstańców Wielkopolskich spoczywających na terenie cmentarza parafialnego. Uroczystość było podniosła uczestniczyli w nim przedstawiciele samorządu miasta Barcina, Starosty oraz mieszkańcy.

2. W parku w Barcinie w 2018 roku postawiono tablicę upamiętniającą 100 rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości. Park Miejski w Barcinie został nazwany Parkiem Wolności. Na tablicy umieszczony został wizerunek Józefa Piłsudskiego pierwszego Marszałka Polski oraz Premiera Polski.

Źródło: dokumentacja fotograficzna własna

3. Mural na ścianie budynku przy ul. Artylerzystów 15 w Barcinie - upamiętniający udział mieszkańców miasta w Powstaniu Wielkopolskim. Odsłonięcie nastąpiło w 2023 roku.

Źródło: dokumentacja fotograficzna własna

4. Obelisk z tablicą upamiętniającą oficerów wojska polskiego zamordowanych w 1940 roku w Katyniu. Na tablicy upamiętniono nazwiska:

por. Florian Nowicki ur. 23 kwietnia 1913 roku w Barcinie

por. Edward Hoppe ur. 07.09.1906r. w Barcinie,

por. Zdzisław Gerliński ur. 12.06.1912r w Dakowy Mokre.

Odsłonięcie odbyło się 17 września 2016 roku.

Obelisk z tablicą upamiętniającą oficerów wojska polskiego zamordowanych w 1940 roku w Katyniu.

Źródło: dokumentacja fotograficzna własna

Bezsprzecznie należy stwierdzić, że władze samorządowe Gminy Barcin i mieszkańcy, pielęgnują lokalną pamięć historyczną i dbają o wszystkie wymienione miejsca upamiętniające ludzi bądź wydarzenia.

2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Głównym celem Programu opieki nad zabytkami gminy Barcin na lata 2026-2029 jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Cele te określone zostały następująco:

- ▶ uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- ▶ zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- ▶ wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- ▶ podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- ▶ określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- ▶ podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

- 1) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r., poz. 1465). Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
- 2) Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r., poz. 1292 z późn. zm.), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- ▶ prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- ▶ obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
- ▶ przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt 3 i ust. 2),
- ▶ przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
- ▶ sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2),
- ▶ prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81),
- ▶ obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- ▶ obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- ▶ obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust.1),
- ▶ obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87 ust. 5).

4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Prawne uregulowania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte zostały w szeregu dokumentach:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej - Ustawa stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Zgodnie z art. 5 art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą

zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r., poz. 1292 z późn. zm.) Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w kraju, określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ochrony zabytków.

Przepisy kolizyjne w/s ustawy zostały rozstrzygnięte w art. 2 ustawy i kolejno ustalają:

1. Ustawa nie narusza w szczególności przepisów o muzeach, o bibliotekach, o języku polskim, Prawa ochrony środowiska, o ochronie przyrody, o gospodarce nieruchomościami, o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Prawa budowlanego, o ochronie danych osobowych i o ochronie informacji niejawnych.
2. Ochronę materiałów archiwalnych wchodzących w skład narodowego zasobu archiwalnego regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164), z uwzględnieniem przepisów art. 14a ust. 2 oraz rozdziału 2a.

Użyte w art. 3 ustawy określenia oznaczają:

- 1) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1,
- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1,
- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem,
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami,

- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań,
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku,
- 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich,
- 10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń,
- 11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego,
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg,
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi,
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka,
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Art. 4 definiuje, na czym polega ochrona zabytków przez organy administracji publicznej - polega na podjęciu działań mających na celu:

- ▶ zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- ▶ zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- ▶ udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- ▶ przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę,
- ▶ kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 definiuje pojęcie opieki nad zabytkami, która sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza zabytku. Polega ona na zapewnieniu warunków:

- ▶ naukowego badania i dokumentowania zabytku - prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- ▶ zabezpieczenia i utrzymania zabytku wraz z jego otoczeniem w jak najlepszym stanie, - korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości - popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Na podstawie art. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ze względu na bardzo różnicowany charakter obiektów, ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome to nieruchomości, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością. Stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia i ich zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na wartość historyczną, artystyczną lub naukową.
- 2) zabytki ruchome według ustawowej definicji zabytek ruchomy stanowi: **rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych** będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.
- 3) zabytki archeologiczne - zgodnie z art. 3, pkt. 4 ustawy zabytek archeologiczny to **„zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka**, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem, będące w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Ochronie mogą podlegać

również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wyróżnia (w art. 7) następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków należy do kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków (decyzję o wpisie podejmowane są z urzędu lub na wniosek posiadacza zabytku położonego na terenie województwa).

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii ustanawia Prezydent RP, na wniosek ministra właściwego ds. kultury, w drodze rozporządzenia. Pomnikiem historii można uznać zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury – określa to art. 15 ustawy ust.1, ust.2 i precyzuje, iż wniosek może zostać złożony po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Zgodnie z ust. 4 istnieje możliwość przedstawienia Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosku o wpis pomnika historii na „Listę dziedzictwa światowego” w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, przyjętej w Paryżu w dniu 16 listopada 1972 r. Utworzenie parku kulturowego oraz sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z odpowiednimi zapisami dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 z późn. zm.)) leży w kompetencjach samorządu gminy.

W artykule 36 ust. 1, pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni,
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku,
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru,
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych,
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje,
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru,
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku,
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16 b i 16 c ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust.1,
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni,
- 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa można prowadzić prace konserwatorskie i restauratorskie oraz badania konserwatorskie na podstawie pozwolenia wydanego przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego. Tryb wydawania pozwoleń na prace przy zabytkach określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań

architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r., poz. 1465)

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2025 r., poz. 647). Ustawa określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r., poz. 1130 z późn. zm.)

Ustawa wprowadza zapisy z zakresu ochrony zabytków:

- a) w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1 ust. 2 pkt 4),
- b) w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, a nadto określa się obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10 ust. 1 pkt 4 i ust. 2 pkt 4). *Obecnie w Gminie trwają zaawansowane prace nad planem ogólnym, który ma zastąpić studium jednak na czas opracowania niniejszego Programu Studium jest dokumentem obowiązującym,*
- c) wójt, burmistrz, prezydent miasta zawiadamia na piśmie o podjęciu uchwały o przystąpieniu do sporządzenia studium, planu ogólnego instytucje i organy właściwe do uzgadniania i opiniowania projektu dokumentu, a po sporządzeniu jego projektu uzyskuje opinię m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 11 pkt 2 i pkt 5 lit. c),
- d) w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego określa się obowiązkowo zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej, a także granice i sposoby

zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie na podstawie odrębnych przepisów (art. 15 ust. 2 pkt 4 i 7),

- e) wójt, burmistrz, prezydent miasta zawiadamia na piśmie o podjęciu uchwały o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego instytucje i organy właściwe do uzgadniania i opiniowania projektu planu, a po sporządzeniu projektu planu uzyskuje uzgodnienie m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków w zakresie (art. 17 pkt 2 i pkt 6 lit. b tiret 8), kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu
- f) decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach zabudowy wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków – w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków (art. 53 ust. 4 pkt 2 i art. 60 ust. 1).

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2025 r., poz. 707)

Na podstawie art. 7 ust.1 pkt 6 grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej, zwolnione są od podatku od nieruchomości.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r., poz. 1478 z późn. zm.)

Na podstawie art. 83 a ust. 1 ustawy, zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków - wojewódzki konserwator zabytków. Art. 86 ust. 1a) stanowi, że nie nalicza się opłat za usunięcie drzew lub krzewów, jeżeli usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2024 r., poz. 1145 z późn. zm.)

W art. 13 ust 4 ustalone zostało, że pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste

nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, stanowiącej własność jednostki samorządu terytorialnego i Skarbu Państwa. Zgodnie z art. 13 ust. 5 sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Na podstawie art. 29, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z niej, można nałożyć na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych. Przy sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, ustaloną cenę obniża się o 50% (art. 68). Właściwy organ, może za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Art. 96. ust. 1a stanowi, że w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, decyzję o podziale nieruchomości wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.

Prawo budowlane (Dz. U. z 2025 r. poz. 480)

Art. 5. ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2. obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należyłym stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym z wymaganiami ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską. Art. 30 ust. 2. do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków. Art. 30 ust. 7. właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków. Art. 39 ustawy określa że - prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków - pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z

rejstru zabytków - w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w terminie 30 dni od dnia doręczenia; niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych. Art. 67 - jeżeli nieużytkowany lub niewykończony obiekt budowlany nie nadaje się do remontu, odbudowy lub wykończenia, organ nadzoru budowlanego wydaje decyzję nakazującą właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę tego obiektu. Przepisu tego nie stosuje się do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków.

Gminna ewidencja zabytków (GEZ) – zgodnie z art. 21 „ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003” ewidencja zabytków jest podstawą sporządzania programów opieki nad zabytkami przez gminy, powiaty, województwa.

Opracowanie wszelkiego rodzaju koncepcji, wytycznych, projektów rewitalizacji czy też planów adaptacji i przekształceń obiektów zabytkowych, a także studiów zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego opiera się na wiedzy o zasobie zabytkowym, stąd działania te powinny poprzedzać działania ewidencyjne. Zgodnie z art. 22 ust. 4 „ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003” wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków, zaś zgodnie z ust. 2 wojewódzką ewidencję zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Gminna Ewidencja Zabytków nie jest ustawową formą ochrony zabytków, ale faktycznie funkcjonuje jako taka poprzez inne przepisy: – art. 7 pkt. 4 wyżej przytoczonej ustawy łącznie z przepisami ustawy Prawo budowlane (art. 36, ust. 3) i ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – obowiązek uwzględniania Gminnej Ewidencji Zabytków w programach opieki wojewódzkich, powiatowych i gminnych (art. 21).

5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

Gminny Program Opieki nad zabytkami sporządzony dla Gminy Barcin jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym czyli wojewódzkim oraz lokalnym. Są to dokumenty o charakterze strategii, studiów, koncepcji i programów, które poruszają problematykę ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego zatwierdzone przez uprawnione do tego organy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest spójny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Powyższe cele zostały przytoczone w niżej wskazanych opracowaniach:

5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:

5.1.1. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030

Strategia rozwoju kapitału społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

(SRKS2030) przyjęta została Uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.

Cele Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030

Cel główny Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 stanowi **wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków**, który odnosi się do zagadnień jednego z obszarów wpływających na osiągnięcie celów SOR: Kapitał ludzki i społeczny. Jest on również powiązany z realizacją działań wskazanych w poszczególnych obszarach dla wszystkich trzech celów szczegółowych Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Cel główny SRKS2030 doprecyzowują trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1: Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne;
- Cel szczegółowy 2: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;
- Cel szczegółowy 3: Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

W dokumencie wskazano konieczność pełniejszego wykorzystania wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego. Zawiera działania ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. W ramach tego celu wyróżniono m.in. następujące priorytety:

- 1) ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury,
- 2) digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Zarówno wydarzenia, inicjatywy i zasoby o charakterze kulturalnym mogą wzmocniać poczucie wspólnoty i tożsamości, cementować środowiska lokalne, stwarzać przestrzeń do poszukiwań i inspiracji oraz stanowić miejsce spotkań dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Niski poziom kapitału społecznego oraz podziały społeczne utrudniają budowanie wspólnoty państwowej, a także wpływają na osłabienie więzi z państwem i jego instytucjami. Potencjał kulturowy determinuje więc w istotnym zakresie sposoby

podejmowania decyzji, umożliwia budowanie atmosfery otwartości i wzajemnego zaufania. Dziedzictwo kulturowe, umożliwia budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości, jest kluczowym elementem potencjału kulturowego i stanowi bezcenny zasób, który powinien być wykorzystany dla obecnego i przyszłego rozwoju. W konsekwencji zapewnienie spójnego i zrównoważonego rozwoju całego obszaru polskiej kultury, opartej na tradycji narodowej i europejskiej, wewnątrz której ma wzrastać kapitał społeczny polskich obywateli, będzie miało na celu spajanie narodu jako wspólnoty, wykształconej i współobcujałej w jednolitej płaszczyźnie kulturowej, wynikającej ze wspólnej historii, wspólnego doświadczenia oraz wspólnego dziedzictwa narodowego. Zabytki, będące jednym z zasadniczych elementów dziedzictwa, stanowią wartości, z którymi identyfikowały się tworzące je w przeszłości wspólnoty. Dbłość o przeszłość utrwaloną w zabytkach może zatem sprzyjać kształtowaniu solidarności wewnątrz społeczności lokalnych, jak również pozwala na rozwijanie wrażliwości na dziedzictwo innych zbiorowości. Według stanu na dzień 27 maja 2019 r. blisko 77 tys. zabytków nieruchomych i ponad 261 tys. zabytków ruchomych zostało wpisanych do rejestru zabytków. Wszystkie obiekty zabytkowe wymagają specjalnych warunków przechowywania i ochrony. Skuteczne zachowanie dziedzictwa wymaga intensyfikacji działań realizowanych przez państwo w tym obszarze. Jednym z kluczowych zadań państwa w tym obszarze jest zatem dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków, a priorytetowym działaniem w omawianym obszarze ma być wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii. Realizowane będą inicjatywy polegające na inwestycjach w zakresie ochrony i zachowania Pomników Historii oraz rozwoju i promocji związanej z nimi oferty turystycznej. Istotne znaczenie wśród krajowych zabytków odgrywają również obiekty o charakterze sakralnym, które cechuje wysoki poziom artystyczny oraz ponadprzeciętne wartości historyczne i naukowe. Celem przewodnim będzie zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnych w opiekę nad zabytkami i równolegle – wzmocnienie poczucia tożsamości oraz więzi lokalnych składających się na kapitał społeczny.

Istotnym działaniem jest realizacja działań związanych z szeroko pojętą cyfryzacją i udostępnianiem zasobów dziedzictwa kulturowego, uwzględniających digitalizację, przechowywanie, udostępnianie, a także ponowne wykorzystanie cyfrowych zasobów muzealnych, bibliotecznych, audiowizualnych, zabytkowych i archiwalnych, do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych, naukowych oraz komercyjnych. Ponadto projekt obejmuje rozwijanie kompetencji cyfrowych oraz wiedzy dotyczącej najlepszych praktyk w Polsce i w Europie.

Zakres projektu obejmie następujące działania:

- Kontynuacja procesu digitalizacji wszystkich rodzajów zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów muzealnych, archiwalnych, audiowizualnych, bibliotecznych i zabytkowych w państwowych instytucjach kultury i archiwach (m.in. przez program ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego „Kultura cyfrowa”, fundusze europejskie, mechanizm premiowania aktywnie pozyskujących środki instytucji, które mogłyby stać się regionalnymi CK w zakresie digitalizacji i udostępniania zbiorów).
- Wspieranie wartościowych projektów, których celem jest udostępnianie zasobów kultury w Internecie do celów edukacyjnych, naukowych, kreatywnych i innych, oraz tworzenie narzędzi wspierających rozwój kompetencji bibliotekarzy cyfrowych, pracowników kultury, naukowców i innych grup użytkowników zasobów cyfrowych kultury (m.in. przez system refundacji kosztów i nagród finansowych).
- Systemowe udostępnianie zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa kulturowego przez budowę centralnych punktów dostępu do zasobów kultury, nauki i administracji, m.in. za pomocą przedsięwzięcia KRONIK@ (Krajowe Repozytorium Obiektów Nauki i Kultury) realizowanego przez ministra właściwego do spraw informatyzacji przy wsparciu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
- Inwentaryzacja cyfrowych zasobów kultury, obejmująca instytucje kultury, archiwa i inne jednostki, w tym naukowe, prowadzące lub zlecające digitalizację i przechowujące cyfrowe zbiory.
- Archiwizacja Internetu jako rzetelnego źródła wiedzy i referencji, m.in. przez wdrożenie systemowego modelu archiwizacji Internetu w Polsce z uwagi na konieczność archiwizacji stron internetowych oraz zasobów typu born digital i innych formatów, np. gier wideo czy projektów realizowanych w rzeczywistości wirtualnej.
- Podnoszenie kompetencji cyfrowych ze względu na zmieniające się otoczenie zarówno w wymiarze prawno-organizacyjnym, jak i technologicznym, m.in. przez stworzenie oferty szkoleniowej mającej na celu pogłębienie wiedzy merytorycznej z zakresu procesu cyfryzacji zasobów kultury, a także prace analityczno-badawcze w zakresie digitalizacji i bibliotek cyfrowych.
- Przeprowadzenie zmian legislacyjnych, tj. nowelizacja przepisów regulujących całość polskiej przestrzeni internetowej, w tym m.in. regulacji dotyczących gromadzenia i udostępniania archiwizowanych zasobów polskiego Internetu oraz nowelizacja ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1231 oraz z 2020 r. poz. 288), w zakresie stworzenia nowych przepisów umożliwiających szersze udostępnienie w sieci materiałów bibliotecznych, audialnych i audiowizualnych.

5.1.2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.):

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) przyjęta została Uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r.

Celem głównym SOR jest **tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym**. Jednym z kluczowych czynników wpływających na realizację tego celu jest zapewnienie skutecznie działającego państwa i instytucji służących wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu, m.in. dzięki cyfrowemu rozwojowi kraju.

Realizacja zadań powiązanych z ochroną dziedzictwa kulturowego została uwzględniona w dwóch obszarach:

1. E-państwo. Kierunek interwencji: Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Projekt strategiczny: Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2. Kapitał ludzki i społeczny. Kierunek interwencji: Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego. Działania do 2030 r.:

- ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty, inwestycje w dziedzictwo narodowe, (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytków, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO,

- wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

5.1.3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026:

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026 (KPOZiOnZ 2023-2026) przyjęty uchwałą Nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r.

W KPOZiOnZ 2023-2026 dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce, w trzech podstawowych obszarach:

1. organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce,
2. stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach,
3. komunikacji, partycypacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

Dokument ma na celu realizację przepisu art. 84 w związku z art. 86 ust. 1 ustawy 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i określa cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów. Głównym celem KPOZiOnZ 2023-2026 jest zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce. Do realizacji tego celu opracowano trzy cele szczegółowe dotyczące:

- weryfikacji wybranego zasobu zabytków i wzmocnienia narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości;
- wzmocnienia potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków;
- roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Do realizacji wszystkich celów i zadań wymienionych w KPOZiOnZ 2023-2026 opracowano szczegółowy harmonogram wraz z planem finansowym programu. Dokument jest uzupełniony o projekt systemu wdrażania, monitoringu i ewaluacji oraz analizę ryzyka. Rozwiązaniem porządkującym zagadnienia przedstawione w KPOZiOnZ 2023-2026 są kierunki działań, wskazujące na konkretne zadania priorytetowe w obszarze ochrony zabytków, przyjęte do realizacji do 2026 r. Są to:

- podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju,
- ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości,
- realizacja międzynarodowych zobowiązań,
- cyfryzacja procesów administracyjnych,
- wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków,
- reforma finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

- wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych,
- edukacja – podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Budżet KPOZIO nZ 2023-2026 wynosi 55,8 mln zł, a podmiotami koordynującymi zadania są: Departament Ochrony Zabytków, Narodowy Instytut Dziedzictwa i Narodowy Instytut Konserwacji Zabytków.

5.1.4. Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 (KZPK 2030) przyjęta

Uchwałą nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.:

Dokument ten jest najważniejszym dokumentem dotyczącym ładu przestrzennego Polski. Jako strategiczny cel koncepcji wskazano efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia społeczeństwa, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Opracowanie wskazuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. Uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Za cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

Dziedzictwo kulturowe – tak materialne, jak i odnoszące się do sfery wartości niematerialnych – jest częścią współczesnej przestrzeni. Obejmuje nie tylko pojedyncze obiekty kubaturowe lub ich zespoły, ale także – całość jednostki przestrzennej – obiekt wraz z otaczającą go przestrzenią. Ta całość powinna podlegać badaniom i ochronie,

nawet jeżeli na powierzchni ziemi – jak w wypadku wielu stanowisk archeologicznych – nie ma śladów pozwalających na eksponowanie jej w scenariuszach rozwoju funkcji symbolicznych. Odziedziczone obiekty muszą pełnić funkcje użytkowe współcześnie nadane, zgodne z ich potencjałem i wymogami ochrony. W przeciwnym wypadku niszczyć, giną, tracą wartość, nieodwracalnie zubożając potencjał rozwojowy i obraz dziedzictwa narodowego. W perspektywie najbliższych dwudziestu lat rola dziedzictwa kulturowego w procesach rozwoju przestrzennego będzie rosła – zwiększanie się zamożności społeczeństwa oraz przekształcenia o charakterze kulturowym będą powodowały wzrost znaczenia rozwojowego zarówno materialnych jak i niematerialnych składników dziedzictwa kulturowego. Ich lokalizacja i umiejętność wykorzystania w procesach rozwoju będzie wpływała pozytywnie na tok koncentracji gospodarczej, ludnościowej i rangę kultury i turystyki.

Jednym z mierników osiągnięcia celów KPZK 2030 wraz z opisem dotyczącym zakresu i sposobu monitorowania w ramach utrzymania wysokiej jakości środowiska wzrost procentowy powierzchni obszarów chronionych w ramach dwóch ustaw: o ochronie przyrody oraz ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu żnińskiego:

Gminy Program Opieki nad Zabytkami sporządzony dla gminy Barcin na lata 2026-2029 jest zgodny z dokumentami zatwierdzonymi i funkcjonującymi zarówno na szczeblu wojewódzkim oraz powiatowym.

5.2.1. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego:

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+ przyjęta została Uchwałą Nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r.

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku jest najważniejszym dokumentem wyznaczającym kierunki rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego. Za cel nadrzędny Strategii przyjęto zapewnienie jakości życia porównywalnej z nowoczesnymi regionami europejskimi, który będzie realizowany przez cele główne. W ramach poszczególnych celów głównych sformułowano cele operacyjne, którym

przyporządkowano określone kierunki działań. Wśród celów głównych następujące odnoszą się do dziedzictwa kulturowego:

- Cel główny: *Skuteczna edukacja* - cel operacyjny: *Podniesienie jakości kształcenia i wychowania*, którego kierunek działań: *Rozwój edukacji regionalnej i lokalnej* dotyczy realizacji działań z zakresu edukacji regionalnej i lokalnej dla dzieci i młodzieży, wchodzących w zakres działalności placówek oświatowych. Odnosi się m.in. do organizacji dodatkowych zajęć, zamawiania materiałów edukacyjnych i promocyjnych, organizacji konkursów, zajęć terenowych i wycieczek służących poznaniu dziedzictwa regionu. Dotyczy wyposażenia mieszkańców regionu w wiedzę i nowoczesne materiały w zakresie edukacji regionalnej i lokalnej oraz rozwijania zainteresowań młodzieży literaturą, historią, geografią, zabytkami, przyrodą kulturą regionu.
- Cel główny: *Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo*; cel operacyjny: *Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe*, którego kierunki działań dotyczą m.in. kształtowania i wzmacniania tożsamości regionalnej mieszkańców, rozwoju oferty podmiotów upowszechniania kultury i prowadzących działalność artystyczną, rozwoju edukacji kulturalnej oraz upowszechniania kultury wśród mieszkańców regionu, upowszechniania dostępu do zasobów kultury poprzez ich cyfryzację, wspierania działalności organizacji społecznych działających w dziedzinie kultury
- Cel główny: *Dostępna przestrzeń i czyste środowisko*; cel operacyjny: *Przestrzeń kulturowa*; kierunki działań:
 - 1) *Ochrona, zachowanie, odnowa, wzmacnianie i promocja dziedzictwa kulturowego województwa*. Kierunek ten dotyczy wszystkich działań mających na celu ochronę, zachowanie, wzmacnianie potencjału oraz promocję dziedzictwa kulturowego. Do tego kierunku zaliczają się także działania ratownicze wobec obiektów i obszarów będących częścią środowiska kulturowego województwa, zachowanie tradycyjnej kultury wiejskiej, ochrona, zachowanie, konserwacja i szeroko rozumiana poprawa dobrostanu historycznych budowli zabytkowych, obiektów architektury, budownictwa czy zespołów urbanistycznych, dziedzictwa ginących zawodów, wsparcie powstających drobnych kolekcji, tworzenie nowych oraz rozwój istniejących zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa,
 - 2) *Adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów publicznych i komercyjnych*. Kierunek dotyczy wykorzystania obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów np. prowadzenia instytucji kultury, edukacji, działalności noclegowych, gastronomicznych, handlu i innego rodzaju usług publicznych lub komercyjnych.

Obejmuje działania mające na celu ich adaptację do nowych funkcji przy zachowaniu obostrzeń konserwatorskich. Głównym celem działań jest ochrona obiektów istotnych dla dziedzictwa kulturowego poprzez nadanie im możliwości pełnienia funkcji publicznych lub komercyjnych, wskutek czego niezbędne będzie utrzymywanie ich we właściwym stanie technicznym, pod nadzorem służb konserwatorskich.

Ponadto w Strategii w obszarze dziedzictwa kulturowego wskazano następujące projekty kluczowe, tj. przedsięwzięcia, które zostały uznane za niezbędne dla realizacji idei przyspieszenia rozwoju:

- 1) Kultura w zasięgu 3.0,
- 2) Kujawsko-Pomorskie spotkania z historią,
- 3) Mikołaj Kopernik wspólnym dziedzictwem Europy,
- 4) Muzeum Ziemiaństwa, Tradycji Patriotycznych i Kultury Rolnej w Nawrze,
- 5) Artefakty przeszłości symbolem tożsamości regionalnej,
- 6) Wsparcie opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego,
- 7) Ochrona, konserwacja i promocja obiektów dziedzictwa kulturowego UNESCO w Toruniu,
- 8) Rozbudowa Muzeum Archeologicznego w Biskupinie.

5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego:

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego przyjęty został przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego Uchwałą Nr XI/135/03 z dnia 26 czerwca 2003 r.

To najważniejszy, obok strategii rozwoju województwa dokument, będący narzędziem planowania przestrzennego koordynującym zamierzenia rozwojowe samorządu na szczeblu wojewódzkim, realizującym także na tym szczeblu ponadregionalne zamierzenia administracji rządowej. Wraz ze strategią stanowi integralny element systemu planowania rozwoju regionu, pełniąc rolę koordynacyjną wobec wszystkich podejmowanych w jego obszarze przedsięwzięć. Określa zasady kształtowania przestrzeni oraz kierunki zagospodarowania terenów wchodzących w skład administracyjnych granic województwa Kujawsko-Pomorskiego. Obecnie trwają prace nad nowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Podstawowym celem zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego według w/w dokumentu jest „Zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców”. W planie zostały również wyszczególnione trzy cele:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego w stanie umożliwiającym jego przetrwanie dla przyszłych pokoleń,
- harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- dbałość o integralność zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych.

Określono również kierunki działań związane z rozwojem i kształtowaniem sieci osadniczej, a wśród nich znalazły się również zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego polegające na rewaloryzacji zabytkowych układów urbanistycznych, ograniczeniu ruchu samochodowego z centrów największych miasto raz konserwacji i turystycznym wykorzystaniu ruin zamków. Kontynuowane są również działania związane z zachowaniem dziedzictwa dla przyszłych pokoleń, szczególnie poprzez ochronę obszarów o wysokich wartościach środowiska przyrodniczego i kulturowego: brzesko-radziejowskiego, doliny Drwęcy, doliny Osy, doliny Wisły, kcyńsko-żnińskiego, koronowskiego, krajeńskiego, mogileńskiego, nadgoplańskiego, ryńsko-ostrowickiego, rypińskiego-zbójeńskiego, skępsko lipnowskiego i tucholskiego, ochronę terenów związanych z osadnictwem holenderskim w dolinie Wisły, ochronę zasobów średniowiecznej urbanistyki i architektury obronnej szczególnie na Ziemi Chełmińskiej oraz ochronę dziedzictwa kulturowego związanego z początkami Państwa Polskiego w Inowrocławiu, Kościelcu Kujawskim, Kruszwicy, Mogilnie, Strzelnie i Kałdusie. Ponadto postuluje się konserwację zespołów fortyfikacyjnych w Grudziądzu, Chełmnie i Toruniu, zabytkowych obiektów sakralnych i zespołów dworsko pałacowych, utworzenie nowych parków kulturowych i zachowanie historycznych panoram głównie miejscowości położonych nad Wisłą.

5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego:

Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021-2024

przyjęty został Uchwałą Nr XXXI/451/21 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 kwietnia 2021 r.

Program opieki nad zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021-2024 jest najważniejszym dokumentem przedstawiającym dziedzictwo kulturowe, które wymaga konsekwentnych i spójnych oraz długofalowych działań. Tylko dzięki wspólnemu i aktywnemu uczestnictwu w podejmowaniu działań jest możliwe zachowanie wyjątkowych cech i walorów województwa. Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania i ma na celu:

1. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,

2. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
3. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
4. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
5. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
6. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z ustawą, program opieki nad zabytkami jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów strategicznych województwa.

Określone w nim zostały następujące cele główne, którym przyporządkowano cele operacyjne i kierunki działań:

1. Cel główny: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo:
2. Cel operacyjny: Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe

Kierunki działań	Przykładowe działania
Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony	- wspieranie organizacji konkursów dla dzieci i młodzieży z zakresu ochrony dóbr kultury, - wspieranie działań w oparciu o istniejące mechanizmy (m.in stypendia), popularyzatorskich, edukacyjnych i naukowych, związanych z opieką i ochroną dziedzictwa kulturowego, - wspieranie działań podnoszących świadomość społeczną w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, - wspieranie działań służących propagowaniu dziedzictwa kulturowego regionu poprzez środki przekazu elektronicznego i środki masowego przekazu

Edukacja	- kontynuowanie działań, zapoczątkowanych w latach poprzednich, związanych z konkursami wiedzy o regionie i zabytkach regionu, - generowanie współpracy różnych podmiotów do tworzenia interdyscyplinarnego zaplecza działań edukacyjnych, - wsparcie przy organizacji prelekcji, spotkań, publikacji związanych z ukazaniem możliwości rozwoju małego biznesu, wraz z rozwojem infrastruktury, w powiązaniu z obszarami o walorach kulturowych, - wspomaganie działań w obszarze digitalizacji najcenniejszych zasobów folkloru słownego i ich udostępniania,
Promocja	- kontynuacja działań Samorządu Województwa w zakresie imprez i wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe regionu - wspomaganie przedsięwzięć promujących najcenniejsze dla województwa obiekty o wartościach kulturowych, istniejące szlaki kulturowe czy markowe produkty turystyczne związane z dziedzictwem kulturowym - współpraca przy tworzeniu publikacji promujących dziedzictwo kulturowe województwa
Dokumentacja i popularyzacja	- wspieranie badań i tworzenie dokumentacji dotyczącej zjawisk z zakresu dziedzictwa, w tym dziedzictwa niematerialnego, w szczególności tradycyjnych zwyczajów ludowych, regionalnej muzyki i tańca oraz folkloru słownego

1. Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko:

Cel operacyjny: Przestrzeń kulturowa

Kierunki działań	Przykładowe działania
Ochrona ustawowa	- wspieranie działań samorządów lokalnych zmierzających do nadania kolejnym obiektom statusu pomnika historii, - wspieranie prac zmierzających do powoływania nowych parków kulturowych,; - wspieranie inicjatyw zmierzających do wprowadzania zabytków ruchomych na Listę Skarbów Dziedzictwa, - wspieranie działań zmierzających do poszerzania listy obiektów, wpisanych do rejestru zabytków
Prace konserwatorskie i restauratorskie	- kontynuacja współfinansowania prac konserwatorsko-restauratorskich i ratunkowych przy obiektach nieruchomych i ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków oraz doskonalenie zasad przyznawania dotacji, - kontynuacja rozpoczętych prac remontowych, konserwatorskich i adaptacyjnych obiektów zabytkowych, będących własnością Samorządu Województwa, - kontynuacja wsparcia nowych inicjatyw zmierzających do ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego oraz rozwój infrastruktury obiektów istniejących
Dokumentacja i badania	- współfinansowanie prac badawczych i dokumentacyjnych obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków jako integralnej części procesów konserwatorskich, z uwzględnieniem faktu, iż działania na poziomie dokumentacyjnym poprzedzają proces prac konserwatorskich

	i budowlanych, stanowiąc niejednokrotnie poważne obciążenie finansowe dla beneficjenta. W przypadku badań archeologicznych dokumentacja stanowi jedyną formę ochrony stanowisk, które po eksploracji przestają istnieć fizycznie
--	--

5.2.4. Strategia Rozwoju Powiatu Żnińskiego na lata 2023-2033:

Strategia Rozwoju Powiatu Żnińskiego na lata 2023-2033 przyjęta została Uchwałą Nr XXXII/252/2023 Rady Powiatu w Żninie z dnia 25.04.2023 r.

W wizji Powiatu Żnińskiego w 2033 roku założono uzyskanie określonego stanu jej rozwoju, gdzie wskazano na rozwiniętą infrastrukturę i ofertę kulturalną, sportowo-rekreacyjną, edukacyjną, społeczną oraz na dostosowanie infrastruktury technicznej do potrzeb i określonych standardów.

W ramach przyjętych założeń wyznaczono cele strategiczne i przypisano im konkretne cele operacyjne. Jednym z nich jest Rozwój Gospodarczy Powiatu Żnińskiego - Rozwój i promocja zasobów turystycznych i kulturowych Powiatu Żnińskiego, w ramach którego wyznaczono następujące kierunki działań i przewidywane rezultaty ich wdrożenia:

Kierunki działań	Rezultaty
współpraca z instytucjami i organizacjami pozarządowymi na rzecz popularyzacji turystyki	- wspieranie organizacji imprez o charakterze turystycznym i innych popularyzujących krajoznawstwo i turystykę dla różnych grup społecznych, - organizacja przedsięwzięć adresowanych do dzieci i młodzieży mających na celu propagowanie wiedzy krajoznawczej o regionie, - wsparcie inicjatyw mających na celu podniesienia atrakcyjności turystycznej powiatu,

prowadzenie działań promujących walory turystyczne, kulturowe, przyrodnicze, w tym wspieranie produktów turystycznych i ich dostępności oraz integracji oferty turystycznej Powiatu Żnińskiego	- rozbudowa oferty kulturalnej i turystycznej dla mieszkańców oraz turystów, - zapewnienie dostępu do dobrej jakości usług społecznych, - integracja mieszkańców Powiatu Żnińskiego, - wzrost zainteresowania regionem Pałuk
organizacja lub współorganizacja wydarzeń turystycznych, rekreacyjnych i sportowych	- rozbudowa oferty turystyczno-rekreacyjnej, - zwiększenie atrakcyjności Powiatu Żnińskiego, - promocja regionu poprzez organizację wydarzeń, - rozwój turystyki aktywnej, w szczególności turystyki rowerowej
poprawa infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej na terenie Powiatu Żnińskiego	- rozbudowa małej infrastruktury turystycznej przeznaczonej dla mieszkańców oraz turystów, - podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu, - powstanie turystycznych dróg rowerowych, - modernizacja miejsc atrakcyjnych turystycznie na terenie Powiatu Żnińskiego

Wyniki przeprowadzonych w dokumencie analiz przyczyniły się do wypracowania misji powiatu żnińskiego. Rozumie się ją jako zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy oparty na wykorzystaniu walorów przyrodniczo-krajoznawczych i dziedzictwa historyczno-kulturowego, przyczyniający się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz do wzrostu konkurencyjności ekonomicznej w regionie. Misja będzie realizowana w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju, które zakładają równowagę pomiędzy rozwojem gospodarczym, poszanowaniem praw przyrody i rozwojem społecznym. Rozwój ten zakłada podporządkowanie procesów gospodarczych potrzebie zachowania i ochrony środowiska naturalnego. Wyrażać się ona będzie przede wszystkim poprzez: rozwój turystyki i rekreacji – tworzenie infrastruktury turystycznej opartej o lokalne zasoby naturalne i przyrodnicze oraz dziedzictwo historyczno-kulturowe, zorganizowanie profesjonalnego systemu informacji i

promocji regionu, urozmaicenie oferty turystycznej, rozwój bazy rekreacyjnej, noclegowej i gastronomicznej.

Wypracowana wizja Powiatu Żnińskiego brzmi: Powiat Żniński w 2033 roku to obszar z rozwiniętymi technologiami służącymi poprawie środowiska naturalnego i proekologicznym społeczeństwem. To także powiat bezpieczny i dobrze rozwinięty komunikacyjnie, z siecią dróg i szlaków rowerowych, a także rozwiniętą infrastrukturą publiczną służącą bezpieczeństwu mieszkańców. To również obszar o zrównoważonym rozwoju społecznym, gdzie główną rolę odgrywa innowacyjna edukacja, nowoczesna opieka zdrowotna oraz usługi społeczne dla osób wymagających wsparcia. Powiat Żniński w 2033 roku to również silnie rozwinięty obszar gospodarczy, z przyjaznymi warunkami dla rozwoju przedsiębiorczości, aktywnym zawodowo społeczeństwem oraz rozpoznawalnymi produktami turystycznymi i kulturowymi. To również miejsce rozwinięte administracyjnie w nowoczesne technologie usług publicznych służące mieszkańcom, z wykwalifikowaną i kompetentną kadrą oraz aktywną współpracą samorządową.

6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

6.1 Zabytki wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 ze zm.) rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, który, zgodnie z w/w ustawą, jako jedyny organ ochrony zabytków posiada kompetencje wpisywania zabytków do rejestru. Wpis zabytku do rejestru zabytków dokonywany jest na mocy decyzji administracyjnej, w księdze rejestru zabytków, określanej w zależności od kategorii zabytku właściwym symbolem:

księga A – zabytki nieruchome,

księga B – zabytki ruchome,

księga C – zabytki archeologiczne.

Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru z urzędu lub na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym zabytek się znajduje. Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu dokonuje właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną. Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru.

Skreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków:

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Data wpisu	Nr rejestru
1.	Barcin	ulica Żnińska wcześniej Marchlewskiego i Cmentarna	Cmentarz rzymsko- katolicki parafii pw. Św. Jakuba Apostoła	22.10.1990 r.	A/1028
2.	Krotoszyn	Krotoszyn	Założenie pałacowo-parkowe	16.03.1985 r.	A/982
3.	Piechcin	ul. Pałacowa 1	Założenie pałacowo-parkowe	5.10.1985r.	A/1598/1-2
4.	Młodocin	Młodocin 34	Założenie pałacowo-parkowe	5.10.2011r.	A/1598/1-2
5.	Barcin	ul. Kościelna	Kościół rzymskokatolicki	29.08.2018r.	A/1747
6.	Barcin	ul. Podgórna	Cmentarz żydowski	23.06.2020r.	A/1777

Lokalizacja zabytków Gminy Barcin wpisanych do rejestru zabytków na załączniku mapowym

Źródło: opracowanie własne

6.2. Zabytki wpisane do ewidencji zabytków

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW (wykaz adresowy i ewidencyjny)

Lp.	Obiekt zabytkowy	Miejscowość Adres	Nr działki ewid.	Obręb ewidencyjny gminy Barcin
1.	obiekt cmentarza grzebalnego: a. kaplica grobowca rodziny Stankowskich, b. kaplica.	Barcin ul. Żnińska	70	I miasta Barcin
2.	Szkoła	Barcin Plac 1 Maja 8	244	II miasta Barcin
3.	Bank	Barcin ul. Kościelna 8	96	III miasta Barcin
4.	Zespół poczty a. budynek poczty b. budynek gospodarczy	Barcin ul. Świętego Wojciecha 7	75	II miasta Barcin
5.	Zespół gospody a. gospoda b. świetlica, kiedyś Kino „Noteć”, obecnie restauracja	Barcin Plac 1 Maja 16	52/1	III miasta Barcin
6.	Remiza strażacka, obecnie Stanica Żeglarska	Barcin ul. Wyzwolenia 16	187	II miasta Barcin
7.	Zespół dworski a. dwór b. stajnia c. gorzelnia	Barcin ul. Dąbrowiecka 2	179/1 i 24	III miasta Barcin
8.	Dom	Barcin ul. Dworcowa 3	100/5	IV miasta Barcin

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

9.	Zespół domu a. dom b. budynek gospodarczy	Barcin ul. Dworcowa 5	100/7	IV miasta Barcin
10.	Dom	Barcin ul. Dworcowa 7	100/7	IV miasta Barcin
11.	Dom	Barcin ul. Kasztanowa 2	9	III miasta Barcin
12.	Dom	Barcin ul. Kościelna 7	59	III miasta Barcin
13.	Dom	Barcin ul. Kościelna 12	167	III miasta Barcin
14.	Dom	Barcin ul. Kościelna 13	61	III miasta Barcin
15.	Dom	Barcin ul. Kościelna 14	94	III miasta Barcin
16.	Dom	Barcin ul. Kościelna 15	62/4	III miasta Barcin
17.	Dom	Barcin ul. Kościelna 16	93	III miasta Barcin
18.	Dom	Barcin ul. Kościelna 18	92	III miasta Barcin
19.	Dom	Barcin ul. Kościelna 20	91	III miasta Barcin
20.	Dom	Barcin ul. Kościelna 22	92	III miasta Barcin
21.	Dom	Barcin Plac 1 Maja 5	250	II miasta Barcin
22.	Dom	Barcin Plac 1 Maja 7	248/2	II miasta Barcin
23.	Dom	Barcin Plac 1 Maja 13	228	II miasta Barcin
24.	Dom	Barcin Plac 1 Maja 14	229	II miasta Barcin

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

25.	Dom	Barcin Plac 1 Maja 15	230	II miasta Barcin
26.	Dom	Barcin Plac 1 Maja 17	53/2	III miasta Barcin
27.	Dom	Barcin Plac 1 Maja 18	54	III miasta Barcin
28.	Dom	Barcin Plac 1 Maja 19	55	III miasta Barcin
29.	Dom	Barcin ul. Żnińska 4	92	I miasta Barcin
30.	Dom	Barcin ul. Żnińska 6	85/4	I miasta Barcin
31.	Dom	Barcin ul. Żnińska 17	65	II miasta Barcin
32.	Dom	Barcin ul. Żnińska 21	60	II miasta Barcin
33.	Dom	Barcin ul. Żnińska 24	63	I miasta Barcin
34.	Dom	Barcin ul. Żnińska 50	1	I miasta Barcin
35.	Dom	Barcin ul. Mogileńska 16	88/4	IV miasta Barcin
36.	Dom	Barcin ul. 4 Stycznia 2	256	II miasta Barcin
37.	Dom	Barcin ul. 4 Stycznia 4	256	II miasta Barcin
38.	Dom	Barcin ul. 4 Stycznia 6	257	II miasta Barcin
39.	Dom	Barcin ul. 4 Stycznia 8	258	II miasta Barcin
40.	Dom	Barcin ul. 4 Stycznia 10	259	II miasta Barcin
40.	Dom	Barcin	262	II miasta Barcin

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

		ul. 4 Stycznia 14		
41.	Dom	Barcin ul. 4 Stycznia 19	108	II miasta Barcin
42.	Dom	Barcin ul. Św. Wojciecha 1	78	II miasta Barcin
43.	Dom	Barcin ul. Św. Wojciecha 3	77/2	II miasta Barcin
44.	Dom	Barcin ul. Św. Wojciecha 4	18	III miasta Barcin
45.	Dom	Barcin ul. Św. Wojciecha 5	76	II miasta Barcin
46.	Zespół dworski	Barcin ul. Św. Wojciecha 8	17/2	III miasta Barcin
47.	Dom	Barcin ul. Wyzwolenia 3	240	II miasta Barcin
48.	Dom	Barcin ul. Wyzwolenia 6	220/3	II miasta Barcin
49.	Dom	Barcin ul. Wyzwolenia 11	235	II miasta Barcin
50.	Dom	Barcin ul. Wyzwolenia 13 i 13a	233 i 234	II miasta Barcin
51.	Dom	Barcin ul. Wyzwolenia 15	191/1	II miasta Barcin
52.	Mleczarnia	Barcin ul. Pałucka 1	15	III miasta Barcin
53.	Młyn	Barcin ul. Żnińska 23	57 i 454	II miasta Barcin
54.	Rzeźnia z domem	Barcin ul. Kościelna 17	63	III miasta Barcin

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

55.	Cmentarz ewangelicki	Barcin ul. Św. Wojciecha	79	I miasta Barcin
56.	Zagroda a. dom b. budynek, obecnie handlowo-usługowy	Barcin Wieś 12	120/9	Barcin Wieś
57.	Zagroda a. dom b. obora	Barcin Wieś 23	112/7	Barcin Wieś
58.	Kapliczka	Dąbrówka Barcińska skrzyżowanie dróg Mamlicz-Złotowo- Barcin	69/39	Dąbrówka Barcińska
59.	Zespół szkoły a. szkoła b. budynek gospodarczy c. warsztat	Julianowo 19	45/1	Barcin Wieś
60.	Zagroda a. dom b. stodoła	Julianowo 11	31/4	Barcin Wieś
61.	Zagroda a. dom b. stodoła	Julianowo 12	29/1	Barcin Wieś
62.	Cmentarz ewangelicki	Julianowo	78	Barcin Wieś
63.	Zespół szkoły a. szkoła b. budynek gospodarczy	Kania 1	35/2	Kania
64.	Zespół szkoły a. szkoła b. budynek gospodarczy	Kania 27	63	Kania

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

65.	Dom	Kania 17	58/1 i 54/20	Kania
66.	Cmentarz ewangelicki	Kania	44	Kania
67.	Cmentarz ewangelicki	Kania	71	Kania
68.	Dom	Knieja 6	27/1	Knieja
69.	Cmentarz ewangelicki	Knieja	32	Knieja
70.	Kapliczka	Krotoszyn lewa strona za wiaduktem kolejowym	84	Krotoszyn
71.	Szkoła, obecnie dom mieszkalny	Krotoszyn 4	13/2	Krotoszyn
72.	Zespół pałacowy a. pałac b. park krajobrazowy c. ogrodzenie d. stajnia e. spichlerz f. rządcówka	Krotoszyn 18	79/110 i 79/114	Krotoszyn
73.	Dom	Krotoszyn 35	81/4 i 81/5	Krotoszyn
74.	Dom	Krotoszyn 36	81/1	Krotoszyn
75.	Dom	Krotoszyn 38	70 i 71	Krotoszyn
76.	Dom	Krotoszyn 39	73/2	Krotoszyn
77.	Zespół szkoły a. szkoła	Mamlich 72	278/3	Mamlich
78.	Zagroda b. dom c. obora	Mamlich 88	318	Mamlich
79.	Cmentarz ewangelicki	Mamlich	385/1	Mamlich
80.	Zespół pałacowy a. pałac b. budynek inwentarski c. magazyn d. park krajobrazowy	Młodocin 34	58/2, 58/22 i 58/24	Młodocin

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

81.	Szkoła, obecnie dom mieszkalny	Piechcin ul. Zaleska 6	46/3	Piechcin
82.	Zespół dworca kolejowego a. dworzec	Piechcin ul. Dworcowa 1	21/6	Piechcin
83.	Pocztą	Piechcin ul. 11 Listopada 1	16/28	Piechcin
84.	Zespół Pałacowy a. pałac b. rządcówka c. gorzelnia d. ogrodzenie e. park krajobrazowy	Piechcin Pałacowa 8	59/17	Piechcin
85.	Dom, obecnie przychodnia lekarska	Piechcin ul. 11 Listopada 3	16/26	Piechcin
86.	Dom	Piechcin ul. Bielawska 1	4/86	Piechcin
87.	Dom	Piechcin ul. Bielawska 2	4/87	Piechcin
88.	Dom	Piechcin ul. Bielawska 7	4/94	Piechcin
89.	Dom	Piechcin ul. Bielawska 8	4/92	Piechcin
90.	Dom	Piechcin ul. Bielawska 9	4/90	Piechcin
91.	Zespół domu a. dom b. budynek gospodarczy	Piechcin ul. Podgórna 1	4/74	Piechcin
92.	Dom	Piechcin ul. Podgórna 2	4/79	Piechcin
93.	Zespół domu a. dom b. magazyn	Piechcin ul. Radłowska 1	4/44	Piechcin
94.	Dom	Piechcin	4/46	Piechcin

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

		ul. Radłowska 3		
95.	Zespół domu a. dom b. budynek gospodarczy	Piechcin ul. Radłowska 5	10/9 i 10/11	Piechcin
96.	Dom	Piechcin ul. Radłowska 7	4/83	Piechcin
97.	Zespół szkoły a. szkoła b. budynek gospodarczy	Pturek 20	68/1	Pturek
98.	Zagroda a. dom b. obora	Pturek 16	36/1	Pturek
99.	Dom	Pturek 10	29	Pturek
100.	Cmentarz ewangelicki	Pturek	71	Pturek
101.	Szkoła, obecnie dom mieszkalny	Sadłogoszcz 16	133/1 i 133/2	Sadłogoszcz
102.	Świetlica, obecnie budynek gospodarczy	Sadłogoszcz 20	52/1	Sadłogoszcz
103.	Zagroda a. obora	Sadłogoszcz 33	101	Sadłogoszcz
104.	Dom	Sadłogoszcz 43	46	Sadłogoszcz
105.	Cmentarz ewangelicki	Sadłogoszcz	17	Sadłogoszcz
106.	Szkoła, obecnie dom mieszkalny i sklep	Szeroki Kamień	42/3	Szeroki Kamień
107.	Dom	Szeroki Kamień 1	50/12	Szeroki Kamień
108.	Dom	Szeroki Kamień 6	30/6	Szeroki Kamień
109.	Obora w zagrodzie	Szeroki Kamień 12	21	Szeroki Kamień
110.	Obora w zagrodzie	Szeroki Kamień 13	22	Szeroki Kamień
111.	Cmentarz ewangelicki	Szeroki Kamień	12	Szeroki Kamień
112.	Pałacyk, obecnie budynek administracyjny	Wapienno	199	Krotoszyn
113.	Kapliczka	Wolice	55/1 i 126/1	Wolice

114.	Szkoła	Wolice 31	73	Wolice
115.	Dom	Wolice 25	148/2 i 148/7	Wolice
116.	Cmentarz ewangelicki na prawo od drogi do Wójcina	Wolice	161	Wolice
117.	Kapliczka	Zalesie Barcińskie	75/1	Zalesie Barcińskie
118.	Zagroda a. obora	Zalesie Barcińskie 4	25/2	Zalesie Barcińskie
119.	Zespół szkoły a. szkoła b. budynek gospodarczy c. budynek gospodarczy	Złotowo 20	77/2	Złotowo
120.	Dwór, budynek, obecnie dom mieszkalny, świetlica	Złotowo 6	222	Złotowo
121.	Zagroda a. dom b. obora	Złotowo 5	285/1	Złotowo
122.	Zagroda a. dom b. obora	Złotowo 7	221/1	Złotowo
123.	Cmentarz ewangelicki	Złotowo	277	Złotowo
124.	Dwór, budynek, obecnie dom mieszkalny	Złotowo 49	23/2 i 23/10	Złotowo

6.3. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 z dnia 9 października 1996 r.) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zgodnie z definicją zastosowaną w ustawie o ochronie i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością

egzystencji i działalności człowieka, z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Dziedzictwo archeologiczne jest bogactwem kulturowym pozostawionym nam przez przeszłe pokolenia ludzkości, które zamieszkiwały dawniej naszą planetę. Składają się na nie wszelkie materialne ślady ludzkiej egzystencji pozostawione na ziemi, pod ziemią czy w wodzie. Mogą one mieć postać opuszczonych budowli i ich pozostałości, urządzeń osadniczych (np. palenisk, pieców garncarskich, studni, jam zasobowych), cmentarzysk, pól bitewnych, miejsc kultu i warstw ziemi powstałych w wyniku działalności z wszelkimi przedmiotami z nimi związanymi.

Zachowanie dziedzictwa archeologicznego jest ważne dla wszystkich: dla naukowców (archeologów), którzy badając je odtwarzają przeszłość; dla turystów, którzy czerpią wrażenia kontaktu z przeszłością odwiedzając udostępnione do zwiedzania stanowiska archeologiczne; dla młodzieży szkolnej, która zyskuje zrozumienie dziejów ludzkości odwiedzając wystawy muzealne; dla wszystkich, którym dziedzictwo archeologiczne dostarcza odczucia posiadania głębokich korzeni.

Najciekawszym miejscem archeologicznym w Gminie Barcin jest Kurhan pochodzi z młodszej epoki kamienia gładzonego (neolitu, ponad 2000 lat p.n.e.), znajduje się w niewielkiej miejscowości Złotowo (gm. Barcin, pow. Żnin), leżącej na pograniczu Kujaw i Pałuk. Ludność kultury amfor kulistych prowadziła stosunkowo osiadły tryb życia, zajmowała się głównie rolnictwem i zbieractwem. Zmarłych grzebano w komorach ułożonych z dużych głazów.

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe. W myśl art. 6 pkt 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg), eksploatacja piasek i żwirowni.

Wykaz Stanowisk Archeologicznych - Ewidencja Zabytków Archeologicznych.

Lp.	Miejscowość	Nr w obrębie miejsc.	AZP	Nr na arkuszu	Kultura/chronologia	Uwagi
1	Barcin	1	43-47	1	WSR, PSR	
2	Barcin	2	43-47	2	KŁ, WSR	
3	Barcin	3	43-47	3	KŁ	
4	Barcin	4	43-47	4	KAK, KŁ	
5	Barcin	5	43-47	5	WSR, PSR	
6	Barcin	6	43-47	6	KAK, WSR	
7	Barcin	7	43-47	7	WSR, PSR	
8	Barcin	8	43-47	8	KŁ, WSR	
9	Barcin	9	43-47	9	KPL, WSR	
10	Barcin	10	43-47	10	KŁ	
11	Barcin	11	43-47	44	WSR	A
12	Barcin	12	43-47	45	nieokreślone	A
13	Barcin	13	43-47	46	nieokreślone	A
14	Barcin-Wieś	1	43-47	11	KŁ	
15	Barcin-Wieś	2	43-47	12	KŁ, WSR	
16	Barcin-Wieś	3	43-47	13	KAK, KŁ, WSR	
17	Barcin-Wieś	4	43-47	14	KCSZ, KŁ, PSR	
18	Barcin-Wieś	5	43-47	15	EK	
19	Barcin-Wieś	6	43-47	47	nieokreślone	A
20	Bielawy	1	44-37	38	NOW	
21	Bielawy	2	44-37	67	NOW	
22	Bielawy	3	44-37	68	OR, PSR, NOW	
23	Bielawy	4	44-37	69	OR, NOW	
24	Bielawy	5	44-37	70	PSR	
25	Bielawy	6	44-37	71	NE, OR	
26	Bielawy	7	44-37	72	PSR, NOW	
27	Dąbrówka Barcińska	1	43-38	1	KŁ, KP, WSR nieokreślone	
28	Dąbrówka Barcińska	2	43-38	2	WSR	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

29	Dąbrówka Barcińska	3	43-38	3	KŁ, WSR	
30	Dąbrówka Barcińska	4	43-38	4	KŁ, WSR, PSR	
31	Dąbrówka Barcińska	5	43-38	5	KPL, KŁ, WSR	
32	Dąbrówka Barcińska	6	43-37	16	KŁ, PSR	
33	Dąbrówka Barcińska	7	43-37	17	KPL, KŁ	
34	Dąbrówka Barcińska	8	43-37	6	EK, PSR	
35	Dąbrówka Barcińska	9	43-37	7	KPL	
36	Dąbrówka Barcińska	10	43-37	8	KPL, KŁ, WSR, NOW	
37	Dąbrówka Barcińska	11	43-37	48	PSR,NOW	
38	Józefinka	1	42-37	40	EK,PSR	
39	Józefinka	2	42-37	41	WSR	
40	Józefinka	3	42-37	42	WSR,PSR	
41	Józefinka	4	42-37	43	WSR	
42	Józefinka	5	42-37	44	NOW	
43	Józefinka	6	42-37	70	PSR	
44	Józefinka	7	42-37	71	PSR, NOW	
45	Józefinka	8	42-37	72	NOW	
46	Józefinka	9	42-37	73	PSR-NOW	
47	Julianowo	1	42-37	1	PSR	
48	Julianowo	2	42-37	2	PSR	
49	Julianowo	3	42-37	65	PSR,NOW	
50	Julianowo	4	42-37	66	PSR-NOW	
51	Julianowo	5	42-37	67	NOW	
52	Julianowo	6	42-37	68	NOW	
53	Julianowo	7	42-37	69	PSR	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

54	Julianowo	8	42-37	101	KPL,KP, PSR	
55	Julianowo	9	42-37	102	KCW, KAK KP, WSR	
56	Julianowo	10	42-37	103	KCW, KP, NOW	
57	Julianowo	11	42-37	104	KŁ, WSR, NOW	
58	Julianowo	12	42-37	105	KŁ, KP, NOW	
59	Kania	3	42-37	4	KPOM,PSR	
60	Kania	4	42-37	5	PSR	
61	Kania	5	42-37	6	WSR,PSR	
62	Kania	6	42-37	7	PSR,NOW	
63	Kania	7	42-37	20	WSR,PSR	
64	Kania	8	42-37	21	WSR,PSR	
65	Kania	9	42-37	22	WSR	
66	Kania	10	42-37	23	PSR,NOW	
67	Kania	11	42-37	24	WSR,PSR	
68	Kania	12	42-37	25	PSR	
69	Kania	13	42-37	26	PSR	
70	Kania	14	42-37	27	PSR,NOW	
71	Kania	15	42-37	28	NOW	
72	Kania	16	42-37	45	NOW	
73	Kania	17	42-37	46	PSR	
74	Kania	18	42-37	60	KŁ	
75	Kania	19	42-37	61	KPL	
76	Kania	20	42-37	62	KAK	
77	Kania	21	42-37	63	NOW	
78	Kania	22	42-37	64	PSR	
79	Kania	23	42-37	91	PSR	
80	Kania	24	42-37	92	PSR	
81	Kania	25	42-37	93	KPL,KAK,PSR,NOW	
82	Kania	26	42-37	94	PSR	
83	Kania	27	42-37	95	NOW	
84	Kania	28	42-37	97	PSR	
85	Kania	29	42-37	99	KŁ,KP,NOW	
86	Kania	30	42-37	100	KPL,KP,WSR	
87	Knieja	1	42-37	18	KŁ,WSR	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

88	Knieja	2	42-37	19	KAK,KŁ	
89	Knieja	3	42-37	20	KŁ	
90	Knieja	4	42-37	21	WSR	
91	Knieja	5	42-37	22	KPL,KŁ,WSR,PSR	
92	Knieja	6	42-37	23	KŁ,PSR	
93	Knieja	7	42-37	24	KPL,KŁ,KP,WSR	
94	Knieja	8	42-37	25	KCSZ,KŁ,WSR	
95	Knieja	9	42-37	26	KŁ,WSR	
96	Knieja	10	42-37	27	KŁ,PSR	
97	Knieja	11	42-37	28	KŁ,WSR,PSR	
98	Knieja	12	42-37	29	KŁ,KP,WSR,PSR	
99	Knieja	13	42-37	30	KŁ,KP	
100	Knieja	14	42-37	31	KŁ,KP,WSR	
101	Knieja	15	42-37	32	WSR	
102	Knieja	16	42-37	33	WSR	
103	Knieja	16A	42-37	34	WSR,PSR	
104	Knieja	17	42-37	35	KŁ,KP,WSR	
105	Mamlicz	6	42-38	104	KCWR,KŁ,WSR	
106	Mamlicz	7	42-38	105	NIEOKREŚLONE, WSR,PSR	
107	Mamlicz	8	42-38	106	KCWR,WSR,PSR	
108	Mamlicz	9	42-38	107	PSR	
109	Mamlicz	10	42-38	108	WSR,PSR	
110	Mamlicz	11	42-38	109	WSR	
111	Mamlicz	12	42-38	110	KCWR,KŁ,WSR, PSR	
112	Mamlicz	13	42-38	111	KPL,WSR,PSR	
113	Mamlicz	14	42-38	112	OR,WSR,NOW	
114	Mamlicz	15	42-38	113	KŁ,PSR-NOW	
115	Mamlicz	16	42-38	114	KPOM,WSR,PSR- NOW	
116	Mamlicz	17	42-38	115	WSR,PSR	
117	Mamlicz	18	42-38	116	PSR-NOW	
118	Mamlicz	19	42-38	117	OR,PSR-NOW	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

119	Mamlicz	20	42-38	118	OR,WSR,NOW	
120	Mamlicz	21	42-38	119	KPL,KP	
121	Mamlicz	22	42-38	120	WSR,PSR	
122	Mamlicz	23	42-38	121	PSR-NOW	
123	Mamlicz	24	42-38	122	KPL,PSR	
124	Mamlicz	25	42-38	123	OR,PSR-NOW	
125	Mamlicz	26	42-38	124	PSR-NOW	
126	Mamlicz	27	42-38	125	PSR	
127	Mamlicz	28	42-38	126	KŁ	
128	Mamlicz	29	42-38	127	PSR	
129	Mamlicz	30	42-38	128	OR	
130	Mamlicz	31	42-38	129	KPOM,PSR	
131	Mamlicz	32	42-38	130	KPOM,PSR	
132	Mamlicz	33	42-38	131	KPOM	
133	Mamlicz	34	42-38	132	KPOM,WSR,NOW	
134	Mamlicz	35	42-38	133	KPOM,PSR	
135	Mamlicz	36	42-38	134	KPOM	
136	Mamlicz	37	42-38	135	WSR,PSR	
137	Mamlicz	38	42-38	136	PRS-NOW	
138	Mamlicz	39	42-38	137	PSR-NOW	
139	Mamlicz	40	42-38	138	PRADZIEJE,NOW	
140	Mamlicz	41	42-37	29	WSR	
141	Mamlicz	42	42-37	30	KŁ,WSR,PSR	
142	Mamlicz	43	42-37	31	NE,KŁ,WSR,PSR	
143	Mamlicz	44	42-37	32	NOW	
144	Mamlicz	45	42-37	33	KŁ?	
145	Mamlicz	46	42-37	34	NOW	
146	Mamlicz	47	42-37	35	WSR,PSR	
147	Mamlicz	48	42-37	36	WSR,PSR	
148	Mamlicz	49	42-37	37	WSR,PSR	
149	Mamlicz	50	42-37	38	PSR	
150	Mamlicz	51	42-37	39	WSR-PSR	
151	Mamlicz	52	42-37	50	PSR, NOW	
152	Mamlicz	53	42-37	51	EK,PSR	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

153	Mamlicz	54	42-37	52	PSR,NOW	
154	Mamlicz	55	42-37	53	WSR	
155	Mamlicz	56	42-37	54	WSR,PSR	
156	Mamlicz	57	42-37	55	PSR	
157	Mamlicz	58	42-37	96	NOW,NOW	
158	Mamlicz	59	42-37	98	PSR,PSR	
159	Młodocin	1	42-36	117	KCSZ	A
160	Młodocin	1A	43-36	37	NOW	
161	Młodocin	2	43-36	118	KPOM	A
162	Młodocin	2A	43-36	38	EK,NOW	
163	Młodocin	3	42-36	119	PSR	
164	Młodocin	3A	43-36	39	EK,PSR	
165	Młodocin	4	42-36	120	PSR	
166	Młodocin	4A	43-36	43	EK	
167	Młodocin	5	42-36	121	MEZ	
168	Młodocin	5A	43-36	40	EK	
169	Młodocin	6	42-36	122	MEZ,PSR	
170	Młodocin	6A	43-36	41	EK	
171	Młodocin	7	42-36	123	MEZ,PSR	
172	Młodocin	7A	43-36	42	EK	
173	Młodocin	8	42-36	124	MEZ,PSR	
174	Młodocin	8A	43-36	32	KAK	
175	Młodocin	9	42-36	125	MEZ,PSR	
176	Młodocin	9A	43-36	33	EK	
177	Młodocin	10	43-36	34	EK	
178	Młodocin	11	43-36	35	EK	
179	Młodocin	12	43-36	36	EK	
180	Młodocin	13	43-36	17	PSR	
181	Młodocin	14	43-36	18	SR,PSR,NOW	
182	Młodocin	15	43-36	19	SR,PSR	
183	Młodocin	16	43-36	51	KP,PSR	
184	Młodocin	17	43-36	52	EK	
185	Młodocin	18	43-36	53	KAK,PSR	
186	Młodocin	19	43-36	49	EK,PSR	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

187	Młodocin	20	43-36	50	EK,PSR	
188	Młodocin	21	43-36	46	EK	
189	Młodocin	22	43-36	44	EK,SR	
190	Młodocin	23	43-36	45	PSR	
191	Młodocin	24	43-36	47	KAK	
192	Młodocin	25	43-36	48	EK	
193	Młodocin	26	43-36	16	KAK,PSR,NOW	
194	Młodocin	27	43-36	15	EK,PSR	
195	Młodocin	28	43-36	14	PSR	
196	Młodocin	29	43-36	12	PSR	
197	Młodocin	30	43-36	11	PSR	
198	Młodocin	31	43-36	13	PSR	
199	Piechcin	1	44-38	18	PSR	
200	Piechcin	2	44-38	17	PSR	
201	Pturek	1	42-36	82	NIEOKREŚLONE	A
202	Pturek	2	42-36	83	MEZ,PSR	
203	Pturek	3	42-36	84	KP,PSR	
204	Pturek	4	42-36	85	MEZ,KPR,SR	
205	Pturek	5	42-36	86	SR,PSR	
206	Pturek	6	42-36	87	MEZ,PSR	
207	Pturek	7	42-36	88	MEZ,PSR	
208	Pturek	8	42-36	89	PSR	
209	Pturek	9	42-36	90	PSR	
210	Pturek	10	42-36	91	PSR	
211	Pturek	11	42-36	92	PSR	
212	Pturek	12	42-36	93	PSR	
213	Pturek	13	43-36	24	PSR	
214	Pturek	14	43-36	20	PSR	
215	Pturek	15	43-36	21	EK	
216	Pturek	16	43-36	22	EK,KŁ,PSR	
217	Pturek	17	43-36	23	KP,SR,PSR,NOW	
218	Sadłogoszcz	1	43-38	9	PSR	
219	Sadłogoszcz	2	43-38	10	KAK,KŁ,KP,WSR	
220	Sadłogoszcz	3	43-38	11	KAK,KŁ,WSR	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

221	Sadłogoszcz	4	43-38	12	KPL,PSR	
222	Sadłogoszcz	5	43-38	13	KAK,KŁ,WSR	
223	Sadłogoszcz	6	43-37	36	WSR,PSR	
224	Sadłogoszcz	7	43-38	14	KP,WSR,PSR, NOW, NIEOKREŚLONE	
225	Sadłogoszcz	8	43-38	15	KŁ,WSR	
226	Sadłogoszcz	9	43-38	16	KAK,KŁ,WSR,PSR	
227	Sadłogoszcz	10	43-38	17	KŁ,WSR	
228	Sadłogoszcz	11	43-38	18	KPL,KAK,KŁ,KP, WSR,PSR	
229	Sadłogoszcz	12	43-38	19	KPL,KAK	
230	Sadłogoszcz	13	43-38	20	KŁ,KP	
231	Sadłogoszcz	14	43-38	21	KPL,KAK,KCSZ	
232	Sadłogoszcz	15	43-38	22	EK	
233	Sadłogoszcz	16	43-38	23	KŁ	
234	Sadłogoszcz	17	43-38	24	KPL,KŁ,WSR,NOW	
235	Sadłogoszcz	18	43-38	25	KP,WSR,PSR, NOW, NIEOKREŚLONE	
236	Sadłogoszcz	19	43-38	26	WSR,NOW	
237	Sadłogoszcz	20	43-38	27	KŁ,WSR,NOW	
238	Sadłogoszcz	21	43-38	28	WSR,NOW	
239	Sadłogoszcz	22	43-38	29	KŁ,WSR,NOW	
240	Sadłogoszcz	23	43-38	30	KPL,NOW	
241	Sadłogoszcz	24	43-38	31	KAK,KŁ	
242	Sadłogoszcz	25	43-38	32	KAK,KŁ,NOW NIEOKREŚLONE	
243	Sadłogoszcz	26	43-38	33	KPL,KAK,KŁ,KP NIEOKREŚLONA- KURHAN	A
244	Sadłogoszcz	27	43-38	34	WSR?	A
245	Sadłogoszcz	28	43-38	35	PSR	A

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

246	Wolice	1	43-37	37	KŁ,KP,WSR	
247	Wolice	2	43-37	38	KŁ,PSR	
248	Wolice	3	43-37	39	WSR,PSR	
249	Wolice	4	43-37	40	WSR,PSR	
250	Wolice	5	43-37	41	KPL,KŁ,WSR	
251	Wolice	6	43-37	42	KP,WSR	
252	Wolice	7	43-37	43	KŁ	
253	Zalesie Barcińskie	1	43-38	36	KŁ,WSR,PSR	
254	Zalesie Barcińskie	2	43-38	37	KŁ	
255	Zalesie Barcińskie	3	43-38	38	KPL	
256	Zalesie Barcińskie	4	43-38	39	KPL,KAK,KŁ,NOW	
257	Zalesie Barcińskie	5	43-38	40	KŁ	
258	Zalesie Barcińskie	6	43-38	41	NESCH,NOW	
259	Zalesie Barcińskie	7	43-38	42	KAK,KŁ,WSR	
260	Zalesie Barcińskie	8	43-38	43	KAK,NOW	
261	Zalesie Barcińskie	9	43-38	44	KPL	
262	Zalesie Barcińskie	10	43-38	45	KŁ,WSR NIEOKREŚLONE	
263	Zalesie Barcińskie	11	43-38	46	WSR,NOW	
264	Zalesie Barcińskie	12	43-38	47	KPL,KAK,KŁ	
265	Zalesie Barcińskie	13	43-38	48	WSR	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

266	Zalesie Barcińskie	14	43-38	49	KŁ	A
267	Zalesie Barcińskie	15	43-38	50	KPOM	A
268	Zalesie Barcińskie	16	43-38	51	KŁ	A
269	Zalesie Barcińskie	17	43-38	52	KAK?	A
270	Zalesie Barcińskie	18	43-38	53	OR	A
271	Zalesie Barcińskie	19	43-38	54	OR	A
272	Złotowo	1	43-38	55	KPL,WSR,NOW	
273	Złotowo	2	43-38	56	KPL, WSR, NOW	
274	Złotowo	3	43-38	57	KŁ,WSR,PSR, NOW	
275	Złotowo	4	43-38	58	PSR	
276	Złotowo	5	43-38	59	Nieokreślone	
277	Złotowo	6	43-38	60	KCW,KPL,KCSZ,KŁ, WSR,PSR,NOW	
278	Złotowo	8	43-38	61	KCSZ,KŁ,WSR	
279	Złotowo	9	43-38	62	KPL,KAK,KŁ,KP,WSR ,PSR	
280	Złotowo	10	43-38	63	KAK,KŁ,WSR, PSR- NOW	
281	Złotowo	11	43-38	64	KP,WSR	
282	Złotowo	12	43-38	65	KPL,KŁ,KP,WSR,PSR ,NOW	
283	Złotowo	13	43-38	66	KŁ	
284	Złotowo	14	43-38	67	KPL,KAK,KŁ,WSR, PSR,NOW nieokreślone	
285	Złotowo	15	43-38	68	KAK,KŁ,KP,WSR	
286	Złotowo	16	43-38	69	KŁ,WSR	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BARCIN NA LATA 2026-2029

287	Złotowo	17	43-38	70	KŁ	
288	Złotowo	18	43-38	71	KPL,KŁ,WSR	
289	Złotowo	19	43-38	72	KPL,KŁ,KP,WSR nieokreślone	
290	Złotowo	20	43-38	73	KŁ,KP	
291	Złotowo	21	43-38	74	KPL,KKŁ,KPAK,KŁ,W SR,NOW	
292	Złotowo	22	43-38	75	PSR,NOW	
293	Złotowo	23	43-38	76	WSR,PSR,NOW	
294	Złotowo	24	43-38	77	KAK,KŁ	
295	Złotowo	25	43-38	78	WSR	
296	Złotowo	26	43-38	79	KŁ	
297	Złotowo	27	43-38	80	KŁ,WSR	
298	Złotowo	28	43-38	81	KŁ,KP	
299	Złotowo	29	43-38	82	KŁ,WSR nieokreślone	
300	Złotowo	30	43-38	83	KPL,KŁ,KP,WSR, PSR	
301	Złotowo	31	43-38	84	KŁ,WSR	
302	Złotowo	32	43-38	85	KCSZ,KŁ,KP,NOW	
303	Złotowo	33	43-38	86	KŁ	
304	Złotowo	34	43-38	87	KŁ,KP,WSR	
305	Złotowo	35	43-38	88	KŁ,KP,WSR, nieokreślone	
306	Złotowo	36	43-38	89	KŁ,KP,WSR,PSR nieokreślone	
307	Złotowo	37	43-38	90	KŁ,KP,WSR	
308	Złotowo	38	43-38	91	KAK,KŁ,WSR	
309	Złotowo	39	43-38	92	KAK,KŁ,WSR	
310	Złotowo	40	43-38	93	KCSZ,KŁ,PSR	
311	Złotowo	41	43-38	94	KAK-grobowiec megalityczny	W rejestrz e

						zabytkó w
312	Złotowo	42	43-38	95	KPL,KAKWSR,PSR	
313	Złotowo	43	43-38	96	KPOM	A
314	Złotowo	44	43-38	97	KPL,KPOM	A
315	Złotowo	45	43-38	98	Nieokreślone	A
316	Złotowo	46	43-38	99	KPOM	A
317	Złotowo	47	43-38	100	NE	A
318	Złotowo	48	43-38	101	OR	A

Wykaz użytych skrótów:

AZP–Archeologiczne Zdjęcie Polski, **A**–stanowisko archiwalne, **K.**–kultura, **EK**–epoka kamienia, **PSCH**– paleolit schyłkowy, **MEZ**– mezolit, **NE**– neolit, **NESCH**– neolit schyłkowy, **KCWR, KCW**– kultura ceramiki wstęgowej rytej (neolit), **KPL**– kultura pucharów lejkowatych (neolit), **KAK**– kultura amfor kulistych (neolit), **KCSZ**– kultura ceramiki sznurowej (neolit), **EB**– epoka brązu, **WEB**– wczesna epoka brązu, **KŁ**– kultura łużycka, **KPOM**- kultura pomorska, **KŁ-KPOM**– kultura łużycka- kultura pomorska, **HA-LA**– okres halsztacki– okres lateński, **LAT**– okres lateński, **OR**– okres rzymski, **KP**– kultura przeworska, **SR**– średniowiecze, **WSR** wczesne średniowiecze, **PSR**– późne średniowiecze, **NOW**– czasy nowożytne

6.4 Najważniejsze zabytki Gminy Barcin:

Na terenie Gminy Barcin znajdują się obiekty, które należałoby uznać za wyjątkowo wyróżniające się na tle wszystkich zabytków, zarówno wpisanych do rejestru, jak i gminnej ewidencji zabytków. Stanowią one elementy rozpoznawalne przez społeczeństwo nie tylko w skali regionu. Do takich „wizytówek” gminy niewątpliwie należy zaliczyć:

► **Zespół folwarczny w Piechcinie** - Zespół Pałacowy, powstał około trzeciego ćw. XIX wieku, na terenie gminy Barcin we wsi Piechcin. Piechcin był wówczas własnością Bartosza Przezdzwica. W 1362 r., Kazimierz Wielki podarował tę miejscowość podczaszemu brzeskiemu - Hektorowi z Pakości. W 1579 r. właścicielem był Jędrzej Rudnicki, a w 1793 r. Józef Łochowski. W latach 1815-1848 Piechcin został wcielony do Wielkiego Księstwa Poznańskiego, a w latach 1848 - 1918 do Prowincji Poznańskiej. W końcu XIX w. majątek stanowił dominium w powiecie szubińskim i obejmował blisko 700 mórg ziemi, oraz cegielnię. Ostatni właściciel, Józef Korytowski, został rozstrzelany przez Niemców 21 października 1939

r. Po wojnie majątek przejął Skarb Państwa. Zespół ten składa się z trzech części: pierwsza to część pałacowo – parkowa, druga część tego zespołu to podwórze gospodarcze, natomiast trzecia część to osada mieszkalna. Część pałacowo parkowa znajduje się pomiędzy podwórzem folwarcznym a osadą mieszkalną. Pałac został wybudowany na wzniesieniu, opadającym we wszystkich kierunkach. W fasadzie budynku znajduje się ryzalit zwieńczony półokrągłym frontonem, ze schodami i okazałym gankiem, nad którym znajduje się balkon. Ciekawą architekturę pałacu podkreślają dekoracyjne obramowania okien, ozdobne boniowania i gzymsy, oraz attyka balustradowa. W części ogrodowej znajduje się obszerny taras z dwukierunkowymi schodami. Do południowo-zachodniej elewacji dostawiona jest parterowa przybudówka z płaskim dachem. Od strony zachodniej znajduje się brama wjazdowa na posesję. Od strony południowej bramy znajduje się rządcówka, a za nią brama prowadząca do pałacu. Od strony wschodniej pobudowano obiekty gospodarcze magazyn (prawdopodobnie najstarszy obiekt), stajnię i wozownię. Najwyższym budynkiem na terenie zespołu folwarcznego w Piechcinie jest gorzelnia. Stanowi dominantę architektoniczną tego układu. Podwórze znajdujące się na terenie zespołu jest w formie prostokąta. Wszystkie obiekty budowlane stanowiące zaplecze zespołu folwarcznego znajdujące się w pierzei zachodniej i południowej zostały całkowicie przebudowane lub rozebrane. Takim przykładem jest stodoła, która została rozebrana, a w jej miejscu powstały obiekty garażowe. Osada mieszkalna znajdująca się w południowej części od pałacu, to pięć domów mieszkalnych wybudowanych w jednym rzędzie oraz szkoła. Po wojnie zostały rozebrane dwa domy. Domy mieszkalne, podobnie jak pozostałe obiekty budowlane znajdujące się w zespole folwarcznym w znacznym stopniu zostały przebudowane. Domy te, nie posiadają większej wartości architektonicznej.

Zespół folwarczny w Piechcinie obecnie Założenie pałacowo-parkowe składa się z budynku pałacu, przylegającego do niego od północnego-zachodu podwórze z budynkami gospodarczymi oraz parku położonego na wschód od pałacu. Pałac powstał w 3 ćw. XIX w., zbudowany w stylu późnoklasycystycznym. Budynek murowany, dwukondygnacyjny podpiwniczony z poddaszem. Konstrukcja budynku murowana z cegły pełnej, palonej, na zaprawie piaskowo-wapiennej, ściany tynkowane. Konstrukcja dachu drewniana, nad korpusem głównym czterospada. Nad parterowym skrzydłem południowo-zachodnim dach trzyspadowy. Bryła budynku masywna, zwarta założona na rzucie prostokąta. Obiekt składa się zasadniczo z 2 części; część I to dwukondygnacyjny, podpiwniczony korpus główny z gankiem (elewacja frontowa) i tarasem (elewacja parkowa) oraz część II to przylegające od południowego-zachodu do korpusu głównego parterowe, podpiwniczone skrzydło

przybudówki z dachem trzyspadowym o niewielkim nachyleniu. Elewacje – całość ścian na wysokim cokole ograniczonym z góry szerokim, pulpitowo ściętym gzymsem po stronie wschodniej i gzymsem w postaci wałka po stronie zachodniej. Dominujące podziały horyzontalne – poziome boniowanie wszystkich elewacji (z wyjątkiem cokołu), szerokie ozdobne gzymsy, attyka wieńcząca pałac; nad attyką, w narożach, ozdobne spłaszczone wazony. Elewacja frontowa północno-zachodnia dwukondygnacyjna, siedmioosiowa, z centralnie usytuowanym ryzalitem z gankiem; trójosiowe skrzydło od południowego zachodu. Ganek z osiowo umieszczonym otworem drzwiowym, po bokach wąskie okna, schody wiodące na ganek flankowane pełnymi ściankami poprzedzonymi ozdobnymi wazonami w kształcie kielichów, które usytuowane zostały na wysokich, prostokątnych postumentach. Frontowa arkada ganku zamknięta jest lukiem odcinkowym, w ścianach bocznych znajdują się wąskie, łukowe okna. W poziomie 2 kondygnacji trójosiowy ryzalit z otworami: drzwiowym i okiennymi; otwory zdobione wokół półkolistymi, profilowanymi opaskami. szerokości ryzalitu balkon z kamienną balustradą o pełnych bokach i ażurowym, tralkowym froncie. Ryzalit flankowany pilastrami dźwigającymi rodzaj belkowania z fryzem w formie diamentowego liścia w kasetonach i wygierowanym gzymsem; na kapitelach tonda na kwadratowych płytach z lwimi łbami; nad oknami i drzwiami II kondygnacji tonda z rozetą. Ryzalit zwieńczony naczółkiem zamkniętym łukiem odcinkowym i nałożonym nań prostym, szerokim gzymsem podtrzymywanym przez szereg modylionów (konsola, wspornik). Naroża ganku w części parteru wzmocnione dodatkowymi pasami poziomego boniowania z przedłużeniem na balustradę (bez boniowania). Okna korpusu pałacu prostokątne, w obramieniach; na poziomie parteru okna w skrzydle zamknięte łukiem pełnym; linia okien parteru podkreślona gzymsem biegnącym pod nimi przez całą długość poprzedzoną fasady nie dochodząc do naroży. Kondygnacja przedzielona dwoma gzymsami kordonowymi; elewacja zwieńczona attyką gzymsem, która przyjmuje formę balustrady o gruszkowym kształcie tralek. W parterowym skrzydle attyka przerywana prostokątnymi polami będącymi przedłużeniem lizen elewacji. Elewacja tylna południowo-wschodnia– dwukondygnacyjna, siedmioosiowa, z osiami skrajnymi przesuniętymi w kierunku naroży pałacu, ze środkową osią prostokątnych blend; dwuosiowa elewacja skrzydła. Taras z balustradą na wysokości parteru na przestrzeni czterech osi licząc od wschodu. Otwór drzwiowy na osi tarasu, balustrada ażurowa z gruszkowymi tralkami wzmocniona dziesięcioma słupkami o przekroju kwadratu, na których są wazony w kształcie kielichów. Kondygnacja podzielona gzymsami kordonowymi analogicznie jak elewacja frontowa. Okna korpusu prostokątne, na osiach, w obramieniu, okna parterowego skrzydła zamknięte półkoliście. Elewacja zwieńczona attyką w formie dwóch profilowanych gzymsów flankujących lekko wgłębiony pas, w którym

na osiach okien są tonda. Attyka skrzydła i oflankowana prostokątnymi polami będącymi przedłużeniem lizen parteru. przerywana Elewacja boczna północno-wschodnia– dwuosiowa z prostokątnymi oknami na osi każdej kondygnacji. Gzyms oddzielający kondygnacje oraz zwieńczenie analogiczne do elewacji tylnej. Przy oknach strony południowej w 1 i 2 kondygnacji po jednym mniejszym prostokątnym oknie (w parterze dwuskrzydłowe, na piętrze mniejsze, jednoskrzydłowe). W poziomie przyziemia okna proste, prostokątne w osi, drzwi przesunięte na prawo od osi. Elewacja boczna południowo-zachodnia– czteroosiowa podzielona wertykalnie boniowanymi lizenami zdwojonymi na narożach między którymi w części centralnej znajdują się dwie głębokie nisze zamknięte półkoliście; po bokach symetryczne, nieco szersze blendy zamknięte analogicznie. Wysoki cokół oddzielony od kondygnacji dwoma gzymsami flankującymi pas rozczłonkowany prostokątnymi polami. W cokole na osi jednej z nisz zamurowany otwór drzwiowy. Zwieńczenie ściany analogiczne do strony północno-wschodniej. Nad skrzydłem góruje ściana boczna korpusu pałacu zwieńczona taką samą attyką jak elewacja tylna, ściana korpusu pałacu od tej strony poziomo boniowana. Stolarka okienna– prosta i łukowa, drewniana, biała; w poziomie piwnicy okratowana. Drzwi od strony frontowej i tylnej–dwuskrzydłowe, drewniane, przeszklone z prostym naświetlem. Budynek zaniedbany wymagający remontu. Występują ubytki i odspojone tynki, zawilgocenie ścian szczególnie w poziomie przyziemia parteru, uszkodzenia schodów. Elementy konstrukcyjne obiektu w stanie dostatecznym. Ogólny stan techniczny budynku niezadowalający

Park położony jest po stronie wschodniej od pałacu. W zasadniczej części drzewostan stanowią drzewa liściaste. Układ parkowych ścieżek jest niewidoczny i w zasadzie nieczytelny. Wewnątrzparkowe przestrzenie są uporządkowane, nie są pozarastane samosiejkami. Park stanowi skupisko wysokiej zieleni wkomponowane w otaczający krajobraz.

Budynek pałacu

Główne wejście i front z okazałym balkonem

Źródło: dokumentacja fotograficzna Urzędu Miejskiego w Barcinie.

► **Zespół folwarczny w Krotoszynie** - najstarsza wzmianka o wsi Krotoszyn, w której znajduje się zespół folwarczny pochodzi z 1361 roku. Właśnie w tym roku sprzedano dobra klasztorowi łekneńskiemu. Po II wojnie światowej przejmują teren Państwowe Nieruchomości Ziemskie, a w 1949 roku powstaje PGR, czyli Państwowe Gospodarstwo Rolne, które od 1973 roku podlega pod PGR Lubostroń. Od 1991 roku ponownie PGR stało się jednostką samodzielną. Istniejący pałac stoi na zrębie barokowym z II połowy XVII wieku. Park krajobrazowy został założony około roku 1870 przez architekta Artura Denizot. Zespół folwarczny w Krotoszynie znajduje się przy drodze wojewódzkiej (od strony południowo-zachodniej tej drogi). Podobnie jak zespół folwarczny w Piechcinie zespół w Krotoszynie składa się z trzech części. Pierwsza z nich to część pałacowa – parkowa, druga część to

podwórze gospodarcze, a trzecia to osada mieszkalna. Pierwsza część, czyli pałacowo parkowa znajduje się w centrum zespołu folwarcznego w Krotoszynie, pomiędzy podwórzem gospodarczym a osadą mieszkalną. Pałac został wybudowany we wschodniej części parku krajobrazowego i zwrócony jest frontem do podwórza gospodarczego. Budynek pałacu jest to budynek piętrowy, podpiwniczony. Nad wejściem znajduje się balkon. Elewacja ogrodowa z dwuosiowym ryzalitem zwieńczona jest szczytem, w którym umieszczono oculus. Ściany pałacu są murowane, z cegły pełnej, palonej na zaprawie wapienno – cementowej, obustronnie tynkowane, wewnątrz malowane farbą olejną. Wieżba dachowa – konstrukcja drewniana, wieżba płatwiowo – kleszczowa. Dwór posiada czterospadowy dach kryty dachówką karpiówką w łuskę, płaskie stropodachy kryte papą. Cały park otoczony jest starym murem ceglany. Od strony północnej znajduje się droga dojazdowa prowadząca na podwórze. Pomiędzy podwórzem a pałacem znajduje się płot, który zbudowany był z drewnianych sztachet. Część gospodarcza usytuowana jest na wschód od pałacu. Podwórze gospodarcze ma kształt prostokąta. Od strony południowej znajduje się brama wjazdowa prowadząca na pola uprawne. W centrum podwórza wybudowano magazyn zbożowy, kuźnię oraz stelmacharnię. W ciągu frontowych elewacji budynków ustawionych w szeregu po jednej stronie znajdowała się stodoła, która w 1970 r. spaliła się i w jej miejscu powstała chlewnia. Podwórze jak i cała reszta zespołu folwarcznego w Krotoszynie położone jest na płaskim terenie. Powierzchnia podwórza została utwardzona kamieniem polnym. Przy budynkach gospodarczych i inwentarskich zachowały się brukowane drogi. Osada mieszkalna powstała w północnej części pałacowo – parkowej. Nie jest połączona z zespołem folwarcznym. Obecnie zachowały się dwa domy mieszkalne. Pozostałe zostały rozebrano po II wojnie światowej. Większość budynków znajdujących się w zespole folwarcznym zostały przebudowane. Jednym obiektem budowlanym, który pozostał w swojej pierwotnej formie to magazyn zbożowy. **Zespół folwarczny w Krotoszynie** - Założenie parkowo – pałacowe składa się z budynku pałacu, przylegającego do niego podwórza oraz parku położonego na zachód od pałacu. Park i pałac na kierunku północno zachodnim i południowo-zachodnim zamknięte są wysokim ceglany ogrodzeniem. Pałac z 2 poł. XVII wieku przebudowany w latach 1919 – 1920, wykazuje cechy architektury barokowej i nawiązującej do niej w czasie przebudowy architektury neoklasycystycznej i neobarokowej. Konstrukcja budynku murowana z cegły pełnej, palonej, na zaprawie wapienno – cementowej, ściany tynkowane. Rzut budynku zwarty rozwinięty na osi północ – południe. Obiekt założony na rzucie prostokąta z przylegającą od północy przybudówką rozwiniętą na osi wschód-zachód oraz od południa werandą założoną na rzucie półkola. W elewacji frontowej na osi budynku głównego ryzalit wejścia, od strony ogrodowej (zachodniej) ryzalit tarasu; wejście główne z portykiem; wejścia

boczne od strony werandy i od strony przybudówki. Bryła budynku niejednolita, rozczłonkowana składająca się z korpusu głównego dwukondygnacyjnego i z parterowych dobudówek – werandy poprzedzonej kilkoma schodami i przybudówki od strony północnej; obiekt całkowicie podpiwniczony. Nad korpusem głównym dach czterospadowy, wyłamanym w połaci dachu dwuspadowym daszkiem portyku wejścia głównego i daszkiem dwuspadowym nad częścią środkową w elewacji północnej; z połaci dachu wyłamane również kryte blachą daszki lukarn o wykroju łuku nadwieszonoego. Dach korpusu głównego kryty dachówką ceramiczną. Przybudówka i weranda z dachami płaskimi krytymi papą. Elewacja frontowa – siedmioosiowa, wschodnia. Na osi środkowej mocno wysunięty ryzalit wejścia głównego zwieńczony trójkątnym naczółkiem i kryty dwuspadowym dachem wyłamanym z połaci dachu nad korpusem głównym. Ryzalit flankowany pilastrami o płycinowych podziałach – na poziomie parteru dwa wąskie, pionowe wgłębienia, na poziomie piętra prostokątne, ślepe blendy. Wejście główne w portalu uskokowym, ponad nim półkolisty balkon zamknięty dekoracyjną balustradą, porte-fenetre (wysokie okno) w obramowaniu zamkniętym łukiem pełnym. Od strony południowej i północnej ryzalitu na obu kondygnacjach wąskie otwory okienne; po obu stronach ryzalitu elewacja rozwiązana symetrycznie, rozczłonkowana w pionie rodzajem płytkich pilastrów, w których osiach umieszczono okna. Krawędzie pilastrów tworzą boczne obramowania otworów okiennych, otwory z wydatnymi, profilowanymi parapetami. W połaci dachu, na osi okien parteru i piętra, lukarny zamknięte od góry daszkiem profilowanym na kształt łuku nadwieszonoego. Elewacja północna- trzyosiowa, zasłonięta do wysokości I piętra przez parterową przybudówkę, widoczna tylko część szczytowa ryzalitu zwieńczona trójkątnym naczółkiem i niewielka weranda przylegająca do szczytu w poziomie I piętra – weranda na rzucie prostokąta, ażurowa, w ścianach otwory okienne zamknięte łukiem prostym, narożach ozdobiona na całej wysokości pilastrami, kryta daszkiem trzyspadowym o niewielkim nachyleniu. Przybudówka w elewacji północnej- pięćosiowa, parterowa, z wejściem w części środkowej, wejście poprzedzone stopniami ograniczonymi z obu stron niską murowaną balustradą; w elewacji wschodniej – dwuosiowa, z przylegającym od południa zejściem do piwnicy; elewacja zachodnia – dwuosiowa; przybudówka kryta dachem płaskim. Elewacja zachodnia, ogrodowa – ośmioosiowa, na wysokim cokole utworzonym przez taras, na osi środkowej silnie wysunięty dwuosiowy ryzalit zwieńczony trójkątnym naczółkiem z wolim okiem pośrodku; po prawej stronie (południowej) korpusu głównego nastąpił podział kondygnacji gzymsem; w połaci dachowej analogiczny układ i wykrój lukarn jak w elewacji frontowej; w podmurowaniu tarasu półokrągłe wnęki. Elewacja południowa – parterowa weranda na rzucie półkola, czteroosiowa, z wejściem przesuniętym od osi w kierunku zachodnim, poprzedzonym schodami ograniczonymi niskim

murkiem; ponad werandą na wysokości I piętra okno, ponad nim, w połaci dachowej facjata zamknięta łukiem i przykryta daszkiem dwuspadowym. Stolarka okienna i drzwiowa drewniana, biała. Budynek zaniedbany wymagający remontu. Widoczne zarysowania ścian, ubytki i odspojone tynki, zawilgocenie ścian szczególnie w poziomie przyziemia parteru, uszkodzenia tarasu od strony elewacji zachodniej. Elementy konstrukcyjne obiektu w stanie dostatecznym. Ogólny stan techniczny budynku niezadowalający. Park założony około 1870 r. przez architekta ogrodowego Denizota, z pochodzenia Francuza. Park położony jest na zachód od pałacu. W zasadniczej części drzewostan stanowią drzewa liściaste. Układ parkowych ścieżek jest niewidoczny i w zasadzie nieczytelny. Wewnątrzparkowe przestrzenie są uporządkowane, nie są pozarastane samosiejkami. Do okresu II wojny światowej nad stawem parkowym znajdowała się altana wsparta na siedmiu słupach i przykryta kopułą. Park stanowi cenne skupisko wysokiej zieleni wkomponowane w otaczający krajobraz.

Budynek pałacu

Ogrodzenie

Park - starodrzew zespołu pałacowo parkowego

Źródło: dokumentacja fotograficzna Urzędu Miejskiego w Barcinie.

► **Pałac w Młodocinie:** Pałac znajduje się we wsi Młodocin w gminie Barcin, na terenie historycznych Pałuk. W niedalekim sąsiedztwie drogi wojewódzkiej prowadzącej z Barcina do Żnina. Wieś wzmiankowana w Liber beneficiorum Łaskiego jako Młodoczyno w parafii Góra. Po wojnie zespół był użytkowany przez Państwowe Zakłady Zbożowe, następnie przez Zakład

Gospodarstwa Rolnego, a od 1979 roku przez Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną „Świt” w Józefince. Pałac został wzniesiony w 3 ćw. XIX wieku w stylu eklektycznym. W latach 50 XX wieku pałac zaadaptowany został dla potrzeb szkoły, która funkcjonowała w nim do 1996 roku. W latach 90 XX oraz w latach 2000 XXI wieku właścicielem obiektu była Gmina Barcin. Obecnie właścicielem pałacu jest osoba prywatna. Pałac na planie zbliżonym do kwadratu, ze ściętym narożnikiem, w którym umieszczono płytki ryzalit z wejściem głównym poprzedzonym kolumnowym portykiem i schodami ujętymi w rozglifione murki. Stan techniczny pałacu był zły do momentu zmiany właściciela nieruchomości. Z budynku miejscami odpadały tynki. Najbardziej zniszczony był portyk kolumnowy i balkon frontowej elewacji. Drzwi wejściowe były również bardzo zniszczone. Wykonane zostały prace remontowo–budowlane polegające na między innymi remoncie elewacji z uzupełnieniem detalu architektonicznego, remoncie portyku kolumnowego z przywróceniem istniejącego detalu, tj. waz stojących na kulach, renowacji drzwi frontowych, schodów, uporządkowaniem instalacji wodno–kanalizacyjnych. Otoczenie pałacu stanowi park ze starodrzewem, który znajduje się na lekko pofałdowanym terenie. Park krajobrazowy z pocz. XIX w. o pow. 1,2 ha. Układ parkowych ścieżek jest czytelny, wewnątrzparkowe przestrzenie nie są pozarastane samosiejkami. Stanowi cenne skupisko wysokiej zieleni wkomponowane w otaczający krajobraz. Pałac w Młodocinie obecnie Pałac w stylu eklektycznym. Budynek główny dwukondygnacyjny z poddaszem, podpiwniczony, dach wielospadowy o niewielkim nachyleniu, założony na rzucie zbliżonym do kwadratu ze ściętym narożnikiem. Konstrukcja budynku murowana, ściany tynkowane. Wejście główne poprzedzone kolumnowym portykiem wspierającym balkon i rozglifionymi schodami ujętymi w niskie murki zakończone okrągłym słupkiem zwieńczonym gzymsem i kulą. W trakcie remontu obiektu wykonana została jego rozbudowa. Od wschodniej strony dobudowano nową część, która współgra i komponuje z budynkiem głównym. Część dobudowana założona na rzucie zbliżonym do kwadratu, parterowa i podpiwniczona. Elewacje z wyprawy tynkarskiej, w parterze boniowanej z gzymsem podokiennym, nad parterem gzyms profilowany, Na piętrze tynki gładkie, okna zwieńczone odcinkowymi gzymsami, wnęki okienne zamknięte dołem gzymsem podokiennym, kondygnacja piętra zamknięta wąskim profilowanym gzymsem. W poddaszu niewielkie okna, elewacja zwieńczona profilowanym gzymsem. Obiekt w dobrym stanie technicznym, odrestaurowany. Przy skrzyżowaniu dróg obok młodocińskiego pałacu stoi figura Matki Boskiej którą ufundowała nowo poślubiona małżonka Pana Józefa Malczewskiego, która w latach trzydziestych przybyła do Młodocina z Poznania.

Pałac w Młodocinie - widok od strony bramy wjazdowej.

Źródło: dokumentacja fotograficzna Urzędu Miejskiego w Barcinie.

► **Kościół w Barcinie** „Kościół rzymskokatolicki parafialny pw. Św. Jakuba Większego w Barcinie z lat 1900-1901, znajduje się w centrum starej części miasta Barcina, przy ulicy Kościelnej 4, w sąsiedztwie rzeki Noteć. Kościół powstał na planie krzyża łacińskiego, trójnawowy, o krótkim, dwuprzęsłowym korpusie i szerokim transepcie. Prezbiterium ma szerokość nawy głównej, zamknięte jest trójbocznie, a od północy i południa przylegają do niego aneksy łoży kolatorskiej i zakrystii. Do korpusu nawowego od zachodu przylega kwadratowa kruchta wieżowa. Bryła kościoła jest addycyjna, złożona z: korpusu nawowego nakrytego dachem dwuspadowym, z nawami bocznymi nakrytymi osobnymi dachami pulpitowymi; prostopadłego do korpusu transeptu nakrytego dachem dwuspadowym- z iglicą ośmiobocznej sygnaturki w kalenicy dachu na skrzyżowaniu korpusu i transeptu; niższego prezbiterium nakrytego dachem pięciopółaciowym; aneksów zakrystii i łoży kolatorskiej wpasowanych pomiędzy ramiona korpusu i transeptu, nakrytych dachami dwuspadowymi oraz trójkondygnacyjnej wieży zachodniej przykrytej wysokim, ośmospadowym dachem, stanowiącej zdecydowaną dominantę bryły kościoła. Dachy pokryte są dachówką ceramiczną karpówką. Elewacje kościoła posiadają lico ceglane i neohistoryczny detal architektoniczny operujący formami zapożyczonymi z romanizmu. Wejście główne do kościoła znajduje się w

kruchcie zachodniej, w portalu o silnie rozglifionych ościeżach, zdobionych kolumnami o spiralnych trzonach z przewiązkami i liściastymi głowicami oraz spiralnymi archiwoltami. Portal zamknięty jest dachem dwuspadowym i zwieńczony krzyżem. Poszczególne elewacje artykułowane są różnorodnie. Wśród detalu architektonicznego występują arkadowania, blendy i fryzy arkadkowe, przebiegające pod okapami dachów korpusu nawowego, transeptu i prezbiterium. Otwory okienne mają zróżnicowane formy, wymiary i wielkość. Ściany transeptu przeprute są wielkimi rozetami złożonymi z centralnych tond, wokół których czternaście arkad o krótkich kolumnach z kostkowymi kapitelami tworzy płatki kwiatu. W otwory wprawione są witraże, a cała rozeta ujęta jest w arkadę wspartą na neoromańskich kolumnach. Pod rozetą przebiega fryz z ślepych arkadek wspartych na neoromańskich kolumnach. Pozostałe otwory okienne to przeważnie biforia z okulusami powyżej, ujęte we wspólne arkady. Duże otwory tego typu przepruwają ściany prezbiterium oraz kondygnacji dzwonnej w wieży, mniejsze - ściany zakrystii i łoża kolatorskiej. Ponadto wieżę i ściany naw artykułują małe, wertykalne otwory zamknięte lukami pełnymi, występujące najczęściej w triadach lub czwórkach. W otworach drzwiowych elewacji zachowane są stolarki opierane deskowo, z pasowymi, ozdobnymi okuciami. Wnętrze podzielone jest na trzy nawy dwoma rzędami arkad między nawowymi, dźwigających sklepienia krzyżowo-żebrowe i gwiaździste na skrzyżowaniu nawy i transeptu. Żebra sklepień oraz gurdy oddzielające przęsła sklepień spływają na filary międzynawowe, przechodząc w lizeny i służki. W północnej ścianie prezbiterium znajduje się otwór komunikujący je z łożą kolatorską. Ma on formę romańskiej podwójnej arkady wspartej na kolumnie, z okulusem wypełnionym szkleniem witrażowym powyżej, ujętymi we wspólną blendę. Analogiczną artykulację posiada przeciwna ściana prezbiterium, lecz tutaj otwór jest zaślepiiony. W zachodniej części korpusu znajduje się trójprzęsłowy chór, wsparty na kolumnach oraz filarach przyściennych. Chór otwiera się na nawę główną trzema arkadami o lukach pełnych, z których środkowa jest wyższa. Kolumny mają krótkie, krępe trzony i kostkowe głowice, zdobione pionowym żebrowaniem. Podniebie chóru sklepienie jest krzyżów o-żebrow. Balustrada chóru wykonana jest z kształtek ceglanych. Składa się z pełnych słupków i ażurowych przęseł utworzonych z okręgów z wpisanymi w nie krzyżami. Wystroju wnętrza dopełniają witraże wprawione w otwory okienne. Są to przedstawienia figuralne- Ecce Homo oraz Matka Boża w centralnych tondach rozet transeptu- oraz ornament geometryczny i floralny w pozostałych otworach. Na podłogach kościoła zachowana jest historyczna posadzka ceramiczna z czarnych i kremowych rombów. Kościół pw. św. Jakuba w Barcinie posiada wartość artystyczną i naukową, jako przykład architektury sakralnej z początku XX w. na terenie województwa kujawsko- pomorskiego, w jego części historycznie związanej z Wielkopolską. Autorem projektu był architekt Heliodor Matejko z

odwołuje się do popularnego w tamtym okresie nurtu historyzującego. Nawiązuje on do stylistyki neoromańskiej. Wyważona kompozycja bryły kościoła oparta jest na zasadach symetrii, podkreślonych poprzez rozczłonkowanie ceglanych ścian pilastrami i równomiernie rozłożonymi otworami okiennymi, a wyrazem dbałości o estetykę jest obiegający gzyms fryz arkadkowy. Kościół parafialny w Barcinie stanowi istotny dominujący akcent w krajobrazie miasta.

Kościół rzymsko-katolicki w Barcinie, ul. Kościelna

Źródło: dokumentacja fotograficzna własna.

Na uwagę również zasługują obiekty wyróżniające się swoją architekturą ujęte w gminnej ewidencji zabytków, które w formie zbliżonej do pierwotnej przetrwały do dnia dzisiejszego:

► **Młyn obecnie magazyn w Barcinie przy ul. Żnińskiej 23** zbudowany w 1927 roku - datownik znajduje się w elewacji frontowej. Do II wojny światowej należał do p. Drozdowskiego, w czasie wojny przeszedł w ręce niemieckie, a po zakończeniu na własność Skarbu Państwa. Obecnie stanowi własność prywatną. Budynek został zbudowany na północ od rzeki Noteć na zachodnich rogatkach miasta, przy drodze wyjazdowej w kierunku do Żnina. Jest to obiekt wolnostojący od południa jego teren ogranicza rzeka Noteć, z pozostałych stron otoczona jest zabudową miasta.

Materiał i konstrukcja - obiekt zbudowany jest z cegły pełnej ceramicznej na zaprawie wapiennej, posadowiony na ceglanej podmurówce pokryty dachami drewnianymi, na których znajduje się papa. Więźba dachowa jej konstrukcja w systemie krokwiowo-kleszczowym, wsparta na drewnianych słupach. Stropy drewniane nagie, posadzki drewniane, w piwnicy na podłodze użyty został cement. Schody w budynku wykonano z drewna Są to schody drabinkowe, prostobieżne. Okna są drewniane, sześciopole, zwieńczone łękiem odcinkowym, okratowane. Drzwi są drewniane dwuskrzydłowe, klepkowe, na zawiasach pasowych poprzecznych, zwieńczone łękiem odcinkowym. Obiekt składa się z dwóch części, każda posadowiona na rzucie prostokąta. Stropy wsparte na rzędach słupów. Obie części jednoprzestrzenne. Główne wejście od strony północnej.

Bryła budynku: obiekt składa się z dwóch części, z części wschodniej wyższej II-kondygnacyjnej z użytkowym poddaszem i podpiwniczeniem. Zachodnia część niższa I-kondygnacyjna z użytkowym poddaszem również podpiwniczona, kryte dachami dwuspadowymi, płaskimi. Budynek ustawiony jest kalenicowo do ul. Żnińskiej.

Elewacja – północno-frontowa, na I-kondygnacji - rampa wyładowcza, kondygnacja poprzecinana drzwiami i oknami, na pozostałych kondygnacjach okna w ceglanych obramowaniach, z ceglanymi podokiennikami. Kondygnacja oddzielona prostymi ceglanymi gzymsami – gzymsy kordonowe, całość zwieńczona ceglanym gzymsem schodkowym.

Młyn

Źródło: dokumentacja fotograficzna Urzędu Miejskiego w Barcinie.

► **Budynek ówczesnej rzeźni wraz z domem mieszkalnym** usytuowany przy ul. Kościelnej 17 w Barcinie. Wybudowany w 1909 roku. Kubatura budynku wynosiła 1673 m² z czego rzeźnia 278,9 m². Część wyższa budynku-chłodnia uwieńczona została ceglanymi sterczynami, na których umieszczone są małe daszki jednospadowe, w tej części znajduje się również płycina, na której znajdował się datownik. Całość uwieńczona została ceglanym gzymsem schodkowym. Dom mieszkalny: na I-kondygnacji centralnie umieszczone są drzwi wejściowe, po obu stronach budynku usytuowano po jednym oknie. I-kondygnacja oddzielona od poddasza gzymsem z potrójnej cegły na kant. Na poddaszu znajdują się trzy małe, 4-polowe okienka w ceglanych opaskach z ceglanymi podokiennikami.

Elewacja południowo-zachodnia – widoczny dom mieszkalny. Na I-kondygnacji budynku widoczne są cztery otwory okienne, z których jeden otwór został zamurowany po dwóch stronach budynku. Okna i gzyms kondygnacyjny w budynku mieszkalnym jak w budynku rzeźni. Na poddaszu w szczycie umieszczone są dwa okna. Szczyt zwieńczony jest ceglanym gzymsem schodkowym. Wszystkie naroża w domu mieszkalnym i rzeźni zaznaczone są ceglanymi lizenami. W najbardziej wyniesionych punktach rzeźni umieszczono metalowe chorągiewki. Obecnie w obiekcie znajduje się zbór Świadków Jehowy.

Budynek widziany od strony ul. Kościelnej

Źródło: dokumentacja fotograficzna Urzędu Miejskiego w Barcinie.

► **Dwór w Barcinie** - obiekt utrzymany w stylu architektury późnoklasycystycznej położony na terenie dawnego majątku ziemskiego. Budynek główny założony na rzucie prostokąta. Elewacja frontowa od strony północnej rozwinięta na osi wschód – zachód, elewacja wschodnia częściowo scalona z dobudowanym z początkiem XX wieku niezależnym budynkiem uskokowo przesuniętym w kierunku wschodnim (jednopiętrowy kryty dwuspadowym dachem – bez cech stylowych). Od strony elewacji zachodniej, dobudowany po drugiej wojnie światowej, przystający parterowy budynek bez cech stylowych, mieszczący się gospodarczą oraz garaż. Obiekt użytkowany jako mieszkalny, założony na rzucie prostokąta. Budynek murowany z cegły pełnej na zaprawie wapienno – cementowej, ściany tynkowane, posadowiony na fundamentach z zastosowaniem głazów narzutowych. Korpus budynku jednokondygnacyjny z poddaszem, w osi elewacji frontowej (północnej) dwukondygnacyjny ryzalit zwieńczony trójkątnym naczółkiem, od strony południowej półkolista weranda, obiekt częściowo podpiwniczony, dach dwuspadowy. Elewacja frontowa – korpus dziesięcioosiowy z trójosiowym, dwukondygnacyjnym ryzalitem środkowym i partiami

bocznymi (wschodnią czteroosiową i zachodnią trzyosiową). W dolnej kondygnacji ryzalitu podcieniowy ganek na narożach od frontu flankowany korynckimi pilastrami w części środkowej wsparty na parze żeliwnych kolumn korynckich wspierających pełne belkowanie z trójdzielnym architrawem, gładkim fryzem i uskokowym gzymsem z ciągiem gutt wzdłuż dolnej krawędzi; powyżej w górnej kondygnacji loggia z dekoracyjną, żelazną ażurową balustradą rozpiętą między podporami; kolumny logii wspierają belkowanie analogicznie jak nad gankiem; powyżej gładki odcinek ściany, nad nim pas fryzu z profilowanymi krawędziami – dolną i górną, zwieńczony gzymsem na konsolach (wspornikach); nad nim spłaszczony trójkątny naczółek ujęty profilowanymi gzymsami; boki ryzalitu zwieńczone gzymsem na konsolach (wspornikach) między którymi są dekoracyjne rozety. Ryzalit kryty dachem dwuspadowym. Partie boczne elewacji frontowej, nad oknami kondygnacji i na wysokości gzymsu wieńczącego ganek, zdobione gzymsem kordonowym; ściana kondygnacji pod gzymsem z pseudoboniowaniem w tynku. Otwory okienne parteru okolone profilowanymi opaskami i zwieńczone gzymsowymi nadokiennikami. Elewacja boczna od strony wschodniej podzielona gzymsem kordonowym z dwuosiową partią szczytową. Elewacja południowa (ogrodowa) – dziesięcioosiowa z ośmioosiowym korpusem i dwuosiową elewacją dobudówki zachodniej wysuniętej uskokowo przed korpus. Na osi budynku głównego niewielki, parterowy ryzalit do którego dostawiona jest przeszklona weranda na wysokiej podmurówce. Dostęp do werandy poprzez kilkustopniowe schody ujęte łukowo na zewnątrz rozchodzącymi się murkami. Weranda ogrodowa o konstrukcji metalowej o geometrycznych podziałach w formie półwalca, przeszklona, nakryta spłaszczonym dachem w formie półstożka. Boczne partie elewacji południowej zdobione analogicznie jak elewacja frontowa. Elewacja boczna zachodnia – w przyziemiu dostawiona dobudówka ponad którą przebiega gzyms kordonowy. Stolarka okienna – okna drewniane różnego typu, otwieralne i nieotwieralne w kolorze białym. Wszystkie okna prostokątne, za wyjątkiem trzech okien loggi od strony południowej – okna wydłużone, prostokątne zamknięte górną łukiem pełnym. Drzwi różnych typów, jedno i dwuskrzydłowe, prostokątne, drewniane (płycinowe) lub metalowe (weranda). Dach budynku dwuspadowy o konstrukcji drewnianej krokwiowo – płatwiowej kryty blachą falistą malowaną. Budynek w stanie technicznym zadowalającym, występują ubytki ozdobnych detali architektonicznych, zawilgocenia ścian w partii cokołowej niepodpiwniczonej korpusu.

Dwór w Barcinie ul. Dąbrowiecka

Źródło: dokumentacja fotograficzna Urzędu Miejskiego w Barcinie.

► **Magazyn zbożowy**, obecnie w budynku prowadzona jest różnego rodzaju działalność gospodarcza, zlokalizowany przy ul. Dąbrowieckiej 2 w Barcinie właścicielem budynku był Bogdan Winiecki. Magazyn zbożowy powstał prawdopodobnie pod koniec XIX wieku. Stanowił jeden z elementów dużego majątku ziemskiego, którego właścicielem aż do końca I wojny światowej był Niemiec. Po I wojnie światowej kupił go Kazimierz Winiecki. W czasie drugiej wojny światowej przeszedł w ręce niemieckie, po jej zakończeniu wrócił w ręce rodziny Winieckich – właścicielem stał się Bogdan Winiecki. W latach 50 tych władze Barcina odebrały Bogdanowi Winieckiemu ziemie należące do majątku, pozostawiły jednak wszystkie obiekty wraz z pałacem w których rodzina Winieckich mieszka do dzisiaj. Właściciel część pałacu sprzedał kolejno części obiektu nabyli panowie Delekta, Małkowicz i Leszczyński. Budynki gospodarcze zostały wypożyczone, a w latach 70-część ich sprzedana.

Magazyn zbożowy – ustawiony jest kalenicowo do podwórza folwarcznego i do Noteci. Obiekt zbudowany został z cegły pełnej ceramicznej na zaprawie wapiennej, od zewnątrz ozdobiony dużymi fragmentami kamienia. I kondygnacja zbudowana z kamienia ciosanego. Wieżba dachowa skonstruowana jest w systemie płatwiowo-kleszczowym z dwoma ścianami stoltzowymi i ścianką kolankową. Dach jest w konstrukcji drewnianej pokryty papą. Stropy budynku są drewniane nagie, posadzki również drewniane. Schody drewniane, drabinkowe, prostobieżne, drzwi wejściowe dwuskrzydłowe, drewniane, listwowo zastrzałowe na zawiasach pasowych zwieńczone łękiem odcinkowym. Na II kondygnacji i poddaszu podobnie. Okna mniejsze są metalowe odlewane, zwieńczone łękiem pełnym lub odcinkowym, ozdobnie profilowane.

Obiekt posadowiony na rzucie prostokąta, frontem skierowany na północ. Centralna część elewacji południowej jest nieco wysunięta przed lico budynku. Wnętrze I kondygnacje wtórnie podzielone na mniejsze części, pozostała kondygnacje jednoprzestrzenne. Stropy wsparte na dwóch rzędach drewnianych słupów ustawionych niesymetrycznie.

Elewacja frontowa północna, część centralna - z drzwiami i dwoma oknami wysunięta jest przed lico budynku w formie pseudo ryzalitu, jego szczyt zwieńczony jest płycinami, które zakończone są łękami prostymi, pełnymi lub ostrymi. W tej części centralnie umieszczone są drzwi. Po zachodniej i wschodniej stronie ryzalitu umieszczone są okna pomiędzy nimi lizeny. Kondygnacje oddzielone są prostymi gzymсами, na poddaszu – blendy okienne – małe, zwieńczone łękami pełnymi.

Całość zwieńczona jest prostym ceglany gzymsem. Elewacja południowa od strony rzeki Noteć jest kalenicowa analogiczna do północnej w pseudo ryzalicie zamiast drzwi są okna zwieńczone łękiem pełnym. Elewacje szczytowe wschodnia i zachodnia na narożach są lizeny. Na I i II kondygnacji znajdują się po trzy okna w szczycie i okno umieszczone centralnie, a po bokach po jednej blendzie okiennej zwieńczonej łękiem pełnym. Kubatura budynku wynosi 3456 m³, a powierzchnia użytkowa 1080 m². Na szczytach budynku stwierdzono pęknięcia elewacji. Obecnie w budynku znajduje się hurtownia budowlana i innego rodzaju działalność gospodarcza.

Budynek byłego magazynu zbożowego

Źródło; dokumentacja fotograficzna własna

► **Szkoła Podstawowa nr 1 w Barcinie** mieszcząca się przy ul. Plac 1 Maja. Jest najstarszą placówką oświatową na terenie gminy. W księgach wieczystych znajduje się zapis, wg którego można uznać, że budynek szkolny został oddany do użytku w dniu 10 lipca 1893 roku. Była to szkoła 7 klasowa i uczęszczali do niej dzieci narodowości polskiej, niemieckiej i żydowskiej. Po odzyskaniu niepodległości od 1 lipca 1919 roku funkcję kierownika szkoły objął Józef Wrzesiński. Od 1928 roku Leon Salkowski. Była to szkoła powszechna wraz ze szkołą dokształcającą. W czasie II wojny światowej szkoła stała się niedostępna dla polskich dzieci. Tu przed frontem budynku Niemcy dokonali egzekucji na Polakach co upamiętnia tablica na ścianie budynku. Budynek szkoły pobudowany jest z czerwonej cegły, o dwuspadowym dachu z wieżą na szczycie której umieszczona jest chorągiewka, a w podstawie wieży zegar. Budynek posiada okna łukowe nad którymi widnieją nadproża łukowe układane z cegły.

Budynek Szkoły Podstawowej

Źródło: dokumentacja fotograficzna Urzędu Miejskiego w Barcinie.

► **Synagoga w Barcinie** - obecnie w budynku znajduje się przedszkole nr 1 przy ul. 4 Stycznia 9. W okresie międzywojennym wyposażenie synagogi było skromne wynikała to z faktu odsprzedaży w latach 1919-1920 naczyń liturgicznych Żydom z Łodzi. W tych latach synagoga miała obciążoną hipotekę. W 1932 roku majątek gminy żydowskiej w Barcinie wraz

z synagogą przeszedł na własność gminy żydowskiej w Szubinie. W 1929 roku Gmina Żydowska wyraziła zgodę na przekazanie budynku miastu w celu zorganizowania w nim ochronki, to jednak nie doszło do sfinalizowania sprawy z uwagi na to, że w budynku zamieszkiwała samotna Żydówka. Wybuch II wojny Światowej wstrzymał wszelkie pertraktacje w tej sprawie. W czasie II wojny Światowej Bożnica została znacznie zdewastowana. Niemcy w początkowym okresie wojny przetrzymywali w niej Polaków, których wywozili do masowych miejsc egzekucji. Kolejno mieściła się w niej ochronka dla dzieci. Po wojnie obiekt przebudowano na potrzeby przedszkola, wówczas zatarte zostały ostatnie ślady świadczące o pierwotnej funkcji budynku. O zwrot nieruchomości starała się Gmina Żydowska z Poznania. Ostatecznie doszła z Gminą Barcin do porozumienia polegającego na zamianie nieruchomości. Obecnie jest to nieruchomość będąca własnością gminy Barcin w której funkcjonuje przedszkole.

Budynek byłej synagogi przy ul.4 Stycznia w Barcinie obecnie Przedszkole nr 1

Źródło; dokumentacja fotograficzna własna.

► **Budynek przy ul. Wyzwolenia 19 w Barcinie.** Na potrzeby parafii ewangelickiej przy wylocie ul. Wyzwolenia zbudowano plebanię, salkę zebrań i piętrowy dom parafialny „pastorówkę”. Wszystkie obiekty kościelne zgodnie z ich pierwotnym przeznaczeniem były użytkowane do 1945 roku. Od czerwca 1946 roku budynek plebani ewangelickiej został przekazany na Ośrodek Zdrowia - „Przychodnia pod Lipami”.

Wraz z plebanią na terenie Barcina istniał Kościół wyznania ewangelickiego – Kościół Św. Marcina. Pierwsze wzmianki o budowie kościoła ewangelickiego jako filii parafii w Łabiszynie w dokumentacji miejskiej pojawiły się 1828 roku. W dniu 11 VI 1839 roku podłożono kamień węgielny pod budowę prowizorycznego kościoła św. Marcina. Budowa tej świątyni była finansowana przez niemiecki rząd. Pierwszy kościół najprawdopodobniej był niewielki i niezbyt solidny, dlatego zapewne w dniu 8 sierpnia 1898 roku rozpoczęto budowę nowej świątyni dla wiernych wyznania ewangelickiego, którego patronem został również św. Marcin. Kościół stanął przy skrzyżowaniu dróg nieopodal Góry Św. Wojciecha, u stóp cmentarza wyznaniowego. Po II wojnie Światowej urządzono w nim magazyn zbożowy, a ostatecznie został wyburzony. W ostatnich latach Gmina w celu upamiętnienia postawiła na terenie po byłym kościele makietę przedstawiającą kościół ewangelicki. Makieta ustawiona jest na cokole, na którym umieszczony został odlew klucza do drzwi kościoła.

Makieta upamiętniająca Kościół Św. Marcina, znajdująca się przy ul. Żnińskiej w Barcinie, na terenie po jego wyburzeniu

ul. Św. Wojciecha w Barcinie mural przedstawiający kościół Św. Marcina.

Budynek pastorówki wraz z budynkiem, w której funkcjonowała salka (obiekty niegdyś należące do kościoła ewangelickiego)

Źródło: dokumentacja fotograficzna własna.

► **Budynek przy ul. Pałuckiej 1 (kiedyś Świerczewskiego) - Mleczarnia.**

Budynek został zbudowany najprawdopodobniej pod koniec XIX wieku przy wzniesieniu – Górze Św. Wojciecha, naprzeciwko znajdował się majątek wraz z gorzelnią.

Do roku 1926 znajdował się w rękach niemieckich. Kolejno przeszedł w ręce Spółki której głównym udziałowcem i jednocześnie kierownikiem był Antoni Brewka.

W okresie II wojny światowej Polacy zostali odsunięci od zarządzania spółkom, obiektem zarządzali Niemcy. W latach wojny dobudowana została zachodnia część mleczarni; odbieralnia i chłodnia. Po wojnie, aż do 1956 roku funkcjonowała jako samodzielna mleczarnia.

W kolejnych latach podlegała pod mleczarnie w Szubinie. Ostatecznie w 1979 roku przeszła pod Okręgową Spółdzielnię Mleczarską w Żninie.

Obiekt został zbudowany z cegły ceramicznej pełnej na zaprawie wapiennej. Budynek posadowiony został na rzucie nieregularnego prostokąta. Obiekt posiada dwie kondygnacje, częściowo podpiwniczony. Kubatura wynosi ok. 3678 m³, natomiast powierzchnia użytkowa 625 m². Do niedawna w budynku funkcjonowała szwalnia.

Budynek byłej Mleczarni.

Źródło: dokumentacja fotograficzna Urzędu Miejskiego w Barcinie.

► **Budynek byłej Remizy Strażackiej** obecnie stanowi obiekt użyteczności publicznej – stacja żeglarska „Neptun”. Budynek jednokondygnacyjny w rzucie prostokąta. Dach budynku jest dwuspadowy. Front budynku zakończony ścianką attykową łukową zwieńczoną ozdobnym gzymsem ceglany. W elewacji frontowej od strony wschodniej drzwi wejściowe i dwa łukowe okna fasadowe. Na czole ryzalitu znajduje się datownik. Dawny budynek Straży Pożarnej w Barcinie służył strażakom od 1927 roku do 1993 roku.

Budynek byłej Remizy Strażackiej

Źródło: dokumentacja fotograficzna własna.

► Na szczególną uwagę zasługuje **Układ urbanistyczny starego miasta w Barcinie**, który posiada tzw. rynek w kształcie prostokąta, od wschodniej, zachodniej, północnej i południowej strony okolony jest zabudową kamieniczną wybudowaną w XX wieku. Skwer zieleni oddzielony jest od jezdni chodnikiem brukowanym o szerokości 1,5 m. Układ przestrzenny Rynku podkreśla oś wzdłużną wschód zachód, w centrum posadowiona jest pompa czerpalna wody. Całość układu tworzy ul. Plac 1 Maja (kiedyś Rynek), do której prowadzą ul. Kościelna, ul. Św. Wojciecha, ul. Wyzwolenia oraz ul. 4 Stycznia. Kamienice od centrum rynku oddzielone są drogą wzdłuż której równo posadzone są lipy, regularnie ogławiane. Ze zdjęć znajdujących

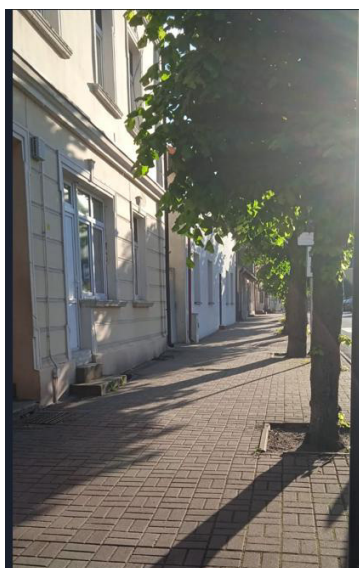
się w archiwach prywatnych wynika, że nasadzeń drzew dokonano w pierwszej dekadzie XX wieku. Lipy również zostały posadzone wzdłuż drogi ul. 4 Stycznia, jednak to dzisiaj w drzewostanie tej ulicy odnotować można największe straty. Pierwotnie rynek w całości wybrukowany był kamieniem. Po północnej stronie zabudowy Rynku przepływa rzeka Noteć

ul. Plac 1 Maja

Widok na ul. 4 Stycznia

ul. Plac 1 Maja

widok na ul. Kościelną.

Źródło: dokumentacja fotograficzna własna.

► **Krotoszyn** - budynek mieszkalny wybudowany w 1934 roku, założony na rzucie prostokąta, jednokondygnacyjny z poddaszem użytkowym, dach dwuspadowy, murowany z cegły czerwonej pełnej, ściany nieotynkowane, posadowione na kamiennej podmurówce.

Od strony elewacji frontowej, w osi środkowej budynku, pomiędzy murkami schody, które wyznaczają centralnie wejście do murowanej, parterowej, otwartej werandy. Obecnie drzwi wejściowe, które osłaniała weranda zostały zamurowane.

Weranda posiada dach trzyspadowy kryty dachówką ceramiczną. W poziomie poddasza, w osi budynku, facjata z dwoma oknami, powyżej okien znajduje się datownik „NW 1934”. Dach budynku kryty dachówką ceramiczną.

Budynek mieszkalny w Krotoszynie

Źródło: dokumentacja fotograficzna Urzędu Miejskiego w Barcinie

► **Piechcin – dom, obecnie przychodnia lekarska.**

Nie ma szczegółowych informacji na temat roku powstania jedyne informacje to, że budynek powstał na początku XX wieku. Budynek posadowiony na rzucie prostokąta. Składa się z

głównej bryły dwukondygnacyjnej oraz przylegającego od strony południowo-zachodniej parterowego skrzydła przybudówki o dachu płaskim.

Dach głównego budynku składa się z dwóch dwuspadowych części z elementami dachu naczółkowego i dachu półszczytowego. Elewacja frontowa od strony południowo-wschodniej z ryzalitem. Czoło ryzalitu kończy się na wysokości poddasza naczółkiem, którego ściany kończy gzyms. Końce krawędzi ryzalitu zakończone są wazonami. W centrum naczółku znajduje się okulus. Okna w budynku są łukowe z nadprożami łukowymi. W ryzalicie umieszczone centralnie drzwi wejściowe do budynku.

Obiekt budynku przy ul. 11 Listopada 3 w Piechcinie

Źródło: dokumentacja fotograficzna Urzędu Miejskiego w Barcinie.

► **Piechcin** – dom ul. Podgórna, wybudowany w 1929 roku. Budynek mieszkalny wielorodzinny założony na planie prostokąta. Obiekt dwukondygnacyjny z poddaszem, podpiwniczony. Konstrukcja budynku murowana z cegły czerwonej pełnej, posadowiona na kamiennej podmurówce.

Elewacja frontowa od strony północno zachodniej, w niej znajduje się wejście główne z portykiem zakończone trójkątnym zwieńczeniem i przykryte dachem dwuspadowym. Poza wejściem głównym komunikacja realizowana poprzez drzwi w obu fasadach szczytowych. Z uwagi na kształt dachu zaliczamy go do typu dachu łamanego (mansardowego). W połaci dachowej od strony frontowej 2 lukarny kryte daszkami jednospadowymi. Wokół otworów okiennych widoczne ozdobne opaski, dołem otwory zakończone podokiennikami.

Budynek przy ul. Podgórnej w Piechcinie

Źródło: dokumentacja fotograficzna Urzędu Miejskiego w Barcinie.

6.5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi diagnostycznych. Określa ona cztery najważniejsze elementy oceny: mocne i słabe strony, czyli pozytywne i negatywne warunki wewnętrzne oraz szanse i zagrożenia, czyli pozytywne i negatywne warunki zewnętrzne. Niniejsza analiza jest podstawą do określenia celów i kierunków działania gminy Barcin w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Analiza SWOT:

– S–mocne strony (z ang. Strengths)

Mocne strony
▶ Wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe malownicza rzeka Noteć oraz jeziora Wolickie, Sadłogoskie i fragment Kierzkowskiego. ▶ bardzo bogata oferta kulturalna i prężnie działający MDK. ▶ Nowoczesna i rozbudowana biblioteka publiczna. ▶ Dobrze rozwinięta infrastruktura obiektów rekreacyjnych i sportowych. Ciekawe zabytki z potencjałem na rozwój funkcji kulturalno-turystycznej (spora ilość szlaków pieszych, rowerowych i wodnych). ▶ Wysoki poziom zainteresowania mieszkańców sprawami gminy.

- ▶ Potencjał kulturowy, związany z nagromadzeniem zabytków, bogatą historią oraz atrakcjami kulturalnymi.
- ▶ Obecność wartościowych obiektów i zespołów obiektów wpisanych do rejestru zabytków.
- ▶ Położenie na terenie o wysokich walorach przyrodniczych i kulturowych otaczających terenów – Pałuki.
- ▶ Dobre skomunikowanie z głównymi ośrodkami miejskimi województwa kujawsko pomorskiego (Bydgoszcz i Toruń).
- ▶ Posiadanie terenów pod inwestycje.
- ▶ Obszary chronione w zachodniej części stanowiące potencjał do rozwoju turystyki.
- ▶ Piękna i zróżnicowana rzeźba terenu.
- ▶ Zadbana i czysta gmina.

Słabe strony

- ▶ Spadająca liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, a rosnąca liczba osób w wieku poprodukcyjnym (starzenie się społeczeństwa).
- ▶ Brak wystarczająco rozwiniętych usług opiekuńczych dla seniorów.
- ▶ Problemy finansowe mieszkańców, przekładające się w niektórych przypadkach na pogarszający się stan zachowania obiektów zabytkowych.
- ▶ Postępujące niszczenie obiektów zabytkowych w wyniku użytkowania przez mieszkańców i właścicieli.
- ▶ Niedostatecznie rozwinięta baza noclegowo-gastronomiczna.
- ▶ Brak oznakowania miejsc atrakcyjnych kulturowo i turystycznie, oraz brak oznakowania obiektów zabytkowych i miejsc historycznych.
- ▶ Całkowite wyburzenia lub znaczne przekształcenia cennych elementów zespołów folwarcznych i zabudowy wiejskiej.
- ▶ Problemy finansowe mieszkańców, przekładające się w niektórych przypadkach na pogarszający się stan zachowania obiektów zabytkowych.
- ▶ Słaba lesistość gminy, deficyt wód gruntowych.
- ▶ Niedostateczna promocja terenu.

Szanse

- ▶ Oznakowane obiektów zabytkowych.
- ▶ Kształtowanie wrażliwości na kulturę oraz edukacja regionalna dzieci i młodzieży.
- ▶ Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców.
- ▶ Możliwość wykorzystania środków zewnętrznych na realizację projektów o charakterze społecznym i edukacyjnym.

- ▶ Możliwość wykorzystania środków zewnętrznych na realizację projektów związanych z remontami obiektów zabytkowych.
- ▶ Działania na rzecz włączenia dziedzictwa kulturowego jako uzupełnienia zasobów przyrodniczych gminy.

Zagrożenia

- ▶ Remonty budynków – obiektów bez zachowania wartościowych zabytkowych cech obiektów – bez uzgodnień konserwatorskich.
- ▶ Wysokie koszty renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych, niedostatek środków publicznych na rewitalizację.
- ▶ Niska świadomość społeczna odnośnie walorów obiektów zabytkowych i ich znaczenia dla rozwoju gminy.
- ▶ Zanieczyszczenie i dewastacja środowiska naturalnego oraz zaostrzenie wymogów środowiskowych.
- ▶ Występowanie niekorzystnych zjawisk: burze, wichury ulewy-gradobicia,
- ▶ Starzejące się społeczeństwo.
- ▶ Brak szans na rozwój i perspektyw dla młodzieży w wieku ponadpodstawowym (odpływ zdolnej młodzieży z gminy).
- ▶ Załamanie dochodów gospodarstw domowych, a w konsekwencji poszerzenie się sfery ubóstwa.

– W–słabestrony (z ang. Weaknesses)

– O–szanse (z ang. Opportunities)

– T–zagrożenia (z ang. Threats)

7. Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, z października 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo

niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje: – tradycje i przekazy ustne, w tym:

- język jako narzędzie przekazu,
- spektakle i widowiska,
- zwyczaje, obyczaje,
- obchody świąteczne,
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Niematerialne dziedzictwo i żywe – reprezentuje nie tylko odziedziczone tradycje przeszłości, ale także współcześnie, twórczo przekształcane praktyki, w których uczestniczymy jako przedstawiciele różnych grup społecznych i kulturowych. Zjawiska niematerialnego dziedzictwa kulturowego ewoluują w odpowiedzi na zmieniające się otoczenie stanowiąc ogniwo łączące naszą teraźniejszość z przeszłością naszych przodków i przyszłością naszych dzieci. Tak długo jak w żywych, zmieniających się przejawach dziedzictwa niematerialnego pozostanie ten sam rdzeń znaczeniowy kodujący nasz system wartości tak długo przetrwa nasza tożsamość. Niematerialne dziedzictwo kulturowe nie zawsze jest oryginalne czy wyjątkowe. Każdy przejaw tego dziedzictwa jest ważny i cenny dla tych, którzy go praktykują i którym zapewnia ono poczucie przynależności do ich wspólnoty i dlatego każde zjawisko zasługuje na przetrwanie.

Na terenie Gminy Barcin działają instytucje i organizacje, które poprzez swoją działalność sprawiają, że dziedzictwo niematerialne jest obecne, pielęgnowane i kultywowane. Obiektami kulturotwórczymi są przede wszystkim stowarzyszenia wspierające i promujące kulturę i dziedzictwo gminy Barcin, koła gospodyń wiejskich, spotkania w bibliotekach, miejskim domu kultury, itd.

8. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

Gminny Program Ochrony Zabytków Gminy Barcin na lata 2026-2029 został również przeanalizowany i odniesiony do relacji ze strategicznymi dokumentami opracowanymi

i uchwalonymi prze Radę Miejską w Barcinie na poziomie gminnym. Poniżej przedstawiono założenia najważniejszych dokumentów określających politykę władz Gminy Barcin.

8.1. Strategia Rozwoju Miast i Gminy Barcin na lata 2021-2030

Strategia Rozwoju Miast i Gminy Barcin na lata 2021-2030 przyjęta Uchwałą Nr XXXIV/334/2021 Rady Miejskiej w Barcinie z dnia 29 października 2021 r.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Barcin na lata 2021-2030 powstała z inicjatywy władz lokalnych, dostrzegających potrzebę zdefiniowania kierunków kompleksowego rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta i Gminy. Wskazuje kierunki rozwoju Gminy, z wykorzystaniem potencjału gospodarczego i ludzkiego.

Głównym celem Strategii jest umożliwienie i sprzyjanie efektywnemu, prawidłowemu i szybkiemu rozwojowi Gminy zgodnie z przyjętym planem. Dokument wspiera pozytywne zmiany zachodzące na obszarze Gminy i pomaga w minimalizowaniu lub przezwyciężaniu pojawiających się barier. W tym kontekście istotna jest współpraca z innymi jednostkami samorządu terytorialnego. Dokument ten ułatwia lokalnym władzom rozwiązywanie problemów gospodarczych, społecznych, ekologicznych i prawnych oraz pozwala na racjonalne organizowanie przyszłych działań. Opracowanie strategii jest ponadto ważne z punktu widzenia możliwości ubiegania się o środki zewnętrzne – krajowe i zagraniczne, w tym środki z Unii Europejskiej.

Integralną częścią Strategii jest „Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Miasta i Gminy Barcin na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Barcin na lata 2021-2030”, stanowiąca załącznik nr 1 do Strategii. Diagnoza pozwoliła przygotować ogólną ocenę stanu istniejącego obecnie w Gminie oraz określić jej mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia. Stanowiła ona punkt wyjścia całego procesu planowania strategicznego. Jedną z mocnych stron Gminy Barcin w przeprowadzonej analizie SWOT wskazano ciekawe zabytki z potencjałem na rozwój funkcji kulturalno-turystycznej (spora ilość szlaków pieszych, rowerowych i wodnych) oraz doskonałe warunki do rozwoju turystyki (walory turystyczne oraz rozwijająca się infrastruktura turystyczna).

W wizji Gminy Barcin w 2030 roku założono uzyskanie określonego stanu jej rozwoju, gdzie wskazano na zaangażowanych i zadowolonych z poziomu życia mieszkańców, rozwój przedsiębiorczości, zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych oraz na dostosowanie infrastruktury technicznej do potrzeb i określonych standardów. W ten sposób zostały wyłonione najważniejsze „wyzwania” stojące przed Gminą Barcin, zarówno w obszarze społecznym, przestrzennym, jak i gospodarczym. Działania w zakresie obszaru

społeczeństwa nie ograniczają się jedynie do zapewnienia samej infrastruktury zaspokajającej potrzeby socjalne, edukacyjne czy kulturalne ludności. W grę wchodzi również działania „miękkie” w zakresie m.in. edukacji czy opieki społecznej. Ponadto znajdują się tu także działania zmierzające do szeroko pojętego aktywizowania mieszkańców. Spełnienie wizji będzie wymagało zrealizowania poszczególnych działań we wszystkich obszarach aktywności Gminy Barcin. Stąd konieczność określenia celów strategicznych, których osiągnięcie zagwarantuje wypełnienie wizji. Strategia wyznacza cele strategiczne osobno dla każdej z trzech analizowanych sfer, społecznej, przestrzennej i gospodarczej. Ważne jest, by cele, a następnie kierunki działań odpowiadały na potrzeby rozwojowe gminy i:

- rozwiązywały najważniejsze problemy,
- zmniejszały bariery rozwojowe,
- wzmacniały potencjał lokalny,
- wykorzystywały zasoby własne i szanse pojawiające się w otoczeniu,
- łączyły działania z różnych dziedzin w zintegrowane projekty.

W **strefie społecznej** wyznaczono jako **CEL STRATEGICZNY I: Wzrost aktywności społeczności lokalnej poprzez rozwój oferty usług społecznych i infrastruktury społecznej**, dla którego wyznaczono następujące cele operacyjne:

- rozwój infrastruktury społecznej i aktywizacja społeczna osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- poprawa stanu infrastruktury mającej na celu zapewnienie bezpieczeństwa na terenie Gminy,
- rozwój infrastruktury turystycznej i kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej,
- doskonalenie procesu nauczania poprzez poprawę jakości bazy edukacyjnej, rozwój kompetencji kluczowych i wykorzystanie technologii cyfrowych.

W **strefie przestrzennej** wyznaczono jako **CEL STRATEGICZNY II: Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej z uwzględnieniem aspektów ekologicznych w planowaniu przestrzennym**, dla którego wyznaczono następujące cele operacyjne:

- rozwój infrastruktury technicznej na nowo budowanych terenach przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe,
- rozwój ciągów pieszo-rowerowych,
- budowa i modernizacja infrastruktury transportowej,
- rozwój infrastruktury opartej na rozwiązaniach ekologicznych.

Natomiast w strefie gospodarczej wyznaczono jako **CEL STRATEGICZNY III: Zrównoważony rozwój gospodarczy**, dla którego wyznaczono następujące cele operacyjne:

- realizacja przedsięwzięć w celu pozyskania inwestorów zewnętrznych i wdrożenie nowych standardów,

- wsparcie rozwoju przedsiębiorczości,
- promocja gospodarcza gminy.

W ramach realizacji celu operacyjnego związanego z rozwojem infrastruktury turystycznej i kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej na terenie Gminy Barcin wyznaczono kierunki działań zmierzające do realizacja takich zadań jak: budowa parku wodnego na terenie Gminy Barcin (zadanie zrealizowane na terenie Parku Wolności w Barcinie, którego otwarcie nastąpiło w 2023 roku), budowa muszli koncertowej wraz z zapleczem w Piechcinie (zadanie zrealizowane w 2024 r.), budowa terenu rekreacyjnego na terenie po byłym basenie w Piechcinie, utrzymanie i poprawa stanu technicznego obiektów sportowo-rekreacyjnych, budowa infrastruktury sportowo – rekreacyjnej na terenie gminy.

8.2. Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Barcin na lata 2016-2023

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Barcin na lata 2016 – 2023 przyjęty Uchwałą Nr XII/118/2019 Rady Miejskiej w Barcinie z dnia 25 października 2019 r.

Program Rewitalizacja Gminy Barcin ma na celu wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych. Jest to wieloletni program działań w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno–funkcjonalnej, infrastrukturalnej. Jako nadrzędny cel do realizacji wyznaczono poprawę jakości życia na obszarze rewitalizacji poprzez podniesienie przedsiębiorczości i zmniejszenie uzależnienia od świadczeń pomocy społecznej oraz rozwój usług społecznych skierowanych do osób starszych w parze z poprawą jakości infrastruktury społecznej i terenów publicznych.

Kierunki działań to:

- wsparcie osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz podnoszenie przedsiębiorczości wśród mieszkańców w ramach którego wyznaczono przedsięwzięcia:

- tworzenie oferty adresowanej do osób starszych i niesamodzielnych,
- pobudzanie do aktywności społecznej i przedsiębiorczości oraz podnoszenie kompetencji społecznych i zawodowych,

- rozwój infrastruktury społecznej i przestrzeni publicznej o przedsięwzięciach:

- lepsza jakość infrastruktury służącej mieszkańcom.
- nadanie terenom publicznym nowych funkcji.

Na podstawie tego dokumentu Gmina mogła się ubiegać o środki na rewitalizację m.in. z funduszy unijnych. W latach 2007 – 2013 Gmina również prowadziła procesy rewitalizacyjne.

Obejmowały one tylko i wyłącznie miasto Barcin. Rewitalizacją objęta była Starówka wraz z doliną Noteci.

Jako cele rewitalizacji przestrzennej określono m. in. poprawę atrakcyjności turystycznej Starówki poprzez zwiększenie estetyki przestrzeni oraz poprzez uporządkowanie „starej tkanki” urbanistycznej w harmonii z otoczeniem, poprawę wizerunku miasta i zachowanie dziedzictwa kulturowego, a także dbanie o rozwój turystyki w Barcinie, poprawę warunków bytowych oraz podniesienie standardu życia mieszkańców „starej” części Barcina.

Kolejnym ważnym miejscem, który został poddany rewitalizacji w Barcinie była modernizacja Placu 1 Maja i ul. Świętego Wojciecha wraz z remontem chodników i odnową mostu w ciągu ul. Świętego Wojciecha. Jeżeli chodzi o ochronę zabytków na uwagę zasługuje odnowa kamienic w najstarszej części miasta (w części objętej ochroną konserwatorską).

Następnym projektem zrealizowanym w ramach rewitalizacji jest m.in.: wymiana oświetlenia ulicznego (trakt spacerowy łączący starą i nową część miasta), budowa traktu spacerowego nad Notecią, odnowienie Góry Św. Wojciecha w Barcinie, odnowienie budynku przy ul. Kościelnej 17 w Barcinie, budowa i przebudowa stacji żeglarskiej NEPTUN w Barcinie, promocja gospodarki miasta, ułatwienie dostępu do informacji ofertowo instytucjonalnych poszukiwanych przez potencjalnych inwestorów, utworzenie punktu doradztwa dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, podnoszenie kwalifikacji zawodowych mieszkańców miasta i gminy Barcin, tworzenia równych szans edukacyjnych i spełnienie możliwości edukacyjnych dzieci i młodzieży z różnych środowisk miasta, zwalczanie patologii społecznych na terenie miasta i gminy Barcin (koordynacja i promocja), aktywizacja zawodowa bezrobotnych mieszkańców Barcina, zwiększenie mobilności zawodowej kobiet w wieku 40+.

Pozostała do zrewitalizowania wyznaczono nową część miasta Barcina tzw. Osiedle Kujawy, gdzie koncentruje się największe skupisko ludności oraz występują problemy społeczne w największym stopniu. Rewitalizacja centrum osiedla w Barcinie, oficjalnie zakończona 15 listopada 2021 roku, obejmowała zagospodarowanie terenu przestrzeni publicznej w celu nadania mu nowych funkcji. Projekt zakładał i zostało wykonane: wymiana nawierzchni, modernizacja fontanny, wymiana nawierzchni terenów parkingowych, założenie nowej zieleni miejskiej urządzonej oraz montaż małej architektury. Celem było stworzenie przestrzeni kulturalnej i rekreacyjnej, która będzie cieszyć oko mieszkańców i odwiedzających Gminę Barcin.

Do przeprowadzonych działań o charakterze rewitalizacyjnym należy również zaliczyć:

- w zaadaptowanej bazie lokalowej został utworzony Dzienny Dom Pobytu dla osób niesamodzielnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu wieku i stanu zdrowia (projekt nr 1 z listy głównych przedsięwzięć rewitalizacyjnych). Ułatwia to mieszkańcom dostęp do środowiskowych usług wsparcia. Osoby korzystające z usług Dziennego Domu Pobytu zostaną zaktywizowane i zaangażowane w działania samopomocowe i na rzecz środowiska lokalnego. Realizacja projektu społecznego i infrastrukturalnego zapewni warunki do pobudzenia wielu form aktywności psychospołecznej, fizycznej i kulturowej oraz zabezpieczenie potrzeb socjalno-bytowych osób starszych. W ramach kolejnego projektu rozwijane będą niestacjonarne usługi opiekuńcze i specjalistyczne świadczone w miejscu zamieszkania, członkowie rodzin osób wymagających specjalistycznej opieki zostaną objęci wsparciem w zakresie doradztwa i edukowania, rozwijane będą nowoczesne technologie stosowane w usługach opiekuńczych, takie jak teleopieka,
- stworzona została nowa siedziba Miejskiego Domu Kultury, która jest bardziej funkcjonalna, z pomieszczeniami odpowiadającymi potrzebom przy ul. Artylerzystów 8 w Barcinie. W wyniku tego oferta kulturalna i edukacyjna MDK znacznie się zwiększyła, a jej jakość uległa poprawie (projekt nr 9 z listy głównych przedsięwzięć rewitalizacyjnych),
- nieużytkowany teren w centrum osiedla został przeznaczony na nowe cele – stworzony został plac street workout z urządzeniami do ćwiczeń – powstało miejsce rekreacji dla wszystkich mieszkańców osiedla, a centralna część miasta ożywiła się (projekt nr 11 z listy głównych przedsięwzięć rewitalizacyjnych).

8.3. Lokalny Program Rozwoju Gospodarczego dla Gminy Barcin na lata 2021- 2030

Lokalny Program Rozwoju Gospodarczego dla Gminy Barcin na lata 2021–2030 przyjęty Uchwałą Nr XXXVI/353/2021 Rady Miejskiej w Barcinie z dnia 17 grudnia 2021 r.:

Lokalny Program Rozwoju Gospodarczego Gminy Barcin na lata 2021 – 2030 został opracowany w ramach projektu pn. „Usytuowanie na poziomie samorządów lokalnych instrumentów wsparcia dla MŚP, działających w oparciu o model wielopoziomowego zarządzania regionem” (REGIOGMINA) realizowanego przez Województwo Kujawsko Pomorskie, Szkołę Główną Handlową w Warszawie i Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, finansowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach Programu Strategicznego GOSPOSTRATEG. Lokalny Program rozwoju Gospodarczego Gminy przygotowywano na zasadzie partnerstwa pomiędzy władzami lokalnymi, a innymi podmiotami

mającymi wpływ na zachodzące na terenie gminy procesy rozwojowe, a w szczególności przy współpracy lokalnych przedsiębiorców. Program składa się z diagnozy sytuacji gospodarczej gminy, analizy SWOT i wniosków z niej płynących z których wynikają cele, przedsięwzięcia i zadania do realizacji. Powyższy dokument bezpośrednio nawiązuje do dokumentu wyższego rzędu jakim jest Strategia Rozwoju Gminy Barcin na lata 2021 – 2030 o której mowa była powyżej. Lokalny program Rozwoju Gospodarczego Gminy uszczegóławia i doprecyzowuje Strategię Rozwoju Gminy w sferze gospodarczej, pokazuje, jak wykorzystać i rozwinąć jej potencjał gospodarczy. Program rozwoju Gospodarczego Gminy Barcin jest dokumentem umożliwiającym bieżące zarządzanie rozwojem gospodarczym gminy.

Jako jedną z mocnych stron Gminy Barcin wskazano bogatą ofertę kulturalną i sportową, a szansę dla rozwoju gminy: wysoki potencjał do rozwoju turystyki i rekreacji, sieciowanie agroturystyki im możliwość korzystania ze środków zewnętrznych na realizację określonych projektów. Jako unikalną cechę Gminy Barcin wskazani jej lokalizację i położenie na Pałukach. Charakterystyczną cechą miasta jest rozbieżność układu przestrzennego na dwie jednostki – stary i nowy Barcin. Ukształtowany w procesie historycznym i mający wielowiekowe tradycje stary Barcin oddzielony jest łąkami i użytkiem ekologicznym doliny rzeki Noteci od nowej części miasta. Nowy Barcin jest jednostką mieszkaniowo-usługową utworzoną na potrzeby przemysłu cementowo- wapienniczego. Od 2008 roku Gmina Barcin współdziała z Zarządem Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej sp. z o.o. w Sopocie. Spółka zarządzająca strefą dysponuje wolnym terenem inwestycyjnym Barcin I o powierzchni 33,51 ha przy drodze wojewódzkiej nr 251 Kaliska – Inowrocław i drodze powiatowej nr 2372C. Atuty inwestowania w Pomorskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej obejmują profesjonalnie zarządzany teren przemysłowy w Barcinie, system zwolnień podatkowych, szybką i życzliwą obsługę inwestora, doradztwo i wspieranie szkolnictwa zawodowego, ułatwianie kooperacji z partnerami biznesowymi oraz współpracę z regionalnym otoczeniem gospodarczym, naukowym i kulturalnym.

Realizację Lokalnego Programu Rozwoju Gospodarczego Gminy Barcin oparto na poniższych zasadach:

- partycypacja i partnerstwo, czyli współpraca i równorzędne traktowanie reprezentantów różnych środowisk i instytucji, przy zachowaniu ich suwerenności, z założeniem stałego dążenia do wzajemnego rozumienia się,
- otwartość, pozwalająca uczestniczyć jak największej liczbie osób i organizacji w partnerstwie, gwarantująca jego zróżnicowany skład (jeden z kluczowych warunków kreatywności i innowacyjności),

- zintegrowana aktywność, będącą efektem dzielenia wspólnej wizji rozwoju gminy,
- transparentność, czyli przejrzystość działań, założenie dialogu, informowanie i konsultowanie decyzji oraz rozwiązań rozwojowych,
- determinacja, rozumiana jako konsekwencja i odpowiedzialność we wdrażaniu przyjętych priorytetów i działań,
- elastyczność reagowania, zakładająca możliwość modyfikacji i dostosowania strategii w zależności od zmian zachodzących na terenie miasta i gminy i ich otoczenia,
- efektywność, oznaczająca dokonywanie takich wyborów sposobu wykorzystania zasobów, który zapewni celowość i oszczędność realizacji działania, przy uzyskaniu najlepszych efektów z poniesionych nakładów,
- priorytet finansowania dla kierunków działań wpisanych do strategii oraz tych, które z niej bezpośrednio wynikają, dotyczący zarówno budżetu miasta, jak i źródeł zewnętrznych.

Głównym pożądanym kierunkiem rozwoju są inwestycje w celu pozyskania inwestorów zewnętrznych. Kolejnym kierunkiem rozwoju jest wdrożenie nowych standardów i stworzenie warunków dla rozwoju lokalnych mikro i małych przedsiębiorców. Wskazany kierunek jest wykorzystanie walorów przyrodniczych gminy w celu rozwoju turystyki, co wymaga rozwoju infrastruktury turystycznej. Rozwój infrastruktury dla mieszkańców gminy, w tym infrastruktury oświatowej, mieszkaniowej, rekreacyjnej – takiej, która może przyciągnąć mieszkańców – potencjalnych pracowników dla lokalnego biznesu.

Jako jednym z działań pozainwestycyjnych ukierunkowanych na rozwój i poprawę konkurencyjności Gminy Barcin wskazane zadanie - wykreowanie i promocja produktu lokalnego mającego wpływ na kulturę i tworzone dziedzictwo o charakterze historycznym.

8.4. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Barcin *(jest to dokument, który w czasie tworzenia niniejszego programu jest dokumentem obowiązującym. Ostateczny termin jego wygaśnięcia jest uzależniony od uchwalenia planu ogólnego dla Gminy Barcin jednak nie dłużej niż koniec czerwca 2026 roku).*

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Barcin przyjęte Uchwałą Nr XII/97/2015 Rady Miejskiej w Barcinie z dnia 29 października 2015 r., zmienione przez Radę Miejską w Barcinie Uchwałą Nr IX/70/2024 z dnia 19 grudnia 2024 r. w

sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Barcin (zmiana dotyczyła wyłącznie pojedynczych ustaleń dla jednostki 4.2. – jednostka przemysłowa - obszar aktywizacji gospodarcze, w której wyznaczono obszary dopuszczające rozmieszczenia urządzeń fotowoltaicznych wytwarzających energię o mocy zainstalowanej większej niż 500 kW).

Podstawowy dokument Gminy Barcin kreujący politykę przestrzenną gminy, który obok miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest aktem planowania przestrzennego i w systemie planistycznym zaliczane jest do aktów planowania ogólnego. Dokument jest podstawą koordynacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, powinien być także podstawą koordynacji wszystkich decyzji i przedsięwzięć realizacyjnych samorządu w zakresie gospodarki przestrzennej gminy. Odgrywa także rolę w kształtowaniu struktury funkcjonalno-przestrzennej jako środek informacji o możliwościach i ograniczeniach w odniesieniu do poszczególnych obszarów. Studium zawiera analizę aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy i uwarunkowań jej rozwoju, rozpoznając obiektywne okoliczności rozwoju oraz definiuje podstawowe reguły działania w przestrzeni przyjęte przez samorząd lokalny, czyli kierunki rozwoju przestrzennego i zasady polityki przestrzennej. Studium w trybie przyjętych przepisów straci moc najpóźniej w czerwcu 2026 roku wówczas zastąpi je plan ogólny gminy Barcin, nad którym obecnie trwają zaawansowane prace.

Jednym z podstawowych kierunków polityki przestrzennej gminy Barcin jest „ochrona istniejących zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz poprawa jego stanu”, a także „zwiększenie atrakcyjności turystyczno-wypoczynkowej gminy i upowszechnienie jej walorów przyrodniczo krajobrazowych”. Celem zagospodarowania przestrzennego gminy jest „tworzenie warunków przestrzennych podnoszących konkurencyjność, atrakcyjność gminy zapewniających poprawę warunków życia jej mieszkańców, przy zachowaniu równowagi między aktywnością ekonomiczną, gospodarczą, społeczną, a środowiskiem przyrodniczym i kulturowym”. W rozdziale 4. części I Studium przedstawiono uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, określono problematykę dotyczącą ochrony zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, a także ustalono również strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują ograniczenia, zakazy i nakazy mające na celu ochronę znajdujących się na tym terenie zasobów kulturowych, szczegółowo określone ustaleniami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub decyzjami o warunkach zabudowy i decyzjami o

ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, ochronie i opiece podlegają m.in.:

- zabytki nieruchome takie jak: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome takie jak: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- zabytki archeologiczne takie jak: pozostałości terenowe osadnictwa pradziejowego i historycznego, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej,
- nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Działalność służb konserwatorskich i służb planowania przestrzennego w dziedzinie ochrony i rewitalizacji obiektów i zespołów zabytkowych opiera się przede wszystkim na rozpoznaniu i określeniu obiektów i obszarów, stanowiących przedmiot ochrony konserwatorskiej, wprowadzanej w akty prawa miejscowego, jakim są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Zapisy te oparte są na wytycznych konserwatorskich sporządzanych przez urzędy ochrony zabytków. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy wskazuje sposoby sprawowania ochrony zabytków, jakie realizowane mają być w miejscowych planach sporządzanych w oparciu o Studium. Są one także wskazówkami przy wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy i lokalizowaniu inwestycji celu publicznego w sytuacji braku w danym obszarze aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego. Obecnie sytuacja ulegnie zmianom z uwagi na wprowadzony na mocy znowelizowanej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym - plan ogólny, który musi być sporządzony przez każdą gminę do końca I półrocza 2026 roku. W założeniach plan ogólny gminy ma zastąpić studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego. Nowy dokument w przeciwieństwie do studium uwarunkowań będzie aktem prawa miejscowego.

Formami ochrony zabytków ustanowionymi prawem są: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Podstawowym elementem wytycznych konserwatorskich do studium jest ustalenie obszarów podlegających ochronie, a więc wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej. Wyznaczenie stref następuje w oparciu o analizę stanu istniejącego, analizę przekazów historycznych, kartograficznych i ikonograficznych. Obowiązują następujące strefy konserwatorskie:

- *Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej* zostały określone dla obszarów szczególnie wartościowych, o zachowanej historycznej strukturze przestrzennej. Są to obszary uznane za szczególnie ważne jako materialne świadectwo historyczne. W strefach tych zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z prowadzonej działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej. Zakłada się również konieczność sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego bądź planu rewaloryzacji, który będzie stanowił ostateczną formę ustaleń i wymogów konserwatorskich do projektowania realizacyjnego poszczególnych elementów zagospodarowania zabytkowych zasobów. Działania konserwatorskie w tych strefach zmierzają do zachowania i uczynienia historycznego układu przestrzennego i konserwacji jego głównych elementów: rozplanowania i przebiegu głównych ciągów komunikacyjnych, kompozycji wnętrza urbanistycznych, historycznych linii zabudowy, kompozycji układów zieleni zabytkowej oraz historycznych podziałów własnościowych i sposobu użytkowania gruntów. Wszelka działalność inwestycyjna, budowlana, jak również przebudowy, remonty, adaptacje, dostosowanie współczesnych funkcji czy podziały nieruchomości znajdujących się w obszarze strefy wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
- *Strefy „B” ochrony konserwatorskiej* zostały wyznaczone dla obszarów o stosunkowo dobrze zachowanych głównych elementach historycznej struktury przestrzennej, w obrębie których należy utrzymać podstawowe elementy zespołu zabytkowego. Wszelka działalność inwestycyjna w obrębie stref winna być prowadzona z uwzględnieniem istniejących już związków przestrzennych i planistycznych. Z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków winny być uzgadniane działania inwestycyjne przy obiektach ujętych w ewidencji dóbr kultury oraz prace dotyczące ciągów komunikacyjnych (zmiany rodzaju nawierzchni, korekta przebiegu dróg). Nowopowstające obiekty winny podlegać uzgodnieniu w zakresie usytuowania, gabarytu, form dachu oraz wyglądu elewacji.
- *Strefa „W” ścisłej ochrony stanowiska archeologicznego* obejmuje stanowiska archeologiczne wyeksponowane w terenie. Obiekt, dla którego wyznaczono strefę,

wykluczony jest z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć jego specyficzną formę, Przedsięwzięcia o charakterze rewaloryzacyjnym (odtworzenie pierwotnego kształtu), czy inne prace rekultywacyjne lub adaptacyjne podejmowane na obszarze stanowiska objętego ww. strefą powinny uzyskać akceptację służb konserwatorskich i być prowadzone pod ich ścisłym nadzorem, po wydaniu stosownego pozwolenia.

- *Strefa „K” ochrony krajobrazu kulturowego* wyznaczone zostały dla obszarów naturalnego krajobrazu integralnie związanego z zespołami zabytkowymi bądź dla obszarów o istotnych walorach krajobrazowych, stanowiących o tożsamości kulturowej i historycznej. W obrębie strefy tej nie ustala się obowiązku opiniowania czy uzgadniania wszystkich inwestycji ze służbami konserwatorskimi. Służby architektoniczne gminy są natomiast zobowiązane do przestrzegania zasady zachowania obecnych dyspozycji przestrzennych, panoram i osi widokowych.

8.5. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie Gminy Barcin

Ustalenia ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego stanowią prawo lokalne i jedną z ustawowych form ochrony zabytków. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest dokumentem planistycznym wykonywanym na podstawie ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, a tym samym uwzględnia przyjęte w nim ogólne zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zawiera dodatkowe szczegółowe wnioski konserwatorskie. Ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego odnośnie do dziedzictwa kulturowego dotyczą, poza oczywistymi kwestiami związanymi z obiektami i obszarami, również wszystkich aspektów zagospodarowania przestrzennego mogących mieć wpływ na kondycję środowiska kulturowego na terenie danej Gminy. Są one formułowane w trybie nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń.

Nowelizacja ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w 2023 roku wprowadziła obowiązek sporządzenia przez wszystkie gminy tzw. Planu Ogólnego, który będzie obejmował swoimi zapisami i ustaleniami cały teren danej gminy. Plan ogólny w gminie ma na celu zrównoważony rozwój i harmonijne zagospodarowanie przestrzeni, zastępując dotychczasowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Jego założenia to określenie polityki przestrzennej, celów planowania, standardów urbanistycznych i wyznaczenie stref planistycznych. Celem wprowadzenia do

ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nowego aktu - planu ogólnego była konieczność uporządkowania przestrzeni geograficznej poprzez zwiększenie kontroli nad wydawaniem decyzji o warunkach zabudowy, a tym samym zlikwidowanie przeznaczania nadmiernej ilości terenów pod zabudowę i wyeliminowanie chaosu urbanistycznego. Plan ogólny będzie stanowić bazę w zakresie ustalenia przeznaczenia terenu, rozmieszczenia inwestycji celu publicznego oraz określenia sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz stanowi podstawę prawną do wydania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, ustalenia zawarte w planie ogólnym powinny uwzględniać uwarunkowania rozwoju przestrzennego gminy, do których szczególnie należą:

1. polityka przestrzenna gminy określona w strategii rozwoju gminy lub strategii rozwoju ponadlokalnego;
2. ustalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa;
3. znajdujące się na obszarze gminy:
 - a) formy ochrony przyrody oraz ich otuliny,
 - b) obszary szczególnego zagrożonych powodzią, wały przeciwpowodziowe oraz pasy o szerokości 50 m od stopy wału,
 - c) obszary gruntów zmeliorowanych,
 - d) tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi oraz tereny, na których występują te ruchy,
 - e) strefy ochronnych ujęć wody,
 - f) obszary ochronnych zbiorników wód śródlądowych,
 - g) tereny górnicze i obszary górnicze wraz z filarami ochronnymi,
 - h) udokumentowane złoża kopalin, kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla i podziemne bezzbiornikowe magazyny substancji,
 - i) obszary uzdrowisk oraz obszary ochrony uzdrowiskowej,
 - j) zabytki objęte formami ochrony, o których mowa w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub ujęte w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej,
 - k) obszary pomników zagłady i ich strefy ochronne,
 - l) tereny zamknięte i ich strefy ochronne,
 - m) obszary ograniczonego użytkowania,
 - n) obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji,
 - o) obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji,

- p) obszary ciche w aglomeracji oraz obszary ciche poza aglomeracją,
 - q) grunty rolne stanowiące użytki rolne klas I–III oraz grunty leśne,
 - r) zakłady o zwiększonym i dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej,
 - s) obszary pasa nadbrzeżnego, w tym w szczególności pasa technicznego;
4. rozmieszczenie istniejących i planowanych obiektów infrastruktury społecznej, transportowej i technicznej wraz z obowiązującymi dla nich ograniczeniami w zagospodarowaniu,
 5. rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym oraz krajobrazy priorytetowe,
 6. opracowanie ekofizjograficzne w zakresie wymagań, o których mowa w art. 72 ust. 1 – 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska,
 7. zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową w gminie.

W myśl ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Art. 13c. 1-2 upzp) obszar gminy, dla której będzie opracowywany plan ogólny, zostanie podzielony w sposób rozłączny na 13 stref planistycznych, do których należą:

- Strefa wielofunkcyjna z zabudową mieszkaniową wielorodzinną – symbol literowy – SW.
- Strefa wielofunkcyjna z zabudową mieszkaniową jednorodzinną – SJ.
- Strefa wielofunkcyjna z zabudową zagrodową – SZ.
- Strefa usługowa – SU.
- Strefa handlu wielkopowierzchniowego – SH.
- Strefa gospodarcza – SP.
- Strefa produkcji rolniczej – SR.
- Strefa infrastrukturalna – SI.
- Strefa zieleni i rekreacji – SN.
- Strefa cmentarzy – SC.
- Strefa górnictwa – SG.
- Strefa otwarta – SO.
- Strefa komunikacyjna – SK.

Dla każdej strefy planistycznej ustawodawca określił profil podstawowy i profil dodatkowy, jak również minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej z wyłączeniem strefy SG, SO, SK.

Powyższy dokument musi być sporządzony i uchwalony najpóźniej do końca I półrocza 2026 roku. W założeniach plan ogólny gminy ma zastąpić studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego. Nowy dokument w przeciwieństwie do studium uwarunkowań będzie aktem prawa miejscowego. Jego zapisy muszą uwzględniać zapisy wszystkich planów miejscowych jakie zostały podjęte do tej pory przez rady gmin /miast.

8.6. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, zgodnie z § 4 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153), wydanego na podstawie art. 88 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta). Plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu. Jak wskazuje § 3 ust. 3 pkt 1-3 i ust. 5 cyt. Rozporządzenia plan ochrony zabytków zawiera w szczególności informacje niezbędne do realizacji prac przygotowawczych oraz sprawnego koordynowania i zarządzania ochroną w poszczególnych etapach działania, wykaz osób uprawnionych do podejmowania decyzji i kierowania ochroną, wyszczególnienie sposobów przepływu informacji na wszystkich stopniach zarządzania. Dokument ten sporządzany jest według instrukcji przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, stanowiącej załącznik do wskazanego Rozporządzenia.

Rozporządzenie określa kierunki, jakie mają powziąć odpowiednie organy państwowe i instytucje na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Główny cel został określony następująco ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Przedstawia również kroki mające na celu zmniejszenie ryzyka nieszczęśliwych wypadków tj. pożar, zwarcie instalacji technicznej. Zaleca przygotowanie planów ochrony zabytków na wypadek: pożaru, powodzi, ulewy lub zalania z innych przyczyn, wichury, katastrofy budowlanej, awarii technicznej, chemicznej, demonstracji i rozruchów ulicznych, rabunku lub aktu wandalizmu, ataku terrorystycznego, konfliktu zbrojnego. Dokładane zalecenia, kto przygotowuje plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych określa w całości § 4:

Plan ochrony zabytków jednostki organizacyjnej na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje kierownik jednostki organizacyjnej posiadającej zabytki, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, oraz przedstawia do zatwierdzenia wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta).

- Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta); plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu – odrębne opracowanie.
- Powiatowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje starosta; plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze województwa.
- Wojewódzki plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wojewódzki konserwator zabytków, w uzgodnieniu z wojewodą i Szefem Obrony Cywilnej Kraju.
- Krajowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego

Kwestia ochrony zabytków i dóbr kultury została uwzględniona w Gminnym Planie Zarządzania Kryzysowego Gminy Barcin, który został uzgodniony z właściwymi organami i zatwierdzony przez władze gminy w 2024 roku. W przedmiotowym dokumencie zostały zidentyfikowane zagrożenia, w tym wynikające z kryzysu polityczno-militarnego (w tym terroryzm):

- militarne - przewiduje się, że w wyniku działań zbrojnych w pierwszym etapie mogą ulec zniszczeniu: obiekty komunikacyjne (węzły komunikacyjne), instytucje publiczne, urzędy – Urząd Miejski,
- akty terroru - porwania, kradzieże, zamachy, bomby, materiały chemiczne, nielegalny handel, demonstracje, zamieszki, strajki to akty terroru. Dotyczy to również obiektów użyteczności publicznej (np.: szkół, Urzędu Miejskiego, SPZOZ w Barcinie),
- demonstracje - na terenie gminy Barcin nigdy nie dochodziło do zamieszek i demonstracji, jednakże nie można wykluczyć takich zdarzeń, które niosą ze sobą zagrożenia życia i zdrowia, utrudnienia komunikacyjne oraz straty materialne. Zdarzenia takie prowadzą do utrudnień w normalnym funkcjonowaniu ludności i instytucji,
- ujawnienie lub informacja o niewybuchach i niewypałach - w wyniku takiego zdarzenia, zagrożenie życia i zdrowia jest bardzo duże i dlatego też natychmiast należy

powiadomić Jednostkę Wojskową przydzieloną do rozminowania oraz siły porządkowe.

Skutki: zagrożenie życia i zdrowia, narastająca przestępczość o charakterze kryminalnym, utrudnienia komunikacyjne, straty materialne, zagrożenia normalnego funkcjonowania instytucji, ludności.

W treści Gminnego Planu Zarządzania Kryzysowego Gminy Barcin została poruszona kwestia ewakuacji dóbr kultury w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej w ramach wskazanego przedsięwzięcia – „Monitorowanie powstałego zagrożenia i przedsięwzięć realizowanych przez organy administracji samorządowej, w tym w zakresie ewakuacji”, gdzie w procedurze wnioskowania o pomoc do Starosty zostały określone działania i organy odpowiedzialne za ich realizację.

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych stanowi odrębne opracowanie.

9. Charakterystyka i ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków

Uznaje się, że największe znaczenie dla miasta, wsi czy regionu mają zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków. Do zabytków nieruchomych, zgodnie z art. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami należą: krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji. Spośród zabytków nieruchomych gminy Barcin do rejestru zabytków wpisano:

1. Cmentarz rzymsko-katolicki parafii pw. Św. Jakuba Apostoła ulica Żnińska, wcześniej Marchlewskiego w Barcinie.
2. Założenie pałacowo-parkowe w Krotoszynie.
3. Założenie pałacowo-parkowe w Piechcinie przy ul. Pałacowej 1.
4. Założenie pałacowo-parkowe w Młodocinie 34.
5. Kościół rzymskokatolicki w Barcinie ul. Kościelna 4.
6. Cmentarz żydowski – w Barcinie ul. Podgórna.

Obiekty te prezentują zróżnicowany stan zachowania - od dobrego po wymagające prac remontowych i rewitalizacyjnych.

Stan zachowania dziedzictwa stanowi szansę zrównoważonego rozwoju gminy, zależną od zaangażowania lokalnej społeczności w jego utrzymanie i wykorzystanie. Wśród zasobu obiektów zabytkowych cenne walory kulturowe przedstawiają: Zespoły dworsko-parkowe. W przeszłości tworzące charakterystyczne wyznaczniki wiejskiego krajobrazu kulturowego, po drugiej wojnie światowej w większości uległy znacznej destrukcji. Oddzielone od naturalnego zaplecza, jakim były majątki ziemskie, pozbawione autentycznych gospodarzy, najczęściej popadały w ruinę. Jedynie nieliczne przetrwały w stanie niepogorszonym. Zmiany ustrojowe częściowo odmieniły losy tych kompleksów, pozwalając na przeprowadzenie zabiegów rewitalizacyjnych, przywracających bądź pierwotną funkcję, bądź też wprowadzając do tych zespołów nowe formy użytkowe. Parki towarzyszące pałacom miały izolować mieszkańców rezydencji od wsi i zabudowań gospodarczych, ale także chronić od wiatrów i być miejscem spacerów dla ich właścicieli oraz oazą zieleni i atrakcyjnym elementem krajobrazu. Zmieniały się wraz z modą i stylami kolejnych epok.

10. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.

Ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Pozostałe, wpis do rejestrów zabytków, dotyczy wybranych grup obiektów, zaś uznanie za pomnik historii lub utworzenie parku kulturowego obecnie gminy nie dotyczy. Istotnym zagrożeniem dla zabytków jest fakt, że Gmina Barcin nie posiada opracowanego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru gminy, będącego prawem miejscowym. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie dla zabytków nieruchomych. Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. wprowadziła w art. 7 pkt 4 dodatkową formę ochrony m. in. w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy, jednakże nie wszystkie inwestycje realizowane są w oparciu o te decyzje, a remonty obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków nie zawsze wymagają pozwolenia na budowę, które wydawane jest w uzgodnieniu z konserwatorem zabytków.

Opisane sytuacje, które niestety nie są niezgodne z przepisami prawa mogą spowodować daleko idące przekształcenia przestrzenne, materiałowe i architektoniczne. Kolejnym zagrożeniem dla elementów dziedzictwa materialnego są katastrofy naturalne, np. pożary, powódzie, wichury, które zwłaszcza w sytuacji złego zabezpieczenia zabytku mogą doprowadzić do fizycznej destrukcji obiektu. Notoryczne zaniedbywanie bieżących napraw i zaniechanie koniecznych remontów, zwłaszcza obiektów znajdujących się w złym stanie

technicznym jest zagrożeniem, mogącym ostatecznie spowodować całkowite zniszczenie zabytku. Długotrwałe pogarszanie się stanu technicznego zabytku prowadzi do trwałej utraty części lub całości wartości bazowych. Przyczyną utraty wartości zabytków bywają też niefachowo prowadzone prace remontowe, adaptacyjne lub rewitalizacyjne. Zabytkowe budynki, poddane pracom remontowym, pomimo że są zadbane i w dobrym stanie technicznym, jednak w trakcie prac uległy znacznym przekształceniom negatywnie wpływającym na autentyczność obiektu i posiadane wartości. Zmiany te dotyczyć mogą wielu aspektów, np. zubożenie wystroju architektonicznego, zmiany formy i materiału stolarki okiennej i drzwiowej, zmiany pokrycia dachu, zmiany faktury i kolorystyki tynków elewacji. Ingerencje mogą dotyczyć również bryły budynku, np. poprzez zmianę formy dachu, rozbudowy, nadbudowy itp.

Działania inwestycyjne, w wyniku których następują zmiany historycznie ukształtowanych kompozycji, m.in. dotyczą rozplanowania placów, przebiegu ulic, linii zabudowy, komponowania układów zieleni, przekształcenia brył i gabarytów budynków, a także wprowadzania w zabytkowy układ przestrzenny nowej, niepasującej architektonicznie zabudowy powodują niekiedy nieodwracalne zmiany i całkowitą utratę wartości tych układów. Za warunek korzystnego wpływu dziedzictwa na wzmocnienie tożsamości społeczności lokalnej wskazuje się upowszechnienie wiedzy na temat lokalnych zabytków i ich wartości. Dlatego Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, jako zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego wymienia również brak wiedzy, związanej z niedostatecznie rozwiniętą edukacją na rzecz dziedzictwa, skutkującej „niedostatecznym zaangażowaniem społecznym w opiekę nad zabytkami”.

11. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

11.1. Gminna Ewidencja Zabytków (GEZ).

Do podstawowych i ważnych obowiązków gminy należy zaliczyć prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (GEZ). Obowiązek reguluje przepis art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładający na wójta (burmistrza) gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków.

Na podstawie art. 22, ust. 5 cyt. ustawy w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- ▶ zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- ▶ inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- ▶ inne zabytki nieruchome w wyznaczone przez wójta (burmistrza) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Ewidencja jest pierwszym krokiem do rozpoznania lokalnego zasobu zabytkowego i ma być podstawą do wszelkich działań ochronnych na obszarze danej gminy. Na bazie GEZ opracowuje się inne dokumenty związane z ochroną i opieką nad zabytkami, a dokładniej studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz program opieki nad zabytkami. Obecnie w gminie trwają prace nad opracowaniem planu ogólnego Gminy, który zastąpi studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania Gminy.

Gminną ewidencję zabytków prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków. Zakres informacji, który powinien zostać zawarty w kartach adresowych określa Rozporządzenie Ministra kultury z 2011 roku. W karcie na pierwszej stronie powinny znaleźć się informacje określające i identyfikujące zabytek, jego nazwa oraz miejsca lokalizacji, a także jakie są formy jego ochrony (wpis do rejestru zabytków, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego) oraz aktualne zdjęcie. Na drugiej stronie karty zamiesza się historię, opis i wartości zabytku oraz stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji opisywanego obiektu bądź obszaru.

Gminna ewidencja zabytków będzie podlegała okresowej aktualizacji poprzez:

- ▶ wykreślanie z ewidencji zabytków nieruchomych obiektów, które zostały rozebrane, gruntownie przebudowane i utraciły już cechy zabytkowe – w porozumieniu z konserwatorem zabytków,
- ▶ uzupełnianie o zmiany stanu prawnego obiektu, jak aktualne formy ochrony w porozumieniu z konserwatorem zabytków,
- ▶ uzupełnianie ewidencji zabytków nieruchomych o nowe obiekty, po otrzymaniu zawiadomienia konserwatora zabytków o wpisie do rejestru zabytków lub włączeniu ich do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Gminna Ewidencja Zabytków jest udostępniona:

- ▶ na stronie internetowej www.bip.barcin.pl oraz na stronie internetowej www.barcin.pl, a także na portalach społecznościowych gminy.
- ▶ w siedzibie urzędu Miejskiego w formie zbioru kart adresowych zabytków.

Na podstawie Rozporządzenia Ministra Kultury z 2011 roku, zostanie wykonana gminna ewidencja zabytków archeologicznych. Ewidencja ta będzie uzupełniana i weryfikowana poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych.

11.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków.

Istotnym zadaniem jest edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym polegająca na:

- ▶ Wprowadzeniu działań edukacyjnych, informacyjnych i popularyzatorskich, mających na celu zwiększenie świadomości miejscowego społeczeństwa o wartościach zabytkowych dziedzictwa archeologicznego, jak również występujących dla niego zagrożeniach.
- ▶ Organizacji wykładów i prelekcji na temat zabytków gminy, jego historii oraz ochrony wartości kulturowych.
- ▶ Organizacja konkursów związanych z zabytkami miasta i gminy.
- ▶ Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego Miasta i Gminy.
- ▶ Udostępnianie informatora o zabytkach i obiektach posiadających wartość historyczną, położonych na terenie gminy turystom.
- ▶ Udzielanie informacji właścicielom obiektów zabytkowych o możliwości pozyskiwania środków na renowację zabytków wpisanych do rejestru zabytków.
- ▶ Merytoryczna pomoc ze strony pracowników Referatu Rozwoju i Funduszy Zewnętrznych właścicielom obiektów zabytkowych w konstruowaniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na renowację zabytku z funduszy unijnych,
- ▶ Udostępnienie gminnej ewidencji zabytków i Programu opieki nad zabytkami gminy Barcin oraz sprawozdań z jego realizacji na stronie internetowej Urzędu Miejskiego, ▶ Uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych.
- ▶ Współpraca z sąsiednimi samorządami w celu włączenia lokalnych szlaków turystycznych w system ponadregionalny.

11.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

- ▶ Zapoznanie mieszkańców, przede wszystkim właścicieli obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych.

- ▶ Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków, merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków, zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych.
- ▶ Zachęcanie prywatnych właścicieli do uporządkowania przestrzeni ogrodowej wokół zabytkowych budynków.
- ▶ Kontynuacja działań zwiększających atrakcyjność przestrzeni publicznej z zachowaniem i wyeksponowaniem jej historycznych elementów.
- ▶ Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie dla obszarów najcenniejszych ze względu na zachowanie dziedzictwa kulturowego.
- ▶ Podejmowanie działań o dofinansowanie prac przy rewaloryzacji zabytków z funduszy zewnętrznych.
- ▶ Udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków nie będących własnością Gminy na zasadach ustalonych przez samorząd.

11.4. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

- ▶ Wspieranie inicjatyw związanych z obsługą ruchu turystycznego.
- ▶ Promocja szkolnictwa tzw. „zawodów ginących”.
- ▶ Zamieszczanie na stronie internetowej Gminy informacji o szkoleniach organizowanych w przedmiotowym zakresie.
- ▶ Wspieranie uczestnictwa młodzieży z terenu gminy w warsztatach etnograficznych organizowanych m.in. przez skanseny i urzędy pracy w ramach projektu „Ginące zawody pomysłem na przyszłość”.
- ▶ Współpraca z urzędami pracy w zakresie szkolenia osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną i tzw. „ginącymi zawodami”.
- ▶ Wspieranie tworzenia gospodarstw agroturystycznych; szkolenia dla rolników zainteresowanych prowadzeniem działalności agroturystycznej.

11.5. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać tworzenia np. tras turystycznych.

- ▶ Włączanie obiektów zabytkowych i obszarów chronionych w działania gospodarcze gminy wpływające na rozwój przedsiębiorczości i podnoszące atrakcyjność jej wizerunku.
- ▶ Wykorzystanie obiektów zabytkowych do propagowania i rozwoju turystyki.

► Podejmowanie działań mających na celu pozyskanie inwestorów dla zdegradowanych obiektów zabytkowych z terenu gminy z określeniem potencjalnych funkcji użytkowych.

Tereny cenne przyrodniczo w Gminie Barcin zachęcają do utworzenia ścieżki dydaktycznej, jako źródła wiedzy związanej z występującymi okazami flory i fauny oraz punktów obserwacji ornitologicznych, jako dobry przykład turystyki fotograficznej i realizacji idei tzw. birdwatchingu.

Tereny zrewitalizowanego parku w Barcinie to doskonała lokalizacja trasy nordic walking. Skomunikowanie miejscowości w Gminie ścieżkami rowerowymi oraz chodnikami wzdłuż dróg publicznych sprzyja uprawianiu tego rodzaju sportu. Zabytkowe obiekty zespołów pałacowo - parkowych na terenie gminy oraz budynki o bardzo ciekawej architekturze pobudowane w minionych wiekach, mogą sprzyjać powstaniu tras spacerowych, rowerowych po gminie zwłaszcza pełnić funkcję ścieżek dydaktycznych dla każdych grup wiekowych zainteresowanych spędzeniem czasu w ten sposób. Ta atrakcyjna forma zwiedzania, niewymagająca inwestycji infrastrukturalnych – trasa zwiedzania nieoznaczona w terenie, łączy we współczesnej turystyce rozrywkę, zabawę z edukacją.

Tematyka szlaków dotyczyć powinna lokalnego dziedzictwa kulturowego, obiektów i miejsc mniej znanych, jednak z unikatową historią, co jest szansą dla małych miejscowości. Pozwala odkryć na nowo miejsca związane z lokalnym dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym, zaktywizować lokalną społeczność poczynając od młodzieży szkolnej po seniorów. Agroturystyka – to forma wypoczynku odbywającego się na terenach wiejskich o charakterze rolniczym, oparta o bazę noclegową i aktywności rekreacyjne związane z gospodarstwem rolnym lub równoważnym i jego otoczeniem przyrodniczym, produkcyjnym i usługowym. W Polsce rozwija się niezwykle dynamicznie ten rodzaj turystyki wiejskiej, wykorzystującej naturalne walory dziedzictwa kulturowego i różnorodności przyrodniczej, a obiekty kultury materialnej wsi, do niedawna tracone bezpowrotnie, dzisiaj odżywają na nowo.

12. Narzędzia realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Cele i priorytety wyznaczone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami podporządkowane są głównemu celowi działalności samorządu, jakim jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju gminy, prowadzącego do poprawy jakości życia lokalnej społeczności. W myśl art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1292 z późn. zm.) Gminny Program Opieki nad Zabytkami ma na celu w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Reasumując powyższe należy stwierdzić, że podmiotem tworzącym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy, który realizować należy poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanых zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów.

Należy założyć, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Barcin wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne: programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, dokumenty wydane przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych, uchwały Rady Miejskiej w przedmiotowym zakresie w tym również miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.
2. Instrumenty finansowe: środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Miejskiej, dotacje, subwencje, dofinansowania jako możliwość również pozyskania przez właścicieli nieruchomości „zabytkowych”.
3. Instrumenty społeczne: uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację, edukację i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności, współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich.

13. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Na podstawie art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami burmistrz gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Miejskiej.

Po **4 latach program powinien zostać zaktualizowany** i ponownie przyjęty przez radę gminy. Wykonanie prac związanych z aktualizacją programu po upływie 4 lat, powinny zostać poprzedzone poniższymi czynnościami:

- a) analizą i oceną przebiegu realizacji funkcjonującego programu,
- b) analizą i oceną stopnia uzyskanych efektów.

Wykonanie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji gminnego programu uwzględniającą:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania programu opieki nad zabytkami,
- b) efektywność ich wykonania.

Dla założonych działań przyjęte powinny być następujące kryteria oceny realizacji programu:

- ▶ wartość finansowa przyznanych dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy obiektach zabytkowych nie będących własnością Gminy,
- ▶ procentowy poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- ▶ wartość pozyskanych środków finansowych na ochronę zabytków ze źródeł zewnętrznych,
- ▶ liczba planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających ochronę dziedzictwa kulturowego,
- ▶ liczba szkoleń i konferencji propagujących wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego regionu,
- ▶ liczba szkoleń dla nauczycieli w zakresie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego regionu,
- ▶ liczba utworzonych szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych,
- ▶ liczba publikacji, folderów i przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego,
- ▶ wartość finansowa przyznanych dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy obiektach zabytkowych nie będących własnością Gminy,

14. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ochrona zabytków i opieka nad nimi jest ustawowym obowiązkiem państwa, samorządów i właścicieli zabytków. Podstawową zasadę finansowania, czyli system finansowania zabytków został określony w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W rozdziale 7 tej ustawy został wskazany obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, który spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do wskazanej formy zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, która posiada tytuł prawny do tej formy obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Zapis artykułu 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi,
- więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,

- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań, natomiast wysokość dotacji może ulec zwiększeniu, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku, jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Źródła finansowania można podzielić na:

1. źródła wewnętrzne, czyli krajowe do których można zaliczyć dotacje: gminne, powiatowe i wojewódzkie, dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i inne,
2. źródła zewnętrzne, czyli zagraniczne do których należą programy unijne w ramach funduszy strukturalnych i pozostałe

14.1. Dotacje gminne

Na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o samorządzie gminnym, finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Ponadto dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do danego obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym. Wówczas zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach określa odpowiednio przygotowana uchwała, która następnie podejmowana jest przez Radę Miejską.

Uchwały podjęte przez Radę Miejską w Barcinie:

- *Uchwała nr LXIV/559/2023 Rady Miejskiej w Barcinie z dnia 1 grudnia 2023 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie Gminy Barcin w ramach realizacji Rządowego Programu Odbudowy Zabytków zmieniona Uchwałą Nr LXX/591/2024 Rady Miejskiej w Barcinie z dnia 1 marca 2024 r.:* określa zasady udzielania dotacji przez Gminę Barcin podmiotom niezaliczanym do sektora finansów publicznych w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków,
- *Uchwała Nr LXIX/584/2024 Rady Miejskiej w Barcinie z dnia 9 lutego 2024 r. w sprawie przyznania dotacji celowej Parafii Rzymskokatolickiej pw. Św. Jakuba Większego w Barcinie na realizację inwestycji pn. Remont Kościoła Parafialnego pw. Św. Jakuba Większego w Barcinie – prace zewnętrzne:* dotacja udzielona w 2024 r. w wysokości 980.000,00 zł pochodząca z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków, gdzie 20.000,00 zł pochodziło z budżetu Gminy Barcin; zakres inwestycji obejmował dokończenie remontu dachu kościoła, wykonanie opaski przeciwwilgociowej oraz instalacji deszczowej i odgromowej, naprawę i doszczelnienie witraży, naprawę ubytków nad wejściem głównym do kościoła, prace w obejściu dookoła budynku (ułożenie nowej nawierzchni, naprawa ogrodzenia i schodów, wycinka starych i posadzenie nowych drzew),
- *Uchwała Nr LXXI/603/2024 Rady Miejskiej w Barcinie z dnia 22 marca 2024 r. w sprawie przyznania dotacji celowej Spółdzielni Mieszkaniowej Kujawy w Barcinie na realizację inwestycji pn. Wymiana dachu na budynku mieszkalnym przy ul. Podgórznej w Piechcinie:* dotacja udzielona w 2024 r. w wysokości 300.000,00 zł pochodząca z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków, gdzie 10.000,00 zł

pochodziło z budżetu Gminy Barcin; zakres inwestycji obejmował przeprowadzenie prac budowlanych, polegających na wymianie poszycia dachowego na wielorodzinnym budynku mieszkalnym położonym w miejscowości Piechcin przy ul. Podgórznej 1, składającego się z 5 lokali mieszkalnych.

14.2. Dotacje powiatowe i wojewódzkie

Na szczeblu powiatowym jak i wojewódzkim dofinansowanie prac przy danym zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie zapisów art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Powiatu lub Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Przykładowo na szczeblu wojewódzkim dotacje udzielane są w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Kujawsko - Pomorskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego - ochrona zabytków i opieka nad zabytkami. Z budżetu Województwa Kujawsko-Pomorskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace lub roboty przy zabytku dostępnym publicznie, posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe. Dotacja może zostać udzielona do 70% ogółu nakładów na prace lub roboty. W uzasadnionych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową lub gdy wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, a także w sytuacji, gdy konieczne jest niezwłoczne podjęcie prac lub robót, może być udzielona dotacja do 100 % nakładów.

14.3. Wojewódzki Konserwator Zabytków

Dotacja realizowana jest ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Kujawsko-Pomorski. Jest to dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Dofinansowanie może obejmować:

- nakłady konieczne do wykonania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji,
- nakłady konieczne do wykonania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji. Wniosek ten wnioskodawca może złożyć po przeprowadzeniu wszystkich prac lub robót przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków określonych w pozwoleniu wydanym przez konserwatora.

Podmioty mogące ubiegać się o dofinansowanie: osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

W przypadkach o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej obiektu, o wymaganiu przeprowadzenia złożonych technologicznie robót, stan zachowania zabytku wymaga natychmiastowej interwencji, dofinansowanie może stanowić 100 % wartości robót.

14.4. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu

Przedmiotem dofinansowania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu objęty może być pełen zakres prac związanych z konserwacją i rekonstrukcją przyrodniczą, konserwacja i rekonstrukcją urządzeń wodnych w parkach w zespołach pałacowo lub dworsko-parkowych (za wyjątkiem przygotowania dokumentacji i nadzoru). Pomocą finansową mogą być objęte działania konserwatorskie i adaptacyjne polegające m.in. na: pracach pielęgnacyjnych drzew i krzewów, usuwaniu drzew i krzewów (w tym samosiewów), po uzyskaniu stosownego zezwolenia, przygotowaniu gruntu pod nasadzenia, zakupie sadzonek roślin wieloletnich i ich nasadzenia.

Przykładowo w ramach Regionalnego Programu Priorytetowego Ochrona Przyrody 2025, którego nabór został zakończony 21.02.2025 r. Budżet przewiduje kwotę 2.000.000,00 zł i zawiera wykaz przedsięwzięć objętych dofinansowaniem (zgodnie z pkt V Programu):

- Ochrona siedlisk poprzez zachowanie, utrzymywanie, powiększanie lub przywracanie do właściwego stanu siedlisk przyrodniczych objętych ochroną

bądź siedlisk chronionych gatunków roślin i grzybów oraz chronionych gatunków zwierząt, w tym ich ostoi i miejsc lęgowych.

- Rewitalizacja zadrzewień w zabytkowych parkach i ogrodach.
- Zabiegi pielęgnacyjno-konserwatorskie przy drzewach i krzewach objętych ochroną prawną w formie pomników przyrody.
- Zwalczanie obcych gatunków inwazyjnych (IGO) stanowiących zagrożenie dla człowieka.
- Nasadzenia drzew i krzewów.
- Leczenie i rehabilitacja ptaków wolno żyjących.

Szczegółowe warunki udzielania dofinansowania, realizacji i rozliczania przedsięwzięć oraz wypłaty środków określa Regulamin naboru wniosków.

14.5. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Podstawowe zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w zapisach art. 71-83a. Szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r., poz. 1674 ze zm.).

Corocznie w ramach ogłaszanych priorytetów realizowany jest program operacyjny – Dziedzictwo Kulturowe. Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Przykładowe Programy 2025:

- *Ochrona zabytków* - celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne; celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym; wsparciem będą objęte tylko szczególne przypadki, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac; dodatkowo w 2025 r. szczególnym celem będzie zabezpieczenie zabytków,

uszkodzonych w wyniku powodzi, która przeszła przez województwa dolnośląskie, opolskie, lubuskie i śląskie we wrześniu 2024 r..

W ramach tego priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania,
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków),
- w przypadku zadań określonych powyżej można ubiegać się wyłącznie o dofinansowanie kosztów określonych w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego: osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego, inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem, posiadaczem lub posiadające w trwałym zarządzie zabytek wpisany do rejestru zabytków. W przypadku zadań określonych w § 1 ust. 1 pkt 2 regulaminu, o dofinansowanie mogą ubiegać się wyłącznie wnioskodawcy, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych.

Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 000,00 zł. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od powyżej kwoty. Zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r., dofinansowanie może wynosić do 50% nakładów koniecznych. W wyjątkowych przypadkach (art. 78 ust. 2 i 3 ww. ustawy) może zostać udzielone dofinansowanie do 100% nakładów koniecznych do poniesienia.

- *Ochrona zabytków archeologicznych* - celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych; kluczowym wsparciem zostaną objęte nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikacja

wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Najistotniejszym warunkiem jest dopuszczeni inwazyjnych metod badawczych jedynie w ostateczności, gdy stanowisko - zabytek archeologiczny narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka. Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowiska archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujące zadania:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych,
- nieinwazyjne badania archeologiczne, niezwiązane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt,
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Dofinansowaniem mogą być objęte honoraria i wynagrodzenia, zakup usług związanych z realizacją zadania, koszty związane z publikacją oraz promocja projektu (nie może przekraczać 10% budżetu zadania).

Podmioty, które mogą starać się o uzyskanie dofinansowania to: samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 30 000 zł. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od powyższej kwoty. Maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 200 000 zł oraz nie może przekraczać 85 % budżetu przedstawionego we wniosku.

- *Kultura ludowa i tradycyjna* - celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków

społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują, i w ramach których są przekazywane.

Szczególnie pod uwagę będą brane projekty kompleksowe, które integrują zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych, tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu, wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów, wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami.

- *Rozwój infrastruktury kultury – Infrastruktura kultury* – celem jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury oraz tworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

Dofinansowaniem mogą być objęte prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, w tym zakup instrumentów muzycznych, sporządzanie dokumentacji technicznej co daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty: samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury, państwowe instytucje kultury, jednostki samorządu terytorialnego – z wyjątkiem sytuacji, gdy występują o dofinansowanie jako organy prowadzące domy kultury, centra kultury oraz ośrodki kultury, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 50 000 zł i 300 000 zł w zależności od zadania określonego w regulaminie. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej powyżej wskazanej.

- Wspieranie archiwów, bibliotek i muzeów poza krajem 2025 - strategicznym celem programu jest stworzenie możliwości efektywnej ochrony oraz zachowania polskiego

dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz popularyzowania wiedzy na temat tej spuścizny kulturowej, obejmującej dziedzictwo wytworzone, zgromadzone i przechowywane w Europie oraz innych częściach świata przez organizacje polonijne i emigracyjne.

O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się, jednostki organizacyjne, spełniające określone w regulaminie wymogi np. posiadać siedzibę poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, posiadać zdolność prawną, zdolność do czynności prawnych i zdolność sądową według prawodawstwa kraju ich siedziby oraz dysponować historycznymi kolekcjami i zbiorami dóbr kultury, istotnymi dla polskiego dziedzictwa kulturowego, zewidencjonowanymi i opracowanymi w części lub w całości w formie inwentarza lub katalogu zbiorów, będącymi ich własnością lub pozostającymi w ich trwałym zarządzie od co najmniej 10 lat lub 15 lat przy określonych zasadach.

Prognozowana kwota wydatków w programie wynosi 10 000 000 zł, przy czym minister może dokonać zmian w wysokości kwot wydatków zatwierdzając środki finansowe ministra przyznane w ramach programu,

- Wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi w kraju – celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Polski, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń.

Ponadto corocznie ogłaszany jest konkurs Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Generalnego Konserwatora Zabytków „Zabytek Zadbany” Od 2011 roku za przebieg konkursu odpowiada Narodowy Instytut Dziedzictwa. Konkurs stawia sobie za cel upowszechnianie najlepszych przykładów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Dodatkowo niesie walor edukacyjny poprzez popularyzację wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury w trakcie ich użytkowania oraz prowadzonych remontów i adaptacji. Celem konkursu jest również promowanie właściwego użytkowania zabytkowych obiektów, ochrony „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli wraz z otoczeniem, które nierzadko także wpisane jest do rejestru zabytków. W konkursie udział brać mogą właściciele, posiadacze i zarządcy obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu.

- Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe).
- Adaptacja obiektów zabytkowych.
- Architektura i budownictwo drewniane.
- Zabytki techniki (w tym budownictwo przemysłowe i inżynieryjne).
- Zabytek dostępny.
- Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

Corocznie laureatów i wyróżnionych w konkursie „Zabytek Zadbane” poznajemy podczas gali organizowanej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków został ustanowiony przez Komitet Wykonawczy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS 1983 r i wpisany przez UNESCO do rejestru ważnych imprez o znaczeniu światowym. Celem obchodów jest przede wszystkim przybliżenie społeczeństwu problemów ochrony kulturowego dziedzictwa i uhonorowanie osób, które w sposób szczególny przyczyniły się do ochrony, opieki i upowszechniania wiedzy o zabytkach. Na całym świecie MDOZ obchodzony jest 18 kwietnia.

14.6. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Z Funduszu Kościelnego są udzielane dotacje wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp. (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego, Dz. U. nr 61 poz.354).

Przykładowo kościelne osoby prawne będą mogły ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na realizację w 2025 r. zadań dotyczących konserwacji i remontów obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo, bądź orzecznictwo, tj.

- a) ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz.U. z 2024 r. poz. 725 t.j.) zgodnie z którą, ilekroć w ustawie jest mowa o remoncie należy przez to rozumieć wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, a niestanowiących bieżącej konserwacji, przy

czym dopuszcza się stosowanie wyrobów budowlanych innych niż użyto w stanie pierwotnym (art. 3 pkt. 8),

b) ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1292 t.j.) zgodnie z którą użyte w ww. ustawie określenia oznaczają:

- zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1),
- prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań (art. 3 pkt 6).

c) na potrzeby udzielenia dotacji z Funduszu Kościelnego przyjmuje się, że:

- obiekty sakralne – są to te obiekty, w których stale i systematycznie zbierają się wierni danej religii (wyznania) dla wzięcia udziału w nabożeństwach i innych zorganizowanych formach uprawiania kultu religijnego,
- obiekty kościelne – są to inne obiekty należące do kościelnych osób prawnych, które, co do zasady, stanowią „budynki towarzyszące” obiektom sakralnym, przez które, na gruncie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej – rozumie się „położone w sąsiedztwie obiektów sakralnych: budynki stanowiące mieszkanie proboszcza lub rektora i kancelarię parafialną lub kancelarię rektora (plebanię), budynki stanowiące mieszkanie wikariuszy (wikariatkę), budynki stanowiące mieszkanie pracowników świeckich parafii lub rektoratu (organistówkę), budynki punktu katechetycznego i budynki domu zakonnego związanego z duszpasterstwem w tym obiekcie sakralnym albo świadczeniem w nim pomocy”

Dotacje na wspomniany cel przeznaczane będą, co do zasady, na remonty i prace konserwatorskie zabytkowych obiektów sakralnych (w szczególności: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak

np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Z Funduszu Kościelnego nie finansuje się co do zasady prac dotyczących otoczenia obiektu (takich jak np.: chodniki, ogrodzenia, trawniki).

14.7. Programy unijne w ramach funduszy strukturalnych i pozostałe

Poza źródłami finansowania, pochodzącymi ze środków publicznych budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej. W obecnej perspektywie finansowej na lata 2021-2027 polityka spójności jest realizowana z następujących funduszy unijnych: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny+, Fundusz Spójności, Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury, Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Środki wspierające dziedzictwo kulturowe to np. Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027.

Instytucja Zarządzająca Programem Regionalnym Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 ogłosiła następujące nabory (będące w trakcie lub zakończone):

- a) *Działanie 5.2. Wsparcie instytucji kultury ZITy regionalne i Działania: 5.12. Wsparcie instytucji kultury OPPT*: wsparcie uzyskują projekty dotyczące przynajmniej jednego z następujących przedsięwzięć:
- rozbudowa, przebudowa, remont istniejącej instytucji kultury,
 - budowa nowego obiektu lub adaptacja istniejącego z przeznaczeniem do pełnienia funkcji instytucji kultury,
 - wyposażenie oraz wsparcie rozwoju i funkcjonowania (bez możliwości dofinansowania bieżącego funkcjonowania) instytucji kultury,
 - tworzenie nowych oraz wspieranie rozwoju istniejących bibliotek lokalnych z przeznaczeniem na mediateki pełniące funkcję centrów życia społecznego,
- b) *Działanie 5.4 Wsparcie rozwoju turystyki ZITy regionalne i Działanie 5.13 Wsparcie rozwoju turystyki OPPT*: wsparcie uzyskują projekty dotyczące przynajmniej jednego z następujących przedsięwzięć:
- budowa i rozbudowa infrastruktury turystycznej wraz z zakupem wyposażenia i sprzętu (np. zagospodarowanie turystyczne otoczenia zbiorników i cieków wodnych), w tym budowa, przebudowa i rozbudowa infrastruktury poprawiającej dostępność obiektów i atrakcji turystycznych oraz zagospodarowanie ich bezpośredniego otoczenia (m.in. parkingi, ciągi

komunikacyjne, infrastruktura dla osób z niepełnosprawnościami, zielona infrastruktura),

- adaptacja obiektów do pełnienia funkcji turystycznych,
- tworzenie, rozwój, udostępnianie oraz promocja parków kulturowych i szlaków kulturowych,
- tworzenie lub rozszerzanie istniejących tras i szlaków turystycznych różnych rodzajów (np. piesze, wodne, rowerowe),
- budowanie marek lokalnych i promowanie produktów lokalnych,
- budowa i rozbudowa ścieżek rowerowych, w tym wsparcie infrastruktury towarzyszącej

c) *Działanie 5.7 Odnowa przestrzeni publicznych ZITy regionalne i Działanie 5.14 Odnowa przestrzeni publicznych OPPT*: wsparcie uzyskują projekty dotyczące przynajmniej jednego z następujących przedsięwzięć:

- budowa, przebudowa, remont, adaptacja (wraz z wyposażeniem) zdegradowanych obiektów, terenów i przestrzeni w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji, kulturalnych, społecznych, edukacyjnych,
- projekty mające na celu uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznej,
- restauracja i konserwacja obiektów zabytkowych znajdujących się w rejestrze zabytków, obiektów położonych w strefie ochrony konserwatorskiej, wraz z zagospodarowaniem terenu wokół,
- projekty mające na celu ulepszenie estetyki oraz nadanie walorów funkcjonalnych przestrzeni,
- projekty służące udostępnieniu terenów dla mieszkańców,
- projekty służące poprawie bezpieczeństwa publicznego.

d) *Działanie 2.15 Zwiększenie potencjału przyrodniczego w regionie*: wsparcie uzyskują projekty dotyczące przynajmniej jednego z następujących przedsięwzięć:

- przedsięwzięcia zwiększające potencjał przyrodniczy regionu poprzez działania bezpośrednio związane z ochroną siedlisk i gatunków,
- projekty w zakresie zwalczania inwazyjnych gatunków obcych,
- działania rozwijające infrastrukturę związaną z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo;
- projekty dotyczące sporządzenia inwentaryzacji przyrodniczej;
- udowa, przebudowa i modernizacja ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej, rozumiana jako dostosowanie do potrzeb

osób niepełnosprawnych oraz unowocześnienie i dostosowanie do realizacji zadań z zakresu edukacji ekologicznej w sposób atrakcyjny i nowoczesny,

- doposażenie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej,
- działania informacyjno-edukacyjne, podnoszące świadomość mieszkańców w zakresie właściwych zachowań społecznych w odniesieniu do dziedzictwa przyrodniczego i walorów krajobrazowych regionu (jako element projektów 1-6).

e) *Działanie 6.11 Restauracja i adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego i naturalnego*: wsparcie uzyska projekt:

- obejmujący prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane w obiektach zabytkowych, w otoczeniu zabytku i na obszarach zabytkowych, obszarach przemysłowych o wartościach historycznych wraz z popularyzacją wykorzystania dziedzictwa kulturowego i naturalnego regionu,
- dotyczące zabytków wpisanych do rejestru zabytków na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Definicja zabytku w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Przez otoczenie należy rozumieć teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Do pozostałych form wsparcia finansowego dla właścicieli zabytków nieruchomych, zwłaszcza tych wpisanych do rejestru lub gminnej ewidencji zabytków, są różnego rodzaju ulgi i zwolnienia podatkowe, przewidziane przepisami prawa ogólnokrajowego.

- zwolnienie z podatku od nieruchomości na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych, gdzie budynki i grunty wpisane indywidualnie do rejestru zabytków mogą być zwolnione z podatku od nieruchomości, o ile są utrzymywane i konserwowane zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków; przedmiotowe zwolnienie nie dotyczy części nieruchomości zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej,
- ulga podatkowa na zabytki dla osób fizycznych (PIT): osoby fizyczne będące właścicielami lub współwłaścicielami zabytków nieruchomych mogą skorzystać z ulgi podatkowej przy rozliczeniu PIT (według skali, podatkiem liniowym lub ryczałtem). Ulgą zostały objęte: wydatki na fundusz remontowy wspólnoty lub spółdzielni mieszkaniowej, w przypadku, gdy budynek wpisany jest do rejestru

lub gminnej ewidencji zabytków, wydatki na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane (tylko w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków) oraz wydatki poniesione na remont nieruchomości zabytkowej po jej nabyciu;

- wysokość powyższego odliczenia wynosi do 50% poniesionych wydatków, z możliwością rozliczenia w ciągu sześciu kolejnych lat, jeśli ulga zwolnienie z podatku od spadków i darowizn - na podstawie art. 4 ust. 1 przekracza dochód do opodatkowania,
- zwolnienie z podatku od spadków i darowizn udzielane na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 9 lit. c i d ustawy o podatku od spadków i darowizn; zwolnione z opodatkowania jest nabycie: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru (przez osoby zaliczane do I lub II grupy podatkowej, które zobowiązują się do ich zabezpieczenia i konserwacji zgodnie z przepisami) oraz zabytków ruchomych lub kolekcji wpisanych do rejestru.

Bibliografia

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.,
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
5. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym
6. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane
7. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska
8. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
9. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami
10. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej
11. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie
12. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach.
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji

zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem

15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków
16. Materiały konserwatorskie udostępnione w siedzibie WKZ w Bydgoszczy.
17. Strona internetowa Gminy Barcin.

Literatura i wybrane dokumenty programowe:

1. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030,
2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026
4. Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030
5. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+
6. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego
7. Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021-2024
8. Strategia Rozwoju Powiatu Żnińskiego na lata 2023-2033
9. Strategia Rozwoju Miast i Gminy Barcin na lata 2021-2030
10. Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Barcin na lata 2016 – 2023
11. Lokalny Program Rozwoju Gospodarczego dla Gminy Barcin na lata 2021–2030
12. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Barcin
13. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego na terenie Gminy Barcin
14. Dane o możliwościach dotacyjnych ze stron internetowych podmiotów.
15. Geografia regionalna Polski, J. Kondracki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009 r.,
16. Geografia osadnictwa, D. Szymańska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009r.,
17. Szkice z przeszłości Barcina. Krzyś J., Cieślak Cz., Urząd Miejski w Barcinie, ul. Artylerzystów 9, 88-190 Barcin 2009.
18. Serwis internetowy Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

19. Nad rzeką Noteć „O przyrodzie i kulturze okolic Barcina, Łabiszyna, Pakości” pod redakcją Janiny Drążek, Juliana Chmiela, Michała Kupczyka.
20. Miejsca kultu religijnego na terenie gminy Barcin pod redakcją Zdzisława Bokwy, Grażyny Prussak, Barbary Chojnowskiej.
21. Zarządzenie Nr 126/2020 Burmistrza Barcina z dnia 10 listopada 2020 r. w sprawie: przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Barcin.
22. UCHWAŁA NR XXIV/250/2020 RADY MIEJSKIEJ W BARCINIE z dnia 27 listopada 2020r. w sprawie: przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Barcin na lata 2020 - 2023

UZASADNIENIE

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami zgodnie z przepisem art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025 r., poz. 1153 ze zm.) należy do zadań własnych gminy.

Podstawę prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1292 ze zm.), która nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzania na okres 4 lat programów ochrony zabytków.

Gminny program opieki nad zabytkami przygotowany został na lata 2026-2029 i uzyskał pozytywną opinię Kujawsko – Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy.

Powyższy program na celu:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy ich stanu;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspierania inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Przyjęcie niniejszego programu nie tylko zachęci do działań ochronnych i edukacyjnych, ale także pozwoli właściwie zadbać o obiekty wymagające opieki.

Z powyższych względów przyjęcie uchwały uważa się za zasadne.